

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RESİM ANASANAT DALI**

**KRONİK HASTALIKLAR KARŞISINDA RESSAMLARIN
SANATSAL DÖNÜŞÜMLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EZGİ HOŞGÖR

BALIKESİR, 2025

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RESİM ANASANAT DALI**

**KRONİK HASTALIKLAR KARŞISINDA RESSAMLARIN
SANATSAL DÖNÜŞÜMLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EZGİ HOŞGÖR

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. CUMHUR OKAY ÖZGÖR

BALIKESİR, 2025

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
RESİM ANASANAT DALI

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Resim Anasanat Dalı'nda 201312543004 numaralı Ezgi Hoşgör'ün hazırladığı Kronik Hastalıklar Karşısında Ressamların Sanatsal Dönüşümleri konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 18.04.2025 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Üye (Başkan): Doç Dr. Fergana Kocadoru Özgör

İmza

Üye (Danışman): Doç. Dr. Cumhur Okay Özgör

İmza

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Semih Çınar

İmza

Enstitü Onayı

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

.../.../20...

İmza

Ezgi Hoşgör

ÖNSÖZ

Sanat, insan ruhunun derinliklerinden süzölen bir ifade biçimi olarak her zaman hayatımın merkezinde yer almıştır. Ancak Multipl Skleroz (MS) teşhisiyle yaşamımda yeni bir sayfa açıldığında, sanat benim için bir iyileşme ve dönüşüm yolu olmuştur. Hastalıkla mücadele etmek, fiziksel sınırlarla baş etmenin yanında benim için zihinsel ve duygusal bir yolculuğa dönüşmüştür. Sanat, bu zorlu yolculukta benim için bir sığınak, bir umut kaynağı ve kendimi yeniden keşfetme aracı haline gelmiştir.

Bu tezi yazma amacım, sanat ve hastalık arasındaki karmaşık ilişkiyi daha iyi anlamak ve benimle benzer zorluklarla mücadele eden sanatçılara ışık tutmaktır. Sanat, yaşamın zorluklarını anlamlandırmanın, dayanıklılığı artırmanın ve içsel huzuru bulmanın güçlü bir yolu olmuştur. Bu bağlamda tezimde, kronik hastalıkların sanatçıların üretim süreçlerini nasıl şekillendirdiğini incelemek ve bu süreçlerin bireysel ve toplumsal anlamını keşfetmek amaçlanmaktadır.

Hastalığımın getirdiği zorluklar, sanatsal kimliğimi ve üretim biçimimi kökten değiştirmiştir. Fiziksel sınırlamalar bazen önümde bir engel olsa da, bu sınırlamaların beni farklı bir şekilde yaratmaya ve kendimi ifade etmeye yönlendirdiğini fark ettim. MS'in getirdiği enerji yönetimi zorunluluğu ve zihinsel yorgunluk, yaratıcı süreçlerimi yeniden düzenlememi ve farklı malzemelerle çalışmayı denememi sağladı. Ancak bu durum sadece benim hikâyem ile sınırlı değil. Sanat ve sanat tarihi, benim gibi benzer hastalıklara sahip olan, sanat yoluyla kendilerini ifade eden ve bu mücadeleleri sonucunda eserlerini sanatın bir imgesi olarak kabul etmiş, sanatçı örnekleriyle doludur.

Tezimde, sanatın bir terapi ve topluma mesaj iletme aracı olarak nasıl işlev gördüğü anlatmak amaçlanmıştır. Benim gibi sağlık sorunlarıyla mücadele eden sanatçılar için sanat, bir anlatım aracı olmanın ötesine geçip iyileştirici bir güç haline gelebilir. Bu çalışmanın, hem sanatçılara hem de benzer zorlukları yaşayan bireylere umut vermesini, onların yaratıcı potansiyellerine olan inançlarını pekiştirmesini arzu ederim.

Bu süreçte karşılaştığım zorlukları ve kazandığım içgörülerini paylaşarak, MS hastalığının ve diğer kronik rahatsızlıkların sanatsal süreçleri nasıl dönüştürdüğü bu araştırma kapsamında vurgulanmaktadır. Sanat, bireysel bir ifade biçimi ve bir

dayanışma aracı olarak görülmektedir. Bu çalışmanın, hem hastalıkla mücadele eden sanatçılar hem de sanat terapisi alanında çalışanlar için bir rehber olmasını ve sanatın dönüştürücü gücüne dair yeni bakış açıları sunmasını hedeflemekteyim.

Bu çalışmamda bana deneyimleri ile yol gösteren değerli danışmanım Sayın Doç. Dr. Cumhur Okay Özgör'e ve değerli hocam Sayın Doç. Dr. Fergana Kocadoru Özgör'e, manevi destekleri ve moral gücü ile daima yanımda olan değerli anneme, bana bu süreçte motivasyon kaynağı olan ve desteklerini esirgemeyen değerli arkadaşım Murat Sert'e teşekkür ederim.

BALIKESİR, 2025

EZGİ HOŞGÖR

ÖZET

KRONİK HASTALIKLAR KARŞISINDA RESSAMLARIN SANATSAL DÖNÜŞÜMLERİ

Yüksek Lisans, Resim Anasanat Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Cumhur Okay Özgör

2025, 187 Sayfa

Bu çalışma, kronik hastalıkların sanatçılar üzerindeki fiziksel, ruhsal ve yaratıcı etkilerini, bu etkilerin sanatsal üretime yansımalarını ve sanatın bir terapi aracı olarak işlevinden bahsedilmiştir. Birçok sanatçının yaşamı incelendiğinde, kronik hastalıkların onların eserlerindeki tema ve teknikleri de dönüştürdüğü gözlemlenmiştir.

Kronik hastalıklar kimi zaman sanatsal üretimi sınırlarken, kimi zaman da sanatçının iç dünyasını zenginleştiren bir ilham kaynağı olabilmektedir. Araştırmada fiziksel ve ruhsal zorlukların sanatsal kimliği ve toplumla olan bağı nasıl dönüştürdüğü araştırılmış, sanatın bireysel ve toplumsal farkındalık yaratmadaki rolü vurgulanmıştır. Bu bağlamda, sanat bireyin zorluklarını ifade etme ve bu zorluklarla başa çıkma aracı olarak ele alınmıştır. Sanatın terapötik etkileri, özellikle kronik hastalıklarla mücadele eden sanatçılar üzerinden değerlendirilmiştir.

Sanat tarihi, psikoloji ve tıp gibi disiplinlerden yararlanarak yapılan bu çalışmanın, sanatın terapi aracı olarak kullanımına ve kronik hastalıklarla mücadele eden bireylerin yaşam kalitesini artırmaya katkı sağlaması beklenmektedir. Ayrıca, literatüre katkı sağlayan bu araştırma, sanat ve sağlık arasındaki ilişkilerin anlaşılmasına ışık tutacak önemli bir çerçeve sunmaktadır. Araştırmada, sanatçıların sağlık sorunlarıyla mücadele ederken geçirdikleri dönüşümler, yaratıcı süreçleri ve eserlerinde gözlemlenen değişiklikler incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hastalık, Sağlık, Sanat, Terapi, Psikoloji, Adaptasyon

ABSTRACT

ARTISTIC TRANSFORMATIONS OF PAINTERS IN THE FACE OF CHRONIC DISEASES

Master Thesis, Department of Painting

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Cumhuri Okay Özgör

2025, 187 Pages

This study discusses the physical, mental and creative effects of chronic diseases on artists, the reflections of these effects on artistic production and the function of art as a therapeutic tool. When the lives of many artists are examined, it is observed that chronic diseases also transform the themes and techniques in their works.

While chronic diseases sometimes limit artistic production, they can sometimes be a source of inspiration that enriches the artist's inner world. The study investigates how physical and mental difficulties transform artistic identity and the bond with society, and emphasizes the role of art in creating individual and social awareness. In this context, art is considered as a tool for expressing the difficulties of the individual and coping with these difficulties. The therapeutic effects of art are evaluated especially through artists struggling with chronic diseases.

This study, which draws on disciplines such as art history, psychology and medicine, is expected to contribute to the use of art as a therapeutic tool and to increase the quality of life of individuals struggling with chronic diseases. In addition, this research, which contributes to the literature, provides an important framework that will shed light on the understanding of the relationships between art and health. The research examined the transformations that artists went through while struggling with health problems, their creative processes, and the changes observed in their works.

Keywords: Disease, Health, Art, Therapy, Psychology, Adaptation

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xvi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Konusu	2
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Araştırmanın Varsayımları	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.6. Tanımlar	7
2. İLGİLİ ALANYAZIN	9
2.1. Kuramsal Çerçeve	10
2.1.1. Literatür Taraması	10
2.1.2. Hastalık Kavramının Tarihsel Perspektifi	12
2.1.3. Kronik Hastalıkların Sanatsal Olarak Yaratım Üzerindeki Etkileri.....	13
2.2. İlgili Araştırmalar	14
2.2.1. Psikolojik Hastalıklar	14
2.2.2. Duyusal Hastalıklar	31
2.2.3. Fiziksel Hastalıklar.....	42
2.2.4. Bulaşıcı ve Salgın Hastalıklar	52
2.2.5. Bağımlılıklar ve Travmalar	59
2.2.6. Beyin ve Sinir Sistemi Hastalıkları	67
2.2.7. Multipl Skleroz (MS) Hastalığından Etkilenen Sanatçılar.....	76
2.2.8. Kronik Hastalığa Sahip Günümüz Sanatçılarından Örnekler	81

3. YÖNTEM.....	99
3.1. Araştırmanın Modeli	99
3.2. Evren ve Örneklem.....	99
3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri.....	100
3.4. Veri Toplama Süreci	100
3.5. Verilerin Analizi.....	100
4. BULGULAR VE YORUMLAR	101
4.1. İnceleme ve Değerlendirme Sonuçları	101
4.2. Resim Çalışmalarımından Örnekler	106
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	156
5.1. Sonuçlar.....	156
5.2. Öneriler.....	166
KAYNAKÇA	169

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

<u>Sekil 1.</u> Vincent Van Gogh, Yıldızlı Gece, 1889, Tuval Üzerine Yağlıboya, 73X9215	
<u>Sekil 2.</u> Vincent Van Gogh, Kulağı Bandajlı Otoportresi, 1889, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 60X49	16
<u>Sekil 3.</u> Edvard Munch, Çılgılık, 1893, Yağlı Boya Ve Pastel, 91X73,5	18
<u>Sekil 4.</u> Yayoi Kusama, 1998, Pumpkin, Tuval Üzerine Akrilik 72X60 Ve Infinity Nets, 2008, Tuval Üzerine Akrilik, 162X130	20
<u>Sekil 5.</u> Yayoi Kusama, 1965, Infinity Mirror Rooms, Aynalar-LED Işıklar Ve Çeşitli Nesnelere	21
<u>Sekil 6.</u> Yayoi Kusama, 1963, İsimsiz-Yumuşak Heykeller, Dikilmiş Doldurulmuş Kumaş, Ahşap Ve Boya, 81 × 93 × 92 Cm.....	21
<u>Sekil 7.</u> Rothko, No. 61 (Rust And Blue), 1963, Tuval Üzerine Yağlı Boya 292X233	23
<u>Sekil 8.</u> Rothko, Black And Gray, 1969, Tuval Üzerine Akrilik 203X175.....	24
<u>Sekil 9.</u> Camille Claudel, The Waltz, 1893, Bronz 43X23X34.....	25
<u>Sekil 10.</u> Camille Claudel, Sakuntala, 1905, Kırmızı Mermer Kaide Üzerinde Beyaz Mermer	26
<u>Sekil 11.</u> Claudel Camille, L'Âge Mûr, 1899, Bronz, 61X85X375	27
<u>Sekil 12.</u> Louis Wain, Erken Dönem Bir Resmi, Detay Bilinmiyor.....	28
<u>Sekil 13.</u> Louis Wain, Şarkı Söyleyen Üç Kedi, 1925/1939, Guaj, 17X23 Cm	29
<u>Sekil 14.</u> Louis Wain, Norman-Gotik Tarzda Kedi, 1925/1939, Mavi Zemin Üzerine Guaj, 18,5X12,12 Cm	29
<u>Sekil 15.</u> Louis Wain, Arka Ayakları Üzerinde Duran Bir Kedi, 1925/1939, Kırmızı Zemin Üzerine Guaj, 18,8X12,6 Cm	30
<u>Sekil 16.</u> Claude Monet, İzlenim- Gündoğumu, 1872, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 48X63.....	32
<u>Sekil 17.</u> Claude Monet, The Water Lily Pond In The Evening, 1922, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 200X600	33
<u>Sekil 18.</u> Claude Monet, Nilüferler Serisi, 1916, Tuval Üzerine Yağlı Boya 200X201	33

<u>Sekil 19.</u> Claude Mondet, Nilüferler Serisi, Les Nympheas, 1874,.....	34
<u>Sekil 20.</u> Claude Monet, Japon Köprüsü Ve Nilüferler, 1899, Tuval Üzerine Yağlı Boya 81X101 – Japon Köprüsü, 1922, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 115X89 Cm	35
<u>Sekil 21.</u> Francisco Goya, Cadılar Şabatu, 1797-1798, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 43X30.....	37
<u>Sekil 22.</u> Francisco Goya, Çocuklarını Yiyen Satürn, 1819-1823, Duvar Sıvası Üzerine Yağlı Boya Sonradan Tuvale Aktarım, 146X83	38
<u>Sekil 23.</u> Francisco Goya, Aklın Uyuması Canavarlar Yaratır, 1799, Gravür, Sulu Boya, Kuru İğne Ve Burin, 21X15	39
<u>Sekil 24.</u> Edvard Degas, Kanatlardaki Bale Dansçıları, 1900, Pastel-Kağıt, 71X66.	40
<u>Sekil 25.</u> Edgar Degas, Balerin Heykeli, 1921-1931, Patinalı Bronz Heykel, Tül Tutu, Saten Kurdele, Ahşap Taban H.98; Boy 35,2 Cm; Pds. 30 Kg.....	41
<u>Sekil 26.</u> Frida Kahlo, İki Frida, 1939, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 173X173.....	44
<u>Sekil 27.</u> Frida Kahlo Henry Ford Hastanesi, 1932, Metal Üzerine Yağlı Boya, 30X38.....	45
<u>Sekil 28.</u> Frida Kahlo, Kırık Sütun, 1944, Masonit Üzerine Yağlı Boya, 39X30	45
<u>Sekil 29.</u> Fida Kahlo, Zorla Beslenme, 1945, Masonit Üzerine Yağlı Boya, 27X35	46
<u>Sekil 30.</u> Pierre-Auguste Renoir, Bougival'da Dans, 1883, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 182X98	47
<u>Sekil 31.</u> Pierre-Auguste Renoir, Tilla Durieux, 1914, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 92X73.....	48
<u>Sekil 32.</u> Pierre Auguste Renoir, Krizantemler, 1900, Tuval Üzeri Yağlı Boya, 32X41	49
<u>Sekil 33.</u> Paul Klee, Ad Parnassum, 1932, Tuval Üzeri Yağlı Boya, 126X100.....	50
<u>Sekil 34.</u> Paul Klee, Ölüm Ve Ateş, 1940, Çuval Bezi Üzerine Yağ Ve Renkli Macun, 43X43.....	51
<u>Sekil 35.</u> Gustav Klimt, Öpücük, 1907-1908, Tuval Üzerine Yağlıboya Ve Altın Yaprak, 180X180	54
<u>Sekil 36.</u> Gustav Klimt, Ölüm Ve Yaşam, 1910, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 180X200.....	54
<u>Sekil 37.</u> Egon Schiele, Ölüm Ve Kız, 1915, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 150X180	56
<u>Sekil 38.</u> Egon Schiele, Aile (The Family), 1918, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 152X162.....	56

<u>Sekil 39.</u> Keith Haring, Cehalet=Korku, Sessizlik=Ölüm, 1989, Ofset Litografi, 61X109.....	58
<u>Sekil 40.</u> Keith Haring, Stop Aids, 1989, Popart, Keten Destekli Kağıt Üzerine Ofset Litografi, 58X83.....	58
<u>Sekil 41.</u> Keith Haring, Dünya Çapında AIDS İle Mücadele, 1990, Kağıt Üzerine Renkli Litografi, 28X22	59
<u>Sekil 42.</u> Jackson Pollack, No:5, 1948, Lif Levha Üzerine Yağlıboya, 2400X1200.	61
<u>Sekil 43.</u> Jean-Michel Basquiat, Untitled (Skull), 1982, Tuval Üzerine Akrilik, Sprey Boya Ve Yağlı Boya, 183X173	62
<u>Sekil 44.</u> Jean-Michel Basquiat, Tahrif (Michael Stewart'ın Ölümü), 1983, Ahşap Üzerine Akrilik Ve Marker, 63X77	63
<u>Sekil 45.</u> Andy Warhol, Marilyn Diptych, 1962, Tuval Üzerine Serigrafi Mürekkebi Ve Akrilik Boya, 205X289	64
<u>Sekil 46.</u> Andy Warhol, Shot Marylins, 1964, Serigrafi Baskı, 101X101.....	65
<u>Sekil 47.</u> Otto Dix, Fırtına Birlikleri Gaz Saldırısı Altında İlerliyor, 1924, Gravür Ve Sulu Boya Çalışması, 39X42	66
<u>Sekil 48.</u> Otto Dix, The Wounded Man (Yaralı Adam) Aquatinta- Gravür, 1924, Gravür Ve Sulu Boya Çalışması, 39X42	66
<u>Sekil 49.</u> Salvador Dali Belleğin Azmi, 1931, Tuval Üzerine Yağlı Boya Tablo, 24X33.....	69
<u>Sekil 50.</u> Salvador Dali, Gala'nın Angelus'u, 1935, Tuval Üzeri Yağlı Boya Tablo, 32X26.....	69
<u>Sekil 51.</u> Salvador Dali, Kelebekler, 1956, Tuval Üzeri Yağlı Boya Tablo, 25X35.	70
<u>Sekil 52.</u> Willem De Kooning, Woman Standing-Pink, 1954-1955, Tuval Üzerine Yağlıboya Ve Kömür, 122X96	71
<u>Sekil 53.</u> Leonardo Da Vinci, Son Akşam Yemeği, 1495-1498, Alçı, Zift Ve Mastik Üzerine Tempera, 460X880.....	73
<u>Sekil 54.</u> Chuck Close, Big Self-Portrait, 1969, Tuval Üzerine Akrilik, 271X210...	75
<u>Sekil 55.</u> Chuck Close, Self-Portraits, 2004, Tuval Üzeri Yağlı Boya, 259X214.....	75
<u>Sekil 56.</u> Hannah Laycock, Perceiving Identity-01, Detay Bilinmiyor	77
<u>Sekil 57.</u> Hannah-Laycock, Awakenings-14, Detay Bilinmiyor	78
<u>Sekil 58.</u> Hannah Laycock, Awakenings-07, Detay Bilinmiyor.....	78
<u>Sekil 59.</u> Lydia Emily, MS On My Mind, Detay Bilinmiyor	79
<u>Sekil 60.</u> Lydia Emily, Ayak Düşmesi, Detay Bilinmiyor	80

<u>Sekil 61.</u> Lydia Emily, 2015, Ms On My Mind, Detay Bilinmiyor.....	80
<u>Sekil 62.</u> John Bramblitt, Echos Of Tranquility, 2024, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 28X35 Cm.....	82
<u>Sekil 63.</u> John Bramblitt, Nocturne Reverie, 2024, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 28X35 Cm.....	82
<u>Sekil 64.</u> Riva Lehrer, Mike Ervin Ve Anna Stonum 1998, Kağıt Üzerine Karışık Teknik, 55x53cm.....	84
<u>Sekil 65.</u> Riva Lehrer, Susan Nussbaum, 1998, Panel Üzerine Akrilik, 40X66 Cm.	85
<u>Sekil 66.</u> David Downes, The Savoy, 2012, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 3200X1700 Cm.....	87
<u>Sekil 67.</u> David Downes, The Royal Albert Hall, 2012, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 100X150 Cm.....	88
<u>Sekil 68.</u> Stephen Wiltshire, Paris Uçak Görünümü, 2022, Kağıt Üzerine Kara Kalem, 42X59 Cm	89
<u>Sekil 69.</u> Stephen Wiltshire, Doge Sarayı, 1989, Kara Kalem, 59X42 Cm	90
<u>Sekil 70.</u> Peter Howson, Bariyer Gün Batımı, 1995, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 122X183 Cm.....	92
<u>Sekil 71.</u> Peter Howson, Prophecy, 2016, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 183,5X245 Cm	92
<u>Sekil 72.</u> Peter Howson, Hırvat Ve Müslüman, 1994, Tuval Üzerine Yağlıboya, 213 X 152,5.....	93
<u>Sekil 73.</u> Peter Howson, Evden Üç Mil Uzakta, 1993, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 28X46 Cm.....	94
<u>Sekil 74.</u> Alice Neel, Requiem, 1928, Kağıt Üzerine Suluboya, 23X30 Cm	95
<u>Sekil 75.</u> Alice Neel, Futility Of Effort, 1930, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 66X60 Cm	96
<u>Sekil 76.</u> Alice Neel, TB Harlem, 1940, Tuval Üzerine Yağlıboya, 76X76 Cm.....	97
<u>Sekil 77.</u> Alice Neel, Andy Warhol, 1970, Keten Üzerine Yağlıboya Ve Akrilik, 152X101 Cm.....	98
<u>Sekil 78.</u> Ezgi Hoşgör, Kabullenme Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik,28x20cm, 2024.....	107
<u>Sekil 79.</u> Ezgi Hoşgör, Gece Uyanmak Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	108

<u>Sekil 80.</u> Ezgi Hoşgör, İçimde Bir Karışıklık Vardı, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	109
<u>Sekil 81.</u> Ezgi Hoşgör, Taşındık, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	110
<u>Sekil 82.</u> Ezgi Hoşgör, Tek Bir Bak, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	111
<u>Sekil 83.</u> Ezgi Hoşgör, Hastalığımı Gezdirdim Bugün, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	112
<u>Sekil 84.</u> Ezgi Hoşgör, Bul Beni, Detay, Kağıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	113
<u>Sekil 85.</u> Ezgi Hoşgör, On Yedi, Detay, Kağıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	114
<u>Sekil 86.</u> Ezgi Hoşgör, Tanıdık Biri, Detay, Kağıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	115
<u>Sekil 87.</u> Ezgi Hoşgör, Bakış, Detay, Kağıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	116
<u>Sekil 88.</u> Ezgi Hoşgör, Modern Sirkin Yaratıcısı İnsan, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	117
<u>Sekil 89.</u> Ezgi Hoşgör, İsimsiz, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	118
<u>Sekil 90.</u> Ezgi Hoşgör, Müzik Orkestrası 1, Detay, Kağıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	119
<u>Sekil 91.</u> Ezgi Hoşgör, Yokum, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	120
<u>Sekil 92.</u> Ezgi Hoşgör, Parçalanmak, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	121
<u>Sekil 93.</u> Ezgi Hoşgör, Öne Doğru, Detay, Kağıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	122
<u>Sekil 94.</u> Ezgi Hoşgör, Aklımdaki Cümle Dağa Saklanmış, Detay, Kağıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	123
<u>Sekil 95.</u> Ezgi Hoşgör, Atlar Koşuyor, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	124
<u>Sekil 96.</u> Ezgi Hoşgör, Doğum, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	125

<u>Sekil 97.</u> Ezgi Hoşgör, İçimden Şehirler Geçer, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	126
<u>Sekil 98.</u> Ezgi Hoşgör, İsimsiz, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	127
<u>Sekil 99.</u> Ezgi Hoşgör, Taşındık, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	128
<u>Sekil 100.</u> Ezgi Hoşgör, Müzik Orkestrası 2, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	129
<u>Sekil 101.</u> Ezgi Hoşgör, Beğeni, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	130
<u>Sekil 102.</u> Ezgi Hoşgör, Kaos, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	131
<u>Sekil 103.</u> Ezgi Hoşgör, Satmak, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	132
<u>Sekil 104.</u> Ezgi Hoşgör, Hastalığımı Gezdir, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	133
<u>Sekil 105.</u> Ezgi Hoşgör, Yenmek, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	134
<u>Sekil 106.</u> Ezgi Hoşgör, İsimsiz, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	135
<u>Sekil 107.</u> Ezgi Hoşgör, Yendim, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	136
<u>Sekil 108.</u> Ezgi Hoşgör, Bağlar, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	137
<u>Sekil 109.</u> Ezgi Hoşgör, Oyuncu, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	138
<u>Sekil 110.</u> Ezgi Hoşgör, Yem, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	139
<u>Sekil 111.</u> Ezgi Hoşgör, Bu Hava İyi Palamut Yapar, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	140
<u>Sekil 112.</u> Ezgi Hoşgör, Oyun, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	141
<u>Sekil 113.</u> Ezgi Hoşgör, İlk Çağ Merhaba, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	142

<u>Sekil 114.</u> Ezgi Hoşgör, İsimsiz, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	143
<u>Sekil 115.</u> Ezgi Hoşgör, İnce Kenar Bu Gece Sardunyalı, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	144
<u>Sekil 116.</u> Ezgi Hoşgör, İsimsiz, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	145
<u>Sekil 117.</u> Ezgi Hoşgör, İsimsiz, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	146
<u>Sekil 118.</u> Ezgi Hoşgör, İsimsiz, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	147
<u>Sekil 119.</u> Ezgi Hoşgör, On Üç Milyon Kelime, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	148
<u>Sekil 120.</u> Ezgi Hoşgör, İsimsiz, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	149
<u>Sekil 121.</u> Ezgi Hoşgör, İsimsiz, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	150
<u>Sekil 122.</u> Ezgi Hoşgör, İsimsiz, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	151
<u>Sekil 123.</u> Ezgi Hoşgör, Yeterince Neşelimi Herşey, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	152
<u>Sekil 124.</u> Ezgi Hoşgör, Bazen Oturduğum Yerde, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	153
<u>Sekil 125.</u> Ezgi Hoşgör, İsimsiz, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	154
<u>Sekil 126.</u> Ezgi Hoşgör, Dönüşüm, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024.....	155

TABLÖLÄR LİSTESİ

Sayfa

<u>Tablo 1.</u> Sanatçılarının Hastalıklarının Sanatlarına Yansıması	157
---	-----

1. GİRİŞ

Sanat, insanlık tarihinin en köklü ve en evrensel ifadelerinden biri olarak, bireylerin iç dünyalarını, duygusal deneyimlerini ve toplumsal sorunları yansıtmaya özelliğine sahiptir. Sanat, salt bir estetik bir üretim alanı olmanın yanı sıra, sanatçının kişisel ve psikolojik süreçlerinin bir yansıması olduğunu anlamak, sanat tarihini daha derinlemesine incelemek için son derece önemlidir. Bu çalışmada, sanatçıların sağlık sorunları, (özellikle kronik hastalıklar) karşısında yaşadıkları sanatsal dönüşümlerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Sanatçıların yaşamları boyunca karşılaştıkları zorluklar, yarattıkları eserlerin arka planını anlamak açısından son derece önemlidir. Bu bağlamda, sağlık sorunlarının, yaratıcı süreçler üzerindeki etkilerini ortaya koymak, hem sanat tarihine hem de psikoloji ve tıp alanında katkıda bulunmak hedeflenmektedir.

Günümüz dünyasında, sağlık ve sanat arasındaki etkileşimin önemini vurgulamak, hem bireyler hem de toplumlar için büyük bir değer taşımaktadır. Bu nedenle, kronik hastalıkların sanatçılar üzerindeki etkileri incelenerek, yaratıcı süreçlerde bu zorlukların nasıl bir itici güç olabileceğini anlatmak hedeflenmiştir. Sonuç olarak, bu çalışma, sanatın insan yaşamındaki yerini ve değerini yeniden sorgulamak için bir başlangıç noktası olmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde kronik hastalıklar ve sanat çerçevesinde araştırmanın amacı ve önemi açıklanmaya çalışılmıştır. Bulgular üzerinde etkili olabilecek varsayımlar ve sınırlılıklar üzerinde durulmuş, konunun daha iyi anlaşılabilmesi için anahtar kavramlar “Giriş” bölümünde açıklanmıştır.

Yapılan çalışmanın ikinci bölümünde alan yazın taranarak, sanat ve terapi arasındaki ilişki ele alınmıştır. Bu bölümde, sanat terapisi kavramının tarihsel gelişimi, sanatın terapötik etkisinin mekanizmaları ve bireylerin hastalıklarla başa çıkma süreçlerindeki rolü değerlendirilmiştir. Bu tarihsel bağlam, sanatın iyileştirici etkisinin daha çok anlaşılması için bir zemin oluşturmaktadır. Bu bölümde kronik hastalıkların sanatçıların yaratıcı süreçlerine olan etkileri derinlemesine incelenmiş, özellikle

kronik rahatsızlıkları olan sanatçıların yaşamlarından ve eserlerinden örnekler sunulmuştur. Bölümün sonunda, hastalık ve yaratıcılığın kesişme noktasında ortaya çıkan pozitif ve negatif etkiler incelenmiş olup, Sanatçıların hayatlarındaki olumlu ve olumsuz yansımaları ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde, sanat tarihi açısından öne çıkan ve araştırma kapsamında çeşitli hastalık ve fiziksel kısıtlara sahip sanatçıların biyografik veriler ışığında hastalıkları ve bu hastalıkların onların sanatsal yaratım süreçlerinde eserlerine olan etkileri derinlemesine incelenmiştir. Bu bölümde ayrıca, sanat ve hastalık arasındaki ilişkiye ışık tutacak örnek vakalara yer verilmiş, hastalık ve sanat arasındaki bağlantı kurulmaya çalışılmıştır.

Dördüncü bölüm, tezin bulgularının değerlendirilmesini ve bunlardan çıkarılan temel sonuçları kapsamaktadır. Bu bölümde, sanatın iyileştirici etkilerinin farklı bireylerde ve toplumsal düzeydeki yansımaları detaylandırılmış ve sanatın sağlık alanındaki potansiyel uygulamaları tartışmaya açılmıştır. Araştırma kapsamında çalışmanın odağını oluşturan sorular kapsamlı bir şekilde yanıtlanmıştır.

Son bölümde ise bulgular özetlenerek sanatın iyileştirici ve dönüştürücü etkileri üzerine çıkarımlar yapılmış ve gelecekteki araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur. Bu bölüm, tezin genel çerçevesini okuyucu için bir sonuç noktasına bağlamaktadır. Bu çalışma, hastalığın bireysel deneyimlerinin sanat yoluyla anlamlandırılmasını, ayrıca sanatın bir iyileşme aracı olarak nasıl kullanılabileceğini ortaya koymayı ve literatüre katkı sağlamayı hedeflemektedir.

1.1. Araştırmanın Konusu

Bu tez, kronik hastalıkların sanatçıların yaşamları ve sanatsal yaratıcılıkları üzerindeki etkilerini incelemektedir. Sanat tarihindeki önemli sanatçıların yaşam öykülerine bakıldığında, fiziksel ve ruhsal hastalıkların bireylerin yaşadıkları zorluklarla başa çıkma yöntemlerinin yanı sıra eserlerindeki tema, stil ve teknikleri de etkilediği görülmüştür. Bu çalışma, sanatçıların sağlık sorunları karşısında geçirdikleri sanatsal dönüşümleri, yarattıkları eserlere yansıyan temaları ve yaratıcılıklarına olan etkilerini ele alarak bu süreci anlamaya yönelik bir analiz sunmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın temel konusu, kronik hastalıkların sanatçıların yaratıcı süreçlerini nasıl etkilediği ve sanatın bir terapi aracı olarak nasıl işlev gördüğüdür.

Sanatçıların kendi fiziksel ya da ruhsal zorluklarından esinlenerek ve bu zorluklarla başa çıkma arayışları sırasında ürettikleri eserlerde gözlemlenen stil, tema ve teknik değişiklikler bu tezin odağını oluşturmaktadır.

Bu bağlamda, özellikle kronik hastalıkların yaratıcılığa dair itici bir güç olarak görülüp görülemeyeceği araştırılmış ve bu hastalıkların sanatçıların toplumsal farkındalık yaratmadaki rollerine olan katkıları ele alınmıştır. Sanatçıların sağlık sorunlarıyla başa çıkarken yaşadıkları psikolojik ve fiziksel dönüşümler, eserlerine yansıyan özgün ifadeler ve bu sürecin toplumsal etkileri detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Araştırma, belirlenen sanatçılar üzerinden yürütülerek ve onların geliştirdiği yenilikçi tekniklerle ilişkilendirilerek somut örneklerle desteklenmiştir. Ayrıca, sanatçıların sağlık sorunlarına karşı verdikleri kişisel mücadelelerin sanatsal kimliklerini, tematik derinliklerini ve toplumla kurdukları bağları nasıl etkilediği ortaya konulmuştur. Bunun yanı sıra, sanatın bireysel ifade aracı olmanın ötesine geçerek terapatik ve toplumsal farkındalık yaratma potansiyeline sahip olduğu görüşü vurgulanmıştır.

Sanat tarihi, psikoloji ve tıp gibi farklı disiplinlerden yararlanılarak yapılan bu araştırma, yeni bir perspektif sunmayı hedeflemekte ve benzer zorluklarla mücadele eden bireylere ilham verecek bir model öne sürmektedir. Bu bağlamda çalışma, hem sanatçıların yaratıcı süreçlerindeki dönüşümleri hem de sanatın sağlık alanındaki terapötik etkilerini derinlemesine incelemektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu tezin amacı, kronik hastalıkların sanatçıların yaşamları ve sanatsal üretimleri üzerindeki etkilerini anlamaktır. Sanatçıların fiziksel ve ruhsal sağlık sorunları karşısında nasıl bir dönüşüm geçirdiği ve bu dönüşümün yaratıcılıklarını, eserlerinde yansıyan temaları, teknikleri ve stilleri nasıl şekillendirdiği detaylı bir şekilde incelenmektedir.

Çalışma, sanatın bir terapi aracı olarak işlevini sorgulayıp, sağlık sorunlarıyla mücadele eden sanatçıların eserlerindeki tematik ve estetik değişiklikleri anlamaya ve onların hastalıkla olan mücadeleleri üzerindeki etkilerini keşfetmeye çalışmaktadır.

Ayrıca, sanatın bireysel ifade aracı toplumsal farkındalık yaratma ve sağlıkla ilgili zorluklar yaşayan bireylere ilham verme potansiyeli de sorgulanmaktadır.

Tez, sanat tarihi, psikoloji ve tıp gibi disiplinlerden faydalanarak, sanatçıların yaşam öykülerini ve eserlerini inceleyerek sanatın iyileştirici ve dönüştürücü etkileri üzerine kapsamlı bir analiz sunmayı hedeflemektedir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Sanat, insanlık tarihinin her döneminde bireylerin duygusal, fiziksel ve sosyal zorluklarıyla başa çıkmasında güçlü bir ifade ve iyileşme aracı olmuştur. Kronik hastalıklar gibi bireylerin yaşamını köklü bir şekilde etkileyen durumlar, sanatçıların yaratıcı süreçlerini ve sanatsal ifadelerini dönüştürme potansiyeline sahiptir. Bu nedenle, sanatçıların yaşadıkları sağlık sorunlarının eserlerine olan etkilerini incelemek, hem sanatı hem de onların kişisel deneyimini anlamak için büyük önem taşımaktadır.

Araştırmanın temel önemi, sanatçıların sağlık sorunları ile sanatsal üretim süreçleri arasındaki ilişkiyi derinlemesine ele almasıdır. Kronik hastalıklarla mücadele eden sanatçıların, yaşadıkları zorluklar onların sanatlarına yansıyan ve yaratıcı ifadelerini şekillendiren bir estetik anlayış olmakla birlikte kronik hastalıkla mücadele eden bireylerin sanatı, kişisel ve toplumsal bir dönüşüm aracıdır. Bu nedenle, kronik rahatsızlıkların kimi zaman sanatsal üretimi sınırlayan, kimi zaman ise yaratıcılığı tetikleyen bir itici güç olabileceğinin iyi anlaşılması bu bağlamda önemlidir.

Bu araştırma, sanatın iyileştirici ve dönüştürücü etkisini ortaya koyabilmek için geniş bir perspektifte ele alınmıştır. Sanatçıların eserlerinde gözlemlenen tema, teknik ve stil değişikliklerini inceleyerek, onların sağlık sorunlarıyla başa çıkma biçimlerini anlamak, bu çalışmanın temel katkılarından biridir. Araştırmada, sanat tarihi, psikoloji ve sağlık alanında farklı disiplinler arasındaki bağlantılar keşfedilmeye çalışılmıştır. Sanatın iyileştirici ve dönüştürücü potansiyeline dair elde edilecek kanıtlar, kronik hastalıklarla mücadele eden bireyler için yeni yaklaşımlar geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırma, kronik hastalıkların sanatçılar üzerindeki etkilerini ve bu etkilerin yaratıcı süreçlere yansımalarını ele almak üzere çeşitli varsayımlar temelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın dayandığı başlıca varsayımlar şunlardır;

1. Kronik hastalıkların sanatçılar üzerinde belirgin bir etkisi olduğu ve bu etkilerin, sanatçının yaratıcı sürecinde tema, teknik ve stil değişiklikleriyle ortaya çıktığı varsayılmaktadır. Bu bağlamda, sağlık sorunlarının sanatçıların iç dünyasını şekillendirdiği ve bu durumun eserlerine de yansıdığı öngörülmektedir.

2. Sanatın, bireylerin duygusal ve fiziksel zorluklarla başa çıkmalarında terapötik bir araç olarak işlev gördüğü varsayılmaktadır. Sanatın estetik bir üretim süreci ve bireylerin sağlık sorunlarına uyum sağlamalarına yardımcı olabilecek bir ifade ve iyileşme biçimi sunduğu kabul edilmektedir.

3. Sanatçıların yaşam öykülerinde yer alan sağlık sorunlarının, eserlerinde doğrudan ya da dolaylı bir şekilde ifade bulduğu varsayılmıştır. Kronik hastalıkların sanatçının sanatsal kimliğini ve üretim süreçlerini dönüştürdüğü düşünülmektedir. Araştırmada incelenen sanatçıların biyografik bilgilerinin ve sağlık durumlarına ilişkin kaynakların doğru ve güvenilir olduğu varsayılmıştır.

4. Sanat ve sağlık disiplinlerinin birbirini tamamlayan alanlar olduğu ve bu etkileşimin, bireysel ve toplumsal düzeyde değerli çıktılar sunduğu varsayılmaktadır. Bu varsayım, sanatın hem bireylerin yaşam kalitesine hem de toplumsal farkındalık yaratmaya katkı sağlayabileceği anlayışına dayanmaktadır.

5. Araştırma kapsamındaki sanatçıların kültürel ve coğrafi bağlamlarının, kronik hastalıklar ve sanatsal üretim süreçleri üzerindeki etkilerinin diğer benzer durumlara uygulanabilir olduğu varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, kronik hastalıkların sanatçılar üzerindeki etkilerini, yaratıcı süreçler ve sanatsal üretim bağlamında incelemeyi amaçlamaktadır. Ancak çalışma, belirli sınırlılıklar ve varsayımlar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Bu sınırlılıklar şunlardır;

1. Araştırma, kronik hastalıklarla mücadele etmiş belirli sanatçıların yaşam öyküleri, eserleri ve yaratıcı süreçlerine odaklanmıştır. Çalışmada incelenen sanatçıların sayısı sınırlı olduğundan, elde edilen bulgular tüm sanatçılara genellenemez. Ayrıca, bu sanatçıların seçimi mevcut yaygın literatüre dayandığı için farklı kültürlerden veya sanat dallarından sanatçıların gözden kaçabileceği göz ardı edilmemelidir.

2. Araştırma, sanat tarihi, psikoloji ve tıp gibi farklı disiplinlerden faydalanmayı amaçlamaktadır. Ancak bu alanlardaki verilerin sınırlı olması veya bazı kaynaklara erişim zorlukları, çalışmanın kapsamını daraltmaktadır. Özellikle sağlık sorunlarına ilişkin detaylı biyografik bilgiler her sanatçı için eşit düzeyde mevcut değildir.

3. Sanatçıların yaşadığı kronik hastalıklar, biyografik kaynaklar ve tarihsel kayıtlar üzerinden değerlendirilmektedir. Ancak bazı durumlarda bu bilgiler eksik, çelişkili ya da yorumlamaya açık olabilir. Hastalıkların sanatçının eserlerine olan etkisi, dolaylı gözlemlerle değerlendirilebildiği için kesin bir nedensellik ilişkisinin kurulması zorlaşmaktadır.

4. Sanatın terapötik etkileri, bireysel deneyimlere dayalı bir alan olduğu için, subjektif değerlendirmelere açıktır. Çalışmada, sanatçıların kendi ifadelerine veya biyografik anlatımlara dayalı çıkarımlar yapılmış olup, terapötik etkilerin nesnel bir şekilde ölçülmesi mümkün olmamıştır.

5. Araştırma, çoğunlukla Batı sanat tarihi bağlamında incelenen sanatçıları ele almıştır. Farklı kültür ve coğrafyalardaki sanatçıların kronik hastalıklarla ilgili deneyimleri, bu çalışmanın kapsamı dışında kalmıştır. Ayrıca, tarihsel bağlamın sanatçının sağlık sorunlarını ve bu sorunların sanatsal üretime etkisini nasıl şekillendirdiği de sınırlı bir şekilde değerlendirilebilmiştir.

6. Sanatın terapötik ve dönüştürücü etkisi, bireysel ve toplumsal düzeyde geniş bir alana yayılabilir. Ancak bu çalışmada daha çok bireysel sanatçı deneyimlerine odaklanılmıştır. Toplumsal boyutlara ilişkin çıkarımlar sınırlı olup, kapsamlı bir analiz yapılamamıştır.

1.6. Tanımlar

Bu bölümde, çalışmanın temelini oluşturan kavramlar tanımlanarak araştırmanın çerçevesi netleştirilmiştir. Aşağıda, tezde sıklıkla geçen kavramların tanımları ve bağlam içindeki anlamları açıklanmıştır.

Hastalık, bireyin biyolojik, psikolojik ya da sosyal dengesinin bozulması sonucu ortaya çıkan bir durumdur. Organizmanın işlevselliğini olumsuz etkileyen bu durum, mikroorganizmalar, genetik yatkınlıklar, otoimmün tepkiler, fiziksel travmalar veya ruhsal şartlar gibi çeşitli nedenlerle meydana gelebilir. Hastalıklar, bireyin yaşam kalitesini düşürür, toplumsal ve bireysel fonksiyonlarında kısıtlamalara yol açabilir. Hastalık kavramını anlamak, bireyin ve toplumun karşılaştığı zorlukların özüne inmek için kritik bir öneme sahiptir. Sanatçıların eserlerinde hastalığın etkilerini incelemek için bu temel kavramın doğru şekilde tanımlanması gerekir.

Sağlık, Dünya Sağlık Örgütü'ne göre, "hastalık veya sakatlık durumunun olmamasıyla sınırlı olmayan, bireyin fiziksel, zihinsel ve sosyal açıdan tam bir iyilik hali" olarak tanımlanmaktadır. Sağlık, bireyin çevresiyle uyumlu bir şekilde yaşamasını da kapsar. Sanatçının yaratım sürecini etkileyen sağlık durumları, yaratıcılığın önündeki engelleri veya ona esin kaynağı olan unsurları anlamamızı sağlar. Bu nedenle sağlık ve sağlığın kaybı, sanatsal üretimde kilit bir rol oynar.

Sanat, insanın düşüncelerini, duygularını ve hayal gücünü estetik bir şekilde ifade etme aracıdır. Resim, heykel, müzik, dans gibi çeşitli yaratıcı alanlarda kendini gösteren sanat, bireysel ve toplumsal bir ifade biçimidir. Sanatın tanımı, onun bir terapi ve iyileşme aracı olarak işlevini anlamak açısından önemlidir. Sanat, hastalıkla mücadelede bireyin duygu ve deneyimlerini dışa vurmasını sağlayan bir mekanizma olarak bu çalışmanın merkezindedir.

Terapi, bireyin fiziksel, zihinsel veya duygusal sorunlarını ele alarak iyileşme sağlamaya yönelik profesyonel bir yaklaşımdır. Sanat terapisi gibi alanlar, bireyin yaratıcı faaliyetlerle kendini ifade etmesini ve iyileşmesini hedeflemektedir. Terapi, bireyin sorunlarıyla başa çıkma becerilerini geliştirmesine yardımcı olur. Sanat terapisi, kronik hastalıkların birey üzerindeki etkilerini hafifletmekte önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda terapinin mekanizmalarını anlamak, sanatın iyileştirici gücünü kavramaya yardımcı olmaktadır.

Psikoloji, insan davranışlarının, düşüncelerinin ve duygularının bilimsel olarak incelenmesidir. Psikoloji, bireyin içsel dünyasını ve çevresiyle olan etkileşimlerini anlamaya yönelik çok boyutlu bir bakış sunar. Bireyin ruhsal dengesinin sağlanmasında ve sorunlarla başa çıkmasında çok önemli bir alandır. Psikolojinin sanatsal süreçlere etkisi, bireyin duygusal dünyası ile yaratıcılığının kesişme noktasında yer alır. Kronik hastalıkların psikolojik boyutunu anlamak, sanatçının yaratıcılık süreçlerini değerlendirmede kritik bir öneme sahiptir.

Adaptasyon, bireyin çevresel, fiziksel veya psikolojik değişikliklere uyum sağlama sürecidir. Kronik hastalıklar, bireyin yaşam tarzında ve günlük aktivitelerinde değişiklikler gerektirir ve adaptasyon bu değişimlere uyum sağlamak için gerekli bir mekanizmadır. Adaptasyon süreci, kronik hastalıkların bireyin sanatsal yaratımı üzerindeki etkilerini anlamak için önemlidir. Adaptasyonun doğru bir tanımı, bireyin zorluklar karşısında yaratıcı potansiyelini nasıl koruyabileceğini de açıklar.

2. İLGİLİ ALANYAZIN

Sanat ve hastalık arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalar, disiplinler arası bir yaklaşım gerektirmektedir ve bu bağlamda sanat tarihi, psikoloji ve tıp gibi alanlarda yapılan araştırmalardan faydalanılmaktadır. Özellikle kronik hastalıkların sanatçılar üzerindeki etkileri, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde çeşitli araştırmaların konusu olmuştur. Bu bölümde, sanatçılarla sağlık sorunları arasındaki etkileşimi inceleyen alan yazın taranarak, araştırmanın kuramsal temelleri ve ilgili çalışmalardan elde edilen bulgular sunulacaktır.

Kronik hastalıkların yaratıcılık üzerindeki etkileri, sanatçıların eserlerinde gözlemlenen tematik ve teknik dönüşümlerle doğrudan ilişkilidir. Sanat tarihi ile ilgili yapılan araştırmalarda, bu hastalıkların sanatçıların yaşamlarını ve üretim süreçlerini şekillendiren bir unsur olduğu vurgulanmaktadır. Bunun yanı sıra, sanatın bireysel bir terapi aracı olarak işlevi de alan yazında yer bulmuş ve bu süreçlerin psikolojik ve fiziksel iyileşmeye katkıları değerlendirilmiştir.

Araştırma, kronik hastalıklarla mücadele eden sanatçıların yaratıcı süreçlerine ilişkin mevcut bilgileri analiz etmenin yanı sıra, sanatın terapötik etkilerinin daha geniş bir perspektifte değerlendirilmesine olanak tanımayı hedeflemektedir. Bu bölümde, sanatın dönüştürücü gücünü, bireysel ve toplumsal farkındalık yaratmadaki rolünü ele alan çalışmalara yer verilerek, bu araştırmayı oluşturan çerçeve belirlenecektir

Alan yazın, sanatın terapötik etkisi ile yaratıcı süreçlerin sağlık sorunlarıyla başa çıkmada nasıl bir araç olarak kullanılabileceğini gösteren çalışmalara dayanmaktadır. Sanatçıların biyografik öykülerinden yola çıkarak yapılan analizler, eserlerinin ardındaki hikâyeleri anlamak için önemli bir kaynak sunmaktadır. Bu doğrultuda, bu bölüm hem çalışmanın dayandığı temel varsayımları destekleyecek hem de araştırma sorularına ışık tutacak bir kaynak olarak oluşturulmuştur.

2.1. Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Literatür Taraması

Çeşitli kronik rahatsızlıklarla yaşayan bireyler için sanatın rolü ve önemi giderek daha fazla anlaşılmaktadır. Kronik hastalıklar kaygı, öfke ve depresyon gibi olumsuz psikolojik duygulara da yol açabilir. Hastalık, bireyin benlik algısını, öz güvenini ve gelecekle ilgili beklentilerini tehdit edebilir, bu da kişinin temel düşüncelerini derinden sarsabilir. Özellikle bireyde hastalığın ilerlemesi, onun sosyal hayatındaki rollerde yaşadığı kayıplarla, sosyal hayattan ve ilişkilerinde yaşadığı değişimlerle bu etki daha güçlü hissedilir (Charmaz, 1991; Charmaz, 1999, s.364-365).

Sanat, kronik sağlık sorunları yaşayan bireyler için terapötik bir değere sahiptir. Bu nedenle bireyin kendini ifade edebilmesi için güçlü bir araç sunmaktadır (Baer, 1985, s.202-214; Malchiodi, 1999, s.13-23). Bazı bireyler, yaşadıkları hastalıkları ile ilgili duygu durumlarını sözlü olarak ifade etmekte zorluk çekebilir. Birçok hastanın destek alma şansı olmayabilir ya da kelimelerinin yaşadıklarını yansıtmada yetersiz kaldığını düşünebilirler. İşte burada sanat, bu anlatılamayan ve dile gelmeyen duyguları sembolik veya dolaylı olarak dışa vurma imkânı sunar (Schaverien, 1989, s.147-155).

Sanat, çeşitli bedensel ve psikolojik kontrol kaybı yaşayan bireyler için yardımcı olabilir. Sağlığını hastalık nedeniyle ciddi oranda kaybetme hissi yaşayan birey için, yaratıcı süreçlere dahil olmak güçlü iyileştirici etkilere sebep olabilir (Szepanski, 1988, s.4-10). Sanat terapistleri, sanatın terapötik etkilerini araştırmış olsalar da, kronik sağlık sorunları olan bireyler için sanatın kişisel anlamları tam olarak ortaya konulamamıştır. Hastaların tüberkülozla başa çıkmasında sanatın önemine dair analiz, Hill'in (1951) bu konuda yapılan ilk çalışmalarından biridir. Fisher ve Specht (1999, s.457-472), bir sanat sergisinde yaşlı bireylerle yaptıkları görüşmelerde, katılımcıların sanatsal çabalarının kişisel gelişim, artan özerklik ve genişleyen sosyal ağ gibi olumlu etkilerini vurguladıklarını gözlemlemiştir.

Sanat bireyin öz güvenini ve kişisel algısını güçlendiren, bireysel mücadelesinde hem tutunma aracı hem de dayanıklılığını kanıtlayan bir araç olarak görülebilir. Aldridge (1996, s.11), yaratıcı etkinliklerin bireyde sahip olduğu öz benliğin farklı yönlerini bütünleştirerek bireyde bir tutarlılık duygusu oluşturduğunu belirtmektedir. Özellikle sağlık durumunda meydana gelen ani değişimlerin ardından

bu tutarlılığı yeniden kazanmak, bireyin yeni bir benlik imajı oluşturması için gerekli bir süreçtir (Ellis-Hall, vd., 2000, s.725-735). Warren (2003, s.43), her yaratıcı ifadenin ardında bireyin kendi özgüvenini yeniden onayladığını ve “Ben buradayım” ve “Söyleyecek bir şeyim var” mesajlarını iletildiğini öne sürmektedir.

Kronik hastalık ve engellilikle mücadele eden iğne işi uygulayıcıları üzerine Reynolds’ın (1997, s.352-356) yaptığı çalışmada, yaratıcı sürecin ve uygulamaların bireyin kendi algısını destekleyici bir araç olarak rol oynadığını gözlemlenmiştir. Bu çalışmalar ile yaratıcı etkinliklerin bireylerde “yetenekli” olarak adlandırılan bir kimlik kazandırdığını ve bu kimliğin hastalık sürecinde kaybedilen rollerin yeniden inşasında kullanılabileceğini göstermiştir. Reynolds’ın (2000, s.107-114) kronik depresyon yaşayan kadınlarla ilgili yaptığı başka bir çalışmada, iğne işlerinin bireyin yetkinlik hissini güçlendirdiğini ve bunun bireyin ruh sağlığına iyi geldiğini belirtmiştir.

Sanat ve sağlık arasındaki ilişki, özellikle kronik hastalıkların fiziksel ve psikolojik etkilerini hafifletme bakımından geniş bir araştırma konusu haline gelmiştir. Kronik hastalıklarla yaşayan bireyler için sanat ve yaratıcılık, psikolojik iyileşme, stres yönetimi ve toplumsal bağları güçlendirme yöntemi olarak da öne çıkmaktadır. Sanat terapileri ve yaratıcı etkinlikler, bu bireylerde anksiyete, depresyon ve stres gibi psikolojik semptomları hafifletirken, fiziksel sağlık durumlarında da iyileşmeler sağladığı gözlemlenmiştir.

Akademik literatürde psikoloji, tıp, sanat tarihi gibi pek çok farklı disiplinde çeşitli araştırmalarda sanat ve hastalık konusu ele alınmış, sanat ve hastalık arasındaki ilişki irdelenmiştir. Bu araştırmaların tümü bir arada ele alındığında, sanatın çok boyutlu etkilerle bireyin yaşam kalitesini ve esenliğini desteklediği anlaşılmaktadır. Zihinsel meşguliyet sağlama, başarı duygusunu pekiştirme ve bireyi hastalığın yarattığı zorluklardan bir süreliğine uzaklaştırma gibi etkileri açıkça görülmektedir. Ancak, sanatın daha derin sembolik anlamları ve bu anlamların bireylerin esenliği üzerindeki etkisi halen daha araştırma konusudur. Sanat ile ilgilenen hasta veya fiziksel kısıtlı bireylerin yarattıkları renk, imgeler ve yaratıcı süreçlerin soyut veya sembolik anlamlarını ne derece fark ettikleri ve bu anlamların hastalıkla başa çıkmada nasıl bir rol oynadığı, sanat terapisi araştırmalarında incelemeye değer bir sorunsal olarak durmaktadır.

2.1.2. Hastalık Kavramının Tarihsel Perspektifi

Hastalık kavramı, tarih boyunca toplumsal, bilimsel ve kültürel koşullara bağlı olarak farklı şekillerde ele alınmıştır. Orta Çağ'dan modern döneme kadar hastalıklar, biyolojik olgular, inançlar, sosyal yapılar ve bilimsel ilerlemeler çerçevesinde yorumlanmıştır. Hastalık kavramı geçmişten günümüze toplumsal düzen, kültürel değerler ve bilimsel ilerlemelerle şekillenmiştir. Orta Çağ'ın dini açıklamalarından modern tıbbın bilimsel temellerine uzanan bu süreç, insanlığın sağlık ve hastalık kavramlarına yaklaşımındaki dönüşümü ortaya koymaktadır. Bu dönüşüm, birey ve toplumların sağlık hizmetlerine olan beklentilerini de şekillendirmiştir.

Sağlık kavramı, tarih boyunca değişim göstermiştir. Antik Yunan'da sağlık, vücudun dört sıvısı arasındaki dengeye dayandırılmıştır (Alakuş, 2021, s.572-574). Ancak modern tıpta bu anlayış yerini, bilimsel ve bütüncül yaklaşımlara bırakmıştır. Orta Çağ'da hastalıklar genellikle ilahi bir ceza ya da günahların bedeli olarak görülmüştür. Özellikle Avrupa'da veba gibi salgınlar, Tanrı'nın gazabı olarak algılanmış ve dini ritüellerle çözüm arayışları öne çıkmıştır (Akın, 2014, s.38). Örneğin, "Kara Ölüm" adı verilen veba salgını (1347-1351), milyonlarca insanın ölümüne yol açmış ve toplumlarda dini korkuyu arttırmıştır. Bu süreçte, dini törenler ve azizlik kültleri, toplulukların hastalıkla başa çıkma yöntemleri arasında yer almıştır. Lepa (Cüzzam) hastaları, toplumdan dışlanmış ve dini kurumlar tarafından lepra hastaları ile ilgilenilmiştir.

Rönesans dönemi, insan vücudunun ve doğanın sistematik şekilde incelendiği bir dönemdir. Hastalıklar artık mistik düşüncelerden başka, anatomik ve fizyolojik temellere dayandırılmaya başlanmıştır. Leonardo da Vinci'nin insan anatomisi üzerine yaptığı çalışmalar bilimsel aydınlanmaya ışık tutmuştur. Rönesans'ın en önemli figürlerinden biri olan Leonardo da Vinci, anatomi üzerine yaptığı çalışmalarla hastalıkların bilimsel temellerine dikkat çekmiştir (Akar, 2015, s.361). Bu dönemde, modern anlamda ilk hastaneler kurulmuş ve hastaların fiziksel olarak tedavi edilmesi hedeflenmiştir. Bu, Orta Çağ'daki dini yönelimlerden uzaklaşmayı simgeler (Akar, 2015, s.359).

19. yüzyılda mikrobiyoloji ve epidemiyoloji alanındaki gelişmeler, hastalıkların biyolojik temellerini açıklamaya başlamıştır. Louis Pasteur ve Robert Koch gibi bilim insanlarının çalışmaları, hastalıkların mikroorganizmalar tarafından

yayıldığını ortaya koymuştur. Louis Pasteur'ün 1885'de kuduz aşısını geliştirmesi bakteriyolojinin şafağı olarak adlandırılır (Akdeniz ve Kavukçu, 2016, s.12).

20. yüzyılın başlarında, halk sağlığı politikaları geliştirilmiş ve bireylerin yanı sıra toplum sağlığına yönelik çalışmalar hız kazanmıştır. Modern dönemde hastalık kavramı, biyolojik boyutun ötesine geçerek sosyal, psikolojik ve çevresel faktörler açısından da ele alınmıştır. Hastalıklar bedensel işlev bozukluğu dışında, bireyin çevresiyle ilişkisi üzerinden değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu süreçte, hastalıkların sosyal kökenlerine dair farkındalık artmıştır. 21. yüzyıldaki COVID-19 pandemisi küresel çapta etkisini göstermiş ve toplumların sağlık sistemleri ile ekonomik yapıları üzerinde derin etkiler yaratmıştır. Ulusları etkileyebilen küresel salgın riski, uluslararası organizasyonları işbirliğine yöneltmiş, hastalık ve salgınlar konusunda küresel çapta bir mücadelenin altını çizmiştir. Covid-19 pandemisi siyasal bir konu olarak hükümetlerin gündeminde yer almıştır.

2.1.3. Kronik Hastalıkların Sanatsal Olarak Yaratım Üzerindeki Etkileri

Kronik hastalıklar, bireylerin yaşamlarını derinden etkileyerek fiziksel ve psikolojik zorluklara neden olabilmektedir. Ancak bu durum, sanatla uğraşan kişilerde çok boyutlu etkiler yaratarak yaratıcı süreçlerde farklı yansımalar ortaya koymaktadır. Bu etkiler, hastalığın türüne, sanatçının bireysel özelliklerine ve hastalıkla başa çıkma mekanizmalarına bağlı olarak olumlu ya da olumsuz şekilde kendini gösterebilir. Sanat, hastalıkların getirdiği sınırlamaları aşmak için bir araç olduğu kadar, bireylerin duygusal derinliklerini keşfetmelerine de olanak tanımaktadır. Akademik literatürdeki örnekler, sanatın kronik hastalıklarla mücadelede iyileştirici, dönüştürücü ve güçlendirici bir rol oynayabileceğini göstermektedir.

Kronik hastalıkların sanatsal yaratım üzerindeki etkileri karmaşıktır. Pozitif etkiler yaratıcı süreçleri tetikleyebilirken, negatif etkiler bireylerin fiziksel veya zihinsel kısıtlamaları nedeniyle sanatsal üretimde düşümlere neden olabilir. Kronik hastalıkların pozitif etkileri, duygusal derinlik, yeni estetik yaklaşımlar, toplumsal bağlar ve terapötik süreçler gibi çeşitli düzeylerde ortaya çıkmaktadır. Sanat, hastalığın yarattığı zorlukları aşmada bir köprü görevi görerek bireylerin iç dünyasını zenginleştirmekte ve topluma güçlü mesajlar iletebilmelerine olanak tanımaktadır.

Kronik hastalıklar, bireylerin sanatsal yaratıcılıklarını pozitif olduğu kadar negatif yönden de etkileyebilmektedir. Bu tür hastalıkların fiziksel, zihinsel ve duygusal düzeylerde yarattığı zorluklar, bireylerin sanatsal üretim kapasitelerinde kısıtlamalara yol açmaktadır. Negatif etkiler, bilişsel gerilemeden motivasyon eksikliğine, fiziksel sınırlamalardan duygusal tükenmişliğe kadar geniş bir yelpazede kendini göstermektedir.

Kronik hastalıklar, sanatsal yaratıma olumsuz etkiler gösterse de, bu durum her birey için farklı şekillerde kendini göstermektedir. Negatif etkiler, bilişsel ve motor becerilerdeki zayıflama, motivasyon kaybı, enerji eksikliği ve ekonomik zorluklar gibi çeşitli boyutlarda ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, bireylerin yaratıcı süreçlere devam edebilmesi için destekleyici terapiler ve sosyal programlar daha önemli hale gelmektedir.

2.2. İlgili Araştırmalar

Sanatçılar yaşadıkları hastalıkların çeşitli etkileriyle eserlerinde belirli temalar ve yaratıcı süreçler geliştirmişlerdir. Aşağıda, sanatçılar hastalık türlerine göre gruplandırılıp ele alınmıştır.

2.2.1. Psikolojik Hastalıklar

Psikolojik sorunlar, pek çok sanatçının duygu dünyasını derinden etkileyerek eserlerinde çarpıcı imgeler yaratmalarına neden olmuştur. Psikolojik rahatsızlıklar genellikle yaratıcılığı artıran ve yoğun duygusal deneyimler yaşatan eserleri ortaya çıkarmaktadır. Araştırmalar, bipolar bozukluk gibi rahatsızlıkların, yaratıcılıkta ani ve yoğun yükselmelere neden olabileceğini göstermektedir. Sanatçılar bu süreçte duygusal karmaşalarını, anksiyete ve depresyon gibi içsel mücadelelerini eserlerine yansıtarak özgün eserler meydana getirebilmektedir. Bunun yanı sıra, bu gibi rahatsızlıklar çoğu zaman üretkenlik ve yaşam kalitesi üzerinde de olumsuz etkilere neden olabilmektedir.

2.2.1.1. Vincent van Gogh ve Bipolar Bozukluk

Bipolar bozukluk, "Manik Depresif Bozukluk" olarak bilinen, beyin temelli bir rahatsızlıktır. Bu bozukluk, bir veya daha fazla manik veya karma atakla kendini gösterir ve bazı durumlarda majör depresif ataklar da görülebilir. Depresyon, bipolar bozuklukla sıklıkla ilişkilendirilse de, günümüzde bipolar tanısı almak için mutlaka depresif atakların olması gerekmediği biliniyor. Ancak yine de bu ataklar görülebilir. Bipolar bozukluk, ruh hali dışında, enerji seviyelerini, iştahı, kasları ve hatta libidoyu etkileyerek vücudun neredeyse tüm işlevlerini etkileme potansiyeline sahiptir. Bu bozukluk, kişinin duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını derinden etkileyen, bir duygudurum bozukluğudur (Rathee, 2019, s.404).

30 Mart 1853'te doğan Vincent Willem van Gogh günümüzde en tanınmış ressamlar arasında yer almaktadır. Empresyonist akımın öncülerinden Vincent van Gogh, hayatı boyunca zihinsel rahatsızlıklarla mücadele etmiştir. Özellikle bipolar bozukluk belirtileri ve yaşadığı depresyonun etkisiyle, eserlerinde yoğun duygusal dalgalanmalar görülmüştür. Onun Bu rahatsızlıkları, sanatına hem ilham kaynağı olmuş hem de yaşamını derinden etkilemiştir. Güney Fransa'da tedavi gördüğü sırada "Yıldızlı Gece" (Şekil 1.) tablosunu yapan van Gogh'un eseri hakkında yorum yapan doktorları, bunu akli dengesinin göstergesi olarak nitelendirmiştir. Günümüzde ise tıpta kaydedilen ilerlemeler sayesinde, sanatçının resmettiği manzaranın kullandığı ilaçların etkisi ile gördüğü düşünülmektedir.

Şekil 1. Vincent van Gogh, Yıldızlı Gece, 1889, Tuval Üzerine Yağlıboya, 73X92

Kaynak: (Http-1)

Van Gogh'un bipolar bozukluk belirtileri, dönemsel olarak gösterdiği manik depresif duygusal dalgalanmalarından anlaşılmaktadır. Vincent van Gogh, otoportrelerine kendi duygu durumlarını da yansıtmıştı. "Kulağı Bandajlı Otoportresi" (şekil 2.) bu duruma örnektir. Mektuplarında sıklıkla dile getirdiği duygusallığı, yaratıcı süreçlerini hızlandırırken bu süreçlerin sonrasında derin bir tükenmişlik getirmiştir. Özellikle Arles'te yaşamını srdrdği dönemde, arkadaşı Paul Gauguin ile arasında geçen gerginlikler ve psikolojik zorluklar, kulak kesme olayı gibi dramatik etkilere yol açmıştır. Tüm bu süreçler, onun eserlerinde yer alan içsel çatışmalarının temelini oluşturmuştur (Nolen vd., 2020, s.3). Bu olaydan sadece iki hafta sonra sargılı kulaklı otoportresini yapar.

şekil 2. Vincent Van Gogh, Kulağı Bandajlı Otoportresi, 1889, Tuval zerine Yağlı Boya, 60X49

Kaynak: (Http-2)

Van Gogh'un 1889 yılında Saint-Remy'deki akıl hastanesinde yaptığı "Yıldızlı Gece", (şekil 1.) onun zihinsel durumunun bir yansıması olarak kabul edilir. Tablodaki dinamik spiraller ve hareketli fırça darbeleri, manik bir enerjiyi simgelerken; sarı ve mavi tonların yoğun karşıtlığı, umut ve melankoli arasındaki

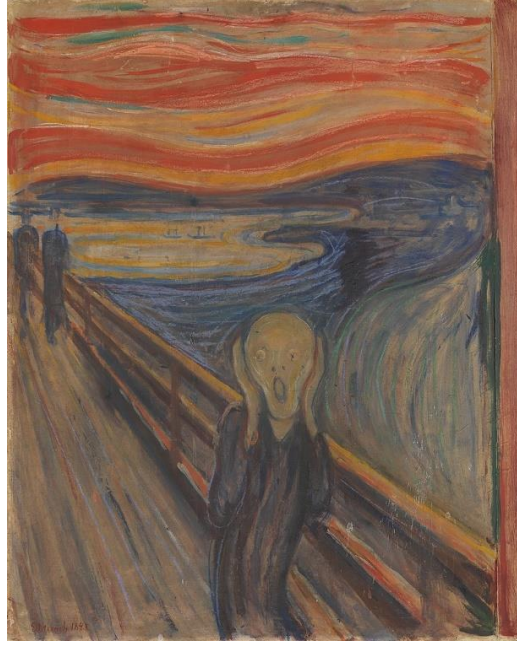
dalgalanmalarını yansıtmaktadır. Van Gogh'un doğaya ve geceye olan derin ilgisi, bu eserde hem gerçekliği hem de duygusal dünyasını birleştiren bir görsellik sunar.

2.2.1.2. Edvard Munch ve Anksiyete

Anksiyete (bunaltı), içten veya dışarıdan gelebilecek bir tehlike beklentisinin neden olduğu kaygı ve endişe durumudur. Bu duygu, evrimsel olarak hayatta kalmamıza yardımcı olan ve tehditlere karşı bizi uyaran doğal bir tepkidir. Ancak, anksiyete ortada somut bir tehlike olmadan, sık ve şiddetli bir şekilde ortaya çıkıyorsa ve kişinin günlük yaşamını olumsuz etkiliyorsa, bu durum bir anksiyete bozukluğuna işaret edebilir. Anksiyete sırasında vücutta bazı fiziksel belirtiler de görülebilir. Örneğin, göğüste sıkışma hissi, kalp çarpıntısı, terleme, titreme, baş ağrısı, bulantı veya sersemlik gibi duyumlar yaşanabilir. Bu belirtiler kişiden kişiye değişiklik gösterebilir. Anksiyete, iki temel şekilde ortaya çıkabilir; belirli bir durum karşısında ortaya çıkan geçici bir kaygı hali veya kişinin genel olarak kaygıya yatkın olması durumudur (Erşan vd., 2014, s.33)

Ruhsal ve duygusal konuları işlediği resimleriyle tanınan Edvard Munch'un sanatı, kişisel travmaları ve psikolojik mücadeleleriyle derinden şekillenmiştir. Özellikle "*Çılgılık*" (Şekil 3.) adlı eseri, anksiyete ve varoluşsal korkuların bir yansıması olarak görülmektedir. Munch'un anksiyetesi, ailesindeki erken ölümler ve sağlık sorunlarından büyük ölçüde etkilenmiştir. Çocukluk travmaları ve yaşamında karşılaştığı melankoli, onun sanatına güçlü bir ifade kazandırmıştır.

Edvard Munch'un hayatı boyunca migren atakları yaşadığı bilinmektedir. Bu migren ataklarının, sanatına özellikle de eserlerindeki renk kullanımı ve kompozisyon üzerinde önemli bir etkileri olmuştur. Migren, genellikle şiddetli baş ağrıları, görsel rahatsızlıklar (aura) ve ışığa karşı hassasiyet gibi semptomlarla ortaya çıkar. Munch'un eserlerinde sıkça görülen dalgalı çizgiler, bulanık formlar ve yoğun renk kontrastları, migren atakları sırasında yaşadığı görsel deneyimlerin bir yansıması olabileceği düşünülmektedir. Özellikle "*Çılgılık*" (Şekil 3.) tablosunda, arka plandaki gökyüzünün dalgalı ve yoğun renklerle betimlenmesi, migren aurası sırasında görülen görsel efektlere benzetilmektedir.

Şekil 3. Edvard Munch, Çıglık, 1893, Yağlı Boya ve Pastel, 91X73,5

Kaynak: (Http-3)

"Çıglık" tablosu (Şekil 3.), Munch'un doğaya karşı hissettiği güçlü varoluşsal dehşeti simgeler. Bu eserde kullanılan bozuk figürler ve çarpıcı renkler, insanın kaygı dolu iç dünyasını görselleştirir. Munch bunu günlüğünde şöyle anlatmaktadır; "İki arkadaşım ile bir patikada yürüyordum, güneş batıyordu. Aniden gökyüzü kan kırmızısına döndü durdum, bitkin hissettim ve çite yaslandım. Mavi-siyah fiyordun ve şehrin üzerinde kan ve ateş dilleri vardı, arkadaşlarım yürümeye devam etti ve ben orada endişeyle titreyerek durdum ve doğadan geçen sonsuz bir çılgılığı hissettim." (Skryabin ve Torrado, 2020, s.573).

"Çıglık" tablosunda (Şekil 3.), kızıl gökte türbülanslı hatlarda yankılanan panik halindeki bir yaratığı betimlemektedir. Bu resimdeki ifadede kaygı, kozmik bir düzeye yükseltilir, sonuçta ölüm hakkındaki sanrılar ve varoluşçuluğun merkezi olan anlam boşluğu ile ilişkilendirilmektedir.

Munch, anksiyete ve depresyonla olan mücadelesinde, kendi sanatını güçlü bir yaratıcı sonuca dönüştürmüştür. Sanatçının resimleri, onun zihinsel durumları hakkında daha derin bir mesajlar verebileceğini göstermektedir. Munch, hayatı boyunca ve ölümünden sonra, depresyon, anksiyete ve bipolar bozukluk gibi çeşitli hastalıklarla teşhis edilmiştir. Figürlerin nasıl düzenlendiği, ifadelerin nasıl yansıtıldığı ve renklerin nasıl kullanıldığı, Edvard'ın acılarına dair ipuçları

sunmaktadır. Bu, sözel ve davranışsal ifadelerin bir doktora hastalık semptomlarını görsel olarak sunabilme biçimine benzemektedir (Azeem, 2015, s.51).

2.2.1.3. Yayoi Kusama ve Obsesif Kompulsif Bozukluk

Obsesif Kompulsif Bozukluk, kişinin istemeden zihnine gelen, uygunsuz ve rahatsız edici düşünceler, dürtüler veya hayaller (obsesyonlar) ile kendini gösteren bir psikiyatrik bozukluktur. Bu düşünceler, kişide belirgin bir kaygıya veya sıkıntıya neden olur. Kişi, bu obsesyonlara tepki olarak belirli katı kurallara uyma ihtiyacı hissettiği için, tekrarlayan davranışlar (kompulsiyonlar) veya zihinsel eylemler gerçekleştirir. Bu davranışlar, kişinin kendini alıkoyamadığı ve sıklıkla yapmak zorunda hissettiği eylemlerdir. Bu davranışlar, kişinin günlük yaşamını önemli ölçüde etkileyebilir ve zaman alıcı hale gelebilir (Kuru, 2013, s.174).

Yaşayan önemli avant-garde sanatçılardan biri olarak gösterilen Yayoi Kusama, birçok farklı alanda yaptığı eserlerle tanınan uluslararası şöhrete sahip bir sanatçıdır. Obsesif kompulsif bozukluk ile mücadele eden bir sanatçı olarak Yayoi Kusama, zihinsel rahatsızlıklarını sanatının bir ifadesi haline getirmiştir. Yayoi Kusama, sanatında obsesif kompulsif bozuklukla ilgili imgeler yaratmıştır. Kusama'nın eserlerinde sıklıkla kullandığı unsur olan puantiyeler, sanatçının karakteristik motiflerinden biri olarak göze çarpmaktadır. Kusama, genç bir kızken, tekrarlayan halüsinasyonlar ve gördüğü takıntılı imgelerle başa çıkmak için resim ve çizim yapmaya başladığını belirtmiştir. Kendisini rahatsız eden imgeleri görsel olarak yeniden yaratarak kontrol altına almaya çalışan Kusama, sanat yaratmanın hem hastalığının belirtisi hem de onu rahatlatmanın tek yolu olduğunu belirtmiştir (Korhonen, 2020, s.10).

"*Infinity Nets*" ve "*Pumpkin*" (Şekil 4.) gibi eserleri, tekrar eden desenlerle izleyicilere onun kendi zihinsel durumu ile bağ kurma imkânı sunmaktadır. Kusama'nın eserleri, psikolojik bozuklukların sanatsal ifadeye nasıl dönüşebileceğinin kanıtıdır. (Korhonen, 2020, s.10).

Şekil 4. Yayoi Kusama, 1998, Pumpkin, Tuval Üzerine Akrilik 72X60 ve Infinity Nets, 2008, Tuval Üzerine Akrilik, 162X130

Kaynak: (Http-4)

Kusama'nın en bilinen eserlerinden biri olan "*Infinity Mirror Rooms*" (Şekil 5.), obsesif kompulsif bozukluğun estetik bir örneğidir. Yüzlerce renkli ışıkla aynalı bir odadan oluşan eserleri kısa sürede popüler hale geldi. "*Infinity Mirror Rooms*" (Şekil 5.) tamamen kapalı bir alanda, kurulmuştur. Küçük bir alan olmasına rağmen, deneyim sıkışmışlık hissi uyandırmaz; oda tamamen aynalarla kaplanmıştır. Bu karanlık alanda, izleyicinin etrafında asılı olan kırmızı, sarı ve mavi renklerde yüzlerce küçük LED ışığının parlak noktalarıyla hafifçe aydınlatılmıştır. Sonsuzluk aynaları, her yönde sonsuzca geri giden, tekrarlayan yansıma dizileri yaratır. Bu eser, sonsuz kaybolma noktalarının, ince hareketlerin ve su yüzeyindeki ışıkların nazikçe parıldayan yansımalarının karmaşasında, bir oyunluğunun yanı sıra bir yön kaybı hissi uyandırır (Bell, 2010, s.82).

Şekil 5. Yayoi Kusama, 1965, Infinity Mirror Rooms, Aynalar-LED Işıklar Ve Çeşitli Nesneler

Kaynak: (Http-5)

Yayoi, feminist-yıkıcı eserlerinde, yüksek topuklu ayakkabılar, tavalar, sandalyeler veya elbiseler gibi sıradan nesnelere kullanmıştır. Elle dikilmiş kumaş nesnelerin yoğun kaplamalarıyla geleneksel olarak kadınlara atfedilen dikiş becerilerinden yararlanmıştır. Bu kalın katmanlama, onun formların tekrarlarına, noktalı yüzeylere veya tekrarlanan fotoğraflara olan takıntısını yansıtmaktadır. Onun bu travmatik deneyimleri, "*Yumuşak Heykeller*" (Şekil 6.) gibi feminist eleştiriler içeren eserlerinde belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Kusama'nın hayatındaki zorluklar, onun sanatsal üretiminde motivasyon kaynağı olmuştur (Bell, 2010, s.89).

Şekil 6. Yayoi Kusama, 1963, İsimsiz-Yumuşak Heykeller, Dikilmiş Doldurulmuş Kumaş, Ahşap Ve Boya, 81 × 93 × 92 cm

Kaynak: (Http-6)

2.2.1.4. Mark Rothko ve Depresyon

Duygu durum bozukluklarından birisi olan depresyon yoğun bir şekilde üzüntülü, bunaltılı duygu durumuna ek olarak bedensel belirtiler de yavaşlama ile kendini gösterir. Bireyde değersizlik, isteksizlik ve karamsarlık düşünceleri yoğun bir şekilde ortaya çıkar. Depresyon bozukluklarının içerisinde de en çok görülen depresyon çeşidi majör depresyon bozukluğu ise bireyin günlük aktivitelerine karşı olan yoğun ilgisizlik ve çöküntü ile karakterize olan depresyon bozukluğu çeşididir. Majör depresyon bozukluğunun belirtileri ilgi kaybı ile beraber depresif semptomları barındırır (Katı ve Karaaziz, 2023, s.1008). Bu hastalık, sürekli üzüntü, ilgi kaybı, enerji düşüklüğü, umutsuzluk, uyku ve iştah değişiklikleri gibi belirtilerle ortaya çıkar. Depresyonun nedenleri genetik faktörler, biyokimyasal dengesizlikler, çevresel stres faktörleri ve psikolojik etkenlerden oluşabilir.

Mark Rothko, soyut dışavurumculuğun en etkili isimlerinden biri olarak, eserlerinde insan ruhunun derinliklerini keşfederken depresyonla mücadelesini gözler önüne sermektedir. Çalışmalarıyla İkinci Dünya Savaşı sonrasında melodramatik soyut dışavurumcu ekolünü geliştirmiştir. Dışavurumun tek aracı olarak renkleri kullanmasıyla “*Renk Alanı Resmi*”nin gelişmesine öncü olmuştur. Onun soyut resimlerinde kullandığı geniş renk alanları ve derin melankolik temalar, sanatçının iç dünyasının dışavurumu olarak görülmektedir. Onun eserleri, Rothko’nun hem sanatıyla hem de kendi psikolojik durumuyla nasıl bir bağ kurduğunu ortaya koyar.

Rothko’nun depresyonu, özellikle kariyerinin son dönemlerinde eserlerinde belirginleşmiştir. 1960’ların sonlarında geçirdiği kalp krizinin ardından Rothko, alkol ve sigara içmeyi bırakma önerilerini reddetmiştir. Alışkın olduğu büyük tuvaleri boyamak için mücadele ederek kağıt üzerinde ışıklı eserler yaratmaya başlamıştır. Son büyük serisinde yüzen renk düzlemlerini terk ederek üst kısmı kahverengi veya siyah, alt kısmı gri boyalı iki basit yatay şeride doğru kendi sanatını evrimleştirmiştir. Yaşamının sonlarına doğru eserlerinde yer alan renklerin koyulaşması trajedik bir çığlığa dönüşmüştür. Resimlerindeki dikdörtgenlerin canlandırdığı acı, keder, trajedi konulu dramlar onun gerçek hayattından bir kesit olarak görülmektedir ve maalesef Rothko, 1970’de atölyesinde intihar ederek hayatını kaybetmiştir (Malkondu ve Başar, 2021, s.73).

1969'da tamamladığı "*Untitled (Black on Gray)*" (Şekil 8.) serisi, sanatçının karanlık ruh halini ve varoluşsal sorgulamalarını yansıtan iyi bir örnektir. Eserlerinde kullandığı koyu palet, sanatçının yalnızlık ve ölümlle olan bağını somutlaştırmıştır. Rothko, "Bir resim bir deneyim hakkında değildir; o bir deneyimin kendisidir" diyerek sanatının duygusal etkisini vurgulamıştır (Baal-Teshuva, 2003, s.17).

Şekil 7. Rothko, No. 61 (Rust and Blue), 1963, Tuval Üzerine Yağlı Boya 292X233

Kaynak: (Http-7)

Rothko'nun eserlerinde renk, duygusal bir taşıyıcıdır. "*No. 61 (Rust and Blue)*" (Şekil 7.) gibi eserlerinde sıcak ve soğuk tonların çarpıcı kontrastı, izleyicilere derin bir duygusal yankı yaratır. Sanatçının renk alanları, izleyicilere melankoli ve umut gibi evrensel duyguları deneyimleme fırsatı sunar. Bu eserler, insan ruhunun karmaşıklığını ve sanatçının melankolik ruh halini somutlaştırır Rothko 1947 yılında yaptığı resimlerin anlamlarını şu şekilde ifade etmiştir; "Resimlerimi dramlar olarak düşünüyorum, resimlerdeki şekiller sanatçılardır. Onlar bir grup aktöre olan ihtiyaçtan yaratılmışlardır. Mahcup ve utanmadan dramatik bir şekilde hareket edebilirler". (Malkondu ve Başar, 2021, s.66)

Şekil 8. Rothko, Black and Gray, 1969, Tuval Üzerine Akrilik 203X175

Kaynak: (Http-8)

Rothko eserleri ile izleyicilerde derin duygusal bağlantılar kurmayı amaçlamıştır. Eserlerinin devasa boyutları ve sessizliği, izleyiciyi kendi duygusal dünyasıyla yüzleşmeye zorlamaktadır. Rothko'nun kendi amacı, sanatını bir deneyim aracı olarak kullanarak bireysel ve kolektif duygu durumlarını sunmaktır. Onun eserleri, sanatın duygusal bir deneyim aracı olduğunu ortaya koymuştur. Rothko sanatı ile insan ruhunun derinliklerine dair güçlü bir miras bırakmıştır ve depresyonun yaratıcılıkla olan karmaşık ilişkisini anlamak için iyi bir örnek teşkil etmektedir.

2.2.1.5. Camille Claudel ve Şizofren

Şizofreni, bireyin düşünce süreçlerini, duygularını ve algısını etkileyen kronik ve ciddi bir psikiyatrik bozukluktur. Genellikle genç yetişkinlik döneminde ortaya çıkar ve sanrılar, halüsinasyonlar, düzensiz düşünce ve davranışlar gibi belirtiler görülür. Şizofreni hastaları, gerçek ile hayal arasında ayırım yapmakta zorlanabilirler ve sosyal işlevsellikleri önemli ölçüde etkilenebilir. Şizofreni bireyin sık sık hastaneye yatması, sürekli psikososyal ve ekonomik desteğe ihtiyaç duyması, verimlilik kaybına neden olması, daha uzun sürmesi ve daha kötü prognoz göstermesinden dolayı hastalığın yönetimi ve sonuçları açısından diğer ruhsal hastalıklara göre daha ciddi sorunlara neden olmaktadır (Şahin ve Altun, 2020, s.181).

19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında Fransa'da yaşayan öncü bir kadın sanatçı olan Camille Claudel (1864–1943), insan formundaki güçlü heykeller yaratmak için kendi döneminde etkili olan beklentilere meydan okumuştur. Yenilikçi eserlerinde, çocukluk, yaşlılık, aşk ve kayıp gibi evrensel temaları çeşitli tür, malzeme ve ölçeklerde etkileyici bir yoğunlukla ele almıştır. Ancak onun sanatı olduğu kadar kişisel mücadeleleri ve özellikle şizofreni teşhisi ile değişen hayatı da dikkat çekicidir. Claudel'in eserleri, içsel dünyasını yansıtan melankolik ve dramatik temalarla doludur ve ruhsal durumunun bir yansıması olarak değerlendirilir. "*Sakuntala*" (Şekil 10.) ve "*The Waltz*" (Şekil 9.) gibi heykelleri, sevgi, kayıp ve yalnızlık gibi temaları güçlü bir şekilde ele almaktadır (Witherell, 2006, s.77).

Claudel, sanatsal kariyerinin zirvesindeyken, zihinsel sağlığı giderek bozulmaya başlamıştır. Özellikle, sanat eleştirmenleri onun eserlerindeki karmaşık kompozisyonların, bu dönemde gelişen ruhsal bozukluklarının sanatsal bir yansıması olarak değerlendirmiştir (Bastos, 2006, s.252).

Şekil 9. Camille Claudel, The Waltz, 1893, Bronz 43X23X34

Kaynak: (Http-9)

Claudel'in heykellerinde melankolik ve dramatik temaların belirgin bir şekilde kullanılması, onun ruh halindeki dalgalanmalarla ilişkilendirilmiştir. "*Sakuntala*" eseri

(Şekil 10.), mitolojik bir hikâyeyi tasvir ederken, Claudel'in kendi yaşadığı kayıp ve terk edilmişlik duygularını da yansıtır. Bu eser, sanatçının Rodin ile olan çalkantılı ilişkisine bir gönderme olarak yorumlanır. Sanat eleştirmenleri, Claudel'in yaratıcı sürecinin onun ruhsal dengesizliğiyle paralel olduğunu savunmuştur (Bastos, 2006, s.252).

Claudel, 1884'te Rodin'in atölyesinde çalışmaya başlamış ve onunla birlikte pek çok eserde yer almıştır. Yaşadığı fırtınalı ilişki, doğrudan onun sanatına yansımış ve erken dönem eserlerinde Rodin'in anlayışına benzer izler görülmüştür. Rodin'in ile yaşadığı sorunlar Claudel Camille'in yoluna tek başına devam etmesine neden olmuştur. Bu ayrılığın ardından klasik heykelden uzaklaşmış ve Rodin'den kopuşu en büyük eserlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Wilson, 2017, s.364). 1905 yılından itibaren Claudel'de zihinsel problemler baş göstermiştir ve heykellerinin birçoğunu kırdığı bilinmektedir (Bastos, 2006, s.251).

Şekil 10. Camille Claudel, Sakuntala, 1905, Kırmızı Mermer Kaide Üzerinde Beyaz Mermer

Kaynak: (Http-10)

Sanatçının yaşadığı zihinsel sorunlar, onun eserlerinde kendine özgü bir derinlik yaratmıştır. Claudel, yaratıcı süreçlerini bir tür kaçış ve kendi iç dünyasına dönüş olarak kullanmıştır. Özellikle, "*L'Âge Mûr*" (Şekil 11.) adlı heykel, onun ruhsal karmaşasını ve duygusal çelişkilerini yansıtır (Van Hoof, 2005, s.48). Şizofreni teşhisi,

Claudel'in toplum tarafından yanlış anlaşılmasına ve dışlanmasına neden olmuştur. Ancak bu durum, onun eserlerindeki duygu yoğunluğunu daha da derinleştirmiştir.

Şekil 11. Claudel Camille, L'Âge mûr, 1899, Bronz, 61X85X375

Kaynak: (Http-11)

Claudel'in şizofreniyle olan mücadelesi, çalkantılı aşk hayatı ve sanatı, modern psikoloji ve sanat tarihi için önemli bir çalışma alanı sunmaktadır. Onun eserleri, zihinsel problemlerin yaratıcılık üzerindeki etkisini anlamak için iyi bir modeldir. Sanat tarihçileri ve psikologlar, Claudel'in eserlerini incelerken, onun ruhsal dünyasının sanatsal üretimine nasıl yansıdığını anlamaya çalışmıştır. Claudel eserlerinde insan ruhunun karmaşıklığını yansıtırken, sanat ve zihinsel sağlık arasındaki ilişkinin derinliğini de göstermektedir. Claudel'in hikâyesi, sanatı bir ifade ve sığınma aracı olarak kullanan bireylerin yaratıcı hikâyesine ışık tutmaktadır.

2.2.1.6. Louis Wain ve Şizofreni

Louis Wain, 5 Ağustos 1860'ta Londra'da doğmuş ve özellikle kedileri çizmesiyle tanınan bir sanatçıdır. Çocukluğu zorluklarla geçmiş, fiziksel zayıflığı nedeniyle okula başlaması gecikmiştir. Sanat eğitimi aldıktan sonra öğretmenlik ve illüstratörlük yapmaya başlayan Wain'in kariyeri, kedileri resmetmeye başlamasıyla büyük bir dönüşüm geçirmiştir.

Wain, 24 yaşındayken Emily Richardson ile evlenmiş ancak kısa süre sonra eşinin meme kanseri olduğunu öğrenmiştir. Karısını rahatlatmak için eve aldığı Peter

adlı siyah-beyaz kedi, onun kedilere olan ilgisini başlatan önemli bir figür olmuştur. O güne kadar kedileri hiç çizmeyen Wain, ilk başta Emily'yi neşelendirmek için kedi illüstrasyonları yapmış, zamanla bu çizimler sanatının merkezine oturmuştur. Kedileri insanlaştırarak, mizahi ve sevimli bir tarzda betimleyen Wain, büyük ilgi görmüş ve eserleri birçok yayında yer almıştır (Damiani ve Fusar-Poli, 2018, s.315).

Şekil 12. Louis Wain, Erken dönem bir resmi, detay bilinmiyor

Kaynak: (Damiani ve Fusar-Poli, 2018, s.315).

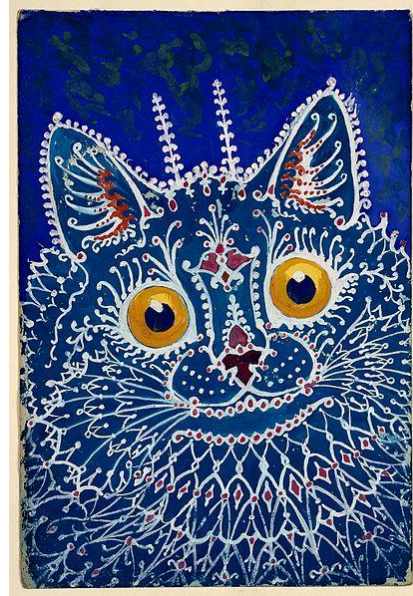
Wain'in sanatında, zihinsel sağlığındaki değişimlerle paralellik gösteren bir dönüşüm gözlemlenir. 19. yüzyılın başında Wain'in çizimleri, yalnızca kedilerin empresyonist yapılandırmalarıyla dikkat çekiyordu. Ancak hastalığı ilerledikçe, önceki çizimlerle bağlantılı olarak bir kediyi ima eden aşırı ayrıntılı, tuhaf, dekoratif desenler kullanmaya başladı. Bazı araştırmacılar onun şizofreni geliştirdiğini düşünürken, bazıları da otizm spektrumunda olabileceğini öne sürmektedir. Kesin bir teşhis konulamamış olsa da, sanatındaki belirgin stil değişiklikleri, onun zihinsel durumundaki dönüşümleri yansıtmaktadır (Saha, 2023, s.9).

Şekil 13. Louis Wain, Şarkı söyleyen üç kedi, 1925/1939, Guaj, 17X23 cm

Kaynak: (Http-12)

Wain'in hastalığının ilerleyen evrelerinde; kedilerin gözleri büyümüş, bakışları daha keskin ve delici hale gelmiştir. Figürler geometrik desenlerle kaplanmış, kompozisyonlar daha karmaşık bir yapı kazanmıştır. Renkler giderek daha canlı ve kontrastlı hale gelmiş, bazı eserlerinde kedi figürleri neredeyse tamamen soyutlanmıştır. Çizgiler dalgalı ve asimetrik bir hal alarak, psikodelik bir atmosfer yaratmıştır. Bu görsel değişimler, şizofreninin ilerleyen evrelerinde algının nasıl dönüşebileceğini gösteren önemli bir örnek olarak kabul edilmektedir (Cummings, 2017, s.80).

Şekil 14. Louis Wain, Norman-Gotik Tarzda kedi, 1925/1939, Mavi zemin üzerine guaj, 18,5X12,12 cm

Kaynak: (Http-13)

Louis Wain'ın sanatındaki bu değişim, onun gerçeklikle kurduğu ilişkinin farklı evrelere girdiğini göstermektedir. Kediler, başlangıçta sevgi ve neşeyi simgelerken, zamanla sanatçının i dnyasındaki kişisel korkuların ve paranoyanın bir yansımasına dñnüşmüřtür.

Stefano Damiani ve Laura Fusar-Poli (2018), Wain'ın sanatının, onun zihinsel durumundaki evrimle bağlantılı olduğunu belirtmiştir. Kedilerinin ifadeleri, sanatçının gerçeklikle olan nesnel ilişkisinden, kişiselleştirilmiş bir dehşet algısına doğru değişim gösterdiğini yansıtır. Son dönem çizimlerinde, dış dnyayı deneyimlemenin ve yorumlamanın çok yönlü ve alışılmadık yollarını bulduğu gözlemlenmektedir. Bazı sanat tarihçileri, bu değişimlerin doğrudan şizofreninin evreleriyle bağlantılı olup olmadığı konusunda kesin bir sonuca varmanın zor olduğunu söylese de, Wain'ın sürekli değişen sanat tarzının onun zihinsel yolculuğunun bir yansıması olduğu konusunda hemfikirdir (Damiani ve Fusar-Poli, 2018, s.315).

şekil 15. Louis Wain, Arka ayakları üzerinde duran bir kedi, 1925/1939, Kırmızı zemin üzerine guaj, 18,8X12,6 cm

Kaynak: (Http-14)

Louis Wain, çizimleriyle sanat dnyasının ilgisini çekerken, psikiyatri ve nörobilim alanlarında da büyük ilgi uyandıran bir figür olmuştur. Hayatının önemli bir bölümünde ruhsal zorluklarla mücadele etmiş olmasına rağmen, sanatı onun için hem

bir ifade aracı hem de dünyayı anlama biçimi olmuştur. Wain'in sanatı, ruh sağlığının sanatsal üretime etkisini anlamak açısından benzersiz bir örnek oluşturmaktadır. Onun kendi yaşadığı dönüşümler, sanat yoluyla dışa vurulmuş ve dünyayı deneyimleme biçimini yansıtan birer eser haline gelmiştir.

2.2.2. Duyusal Hastalıklar

Sanat tarihi boyunca, duyuusal hastalıklar sanatçıların algıları ve görsel ifadeleri üzerinde etkili olmuştur. Görme kaybı, sağırılık ve nörolojik bozukluklar gibi rahatsızlıklar, birçok ünlü sanatçının yaratıcı sürecine ve eserlerine damga vurmuştur. Claude Monet, Francisco Goya ve Georgia O'Keeffe gibi sanatçılar, hastalıklarının etkilerini sanatlarına yansıtarak insan ruhunun karmaşıklığını ve derinliğini ifade etmişlerdir.

Duyusal pek çok hastalık, sanatçıların yaratıcılığını sınırlamak yerine, sanatçının kendini keşfederek eserlerinde yeni yollar bulmalarına olanak tanımıştır. Yaşanılan hastalıkların etkileri, sanatçıların deneyimlerini ve duygusal dünyalarını daha derin bir şekilde yansıtmalarına katkı sağlamıştır. Sanat, bu rahatsızlıkların etkilerini ifade etmenin bir yolu olarak hem bireysel hem de evrensel bir anlatım imkânı sunmuştur.

Sanatçıların muzdarip oldukları hastalıklar onların yaşamında bir engel olmanın ötesinde, yaratıcı süreçlerin zenginleşmesine de olanak sağlamıştır. Monet'in bulanık renk alanları, Goya'nın karamsar temaları ve O'Keeffe'nin soyutlamaları sanatın bireysel deneyimler üzerinden evrensel bir dil oluşturabileceğini göstermektedir.

2.2.2.1. Claude Monet ve Katarakt

Katarakt, gözün doğal merceğinin bulanıklaşmasıyla oluşan bir göz hastalığıdır. Bu hastalık, özellikle yaşlanma sürecine bağlı olarak gelişebilir ancak travma, genetik faktörler, diyabet, uzun süreli kortikosteroid kullanımı, radyasyon veya göz yaralanmaları gibi nedenlerle de ortaya çıkabilir. Katarakt, bulanık görme, ışığa karşı hassasiyet, renklerde solukluk ve gece görüşünde azalma gibi belirtilerle kendini gösterir (Akoğlu, 2020, s.4).

Claude Monet, empresyonizmin en büyük temsilcilerinden biri olarak, katarakt ile oluşan görme kaybının estetik dönüşümünü yansıtan eserleriyle tanınmaktadır. Detaylı fırça darbeleri ve ışığı mükemmel derecede resmetme tekniği ile ilk kez siyah yerine mor kullanılan empresyonizm ya da diğer adıyla “İzlenimcilik” sanat akımının yaratıcısı ve isim sahibi olarak Claude Monet gösterilmektedir (Okan ve Alıcı, 2021, s.305). Tüm zamanların iz bırakan önemli ressamlarından biri olan Monet eserlerinde kullandığı ışık, renk ve fırça tekniğiyle modern resim sanatının devrimci ismi olarak kabul edilmektedir.

Şekil 16. Claude Monet, İzlenim- Gündoğumu, 1872, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 48X63

Kaynak: (Http-15)

Monet'in, Le Havre limanında güneşin denizin renklerini nasıl değiştirerek doğduğunu resmettiği sisli bir sabah tablosu en dikkat çeken eserlerinden biridir. “İzlenim: Gün Doğumu” (Şekil16.) adı verilen bu tablo, yeni resim akımının da isim kaynağı olmuştur (Okan ve Alıcı, 2021, s.305). Monet'in tablolarına kronolojik olarak bakıldığında özellikle 1900'lü yıllardan sonra kırmızı rengin yaygınlaştığı görülür. Bunun nedeni sanatçının o renge yönelmesi değil, gözünde gelişen katarakt rahatsızlığı yüzünden dünyayı o şekilde algılamasıdır. Monet'in ilerleyen sanat yaşamında konan katarakt teşhisi, onun sanatına ve eserlerine benzersiz bir nitelik kazandırmıştır. Katarakt, Monet'in renkleri ve formları yeniden yorumlamasına olanak tanıyıp eserlerini başka bir boyuta taşımıştır (Nikolić ve Jovanović, 2016, s.1007).

Şekil 17. Claude Monet, The Water Lily Pond In The Evening, 1922, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 200X600

Kaynak: (Http-16)

Claude Monet'e, 1912 yılında katarakt teşhisi konulmuş ve sanatçı sonraki yıllarda görme yetisinde ciddi bir bozulma yaşamıştır. Katarakt, ışığın retina üzerinde net bir şekilde odaklanmasını engelleyerek bulanık görmeye neden olmuştur. Bu durum, sanatçının renkleri daha farklı algılamasına ve eserlerinde yumuşak, belirsiz formlar kullanmasına yol açmıştır. Özellikle "*Nilüferler*" serisi (Şekil 18.), bu estetik değişimin en iyi örneklerinden biridir.

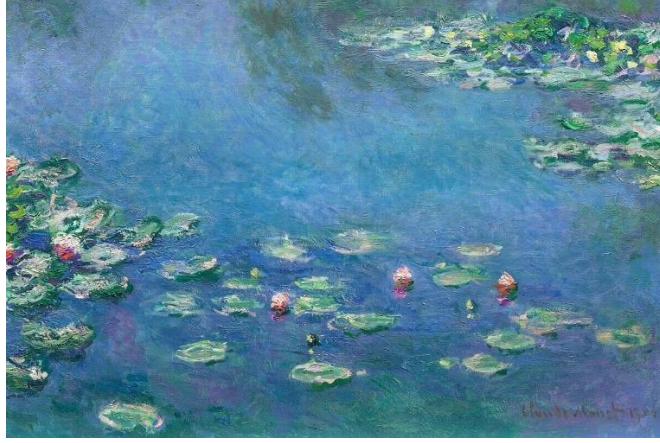

Şekil 18. Claude Monet, Nilüferler Serisi, 1916, Tuval Üzerine Yağlı Boya 200X201

Kaynak: (Http-17)

Katarakt nedeniyle Monet'in eserlerinde sarı ve kahverengi tonların daha baskın hale geldiği gözlemlenir. Ayrıca, ayrıntılara yer vermektense daha geniş ve genel bir kompozisyon anlayışına yönelmiştir. Monet, bu dönemde eserlerini, görme kaybının kendisine sunduğu sınırlamaları sanatsal bir değişime dönüştürerek

üretmiştir. Katarakt ameliyatı sonrası, Monet renk algısını yeniden kazanmıştır ve mavi ile yeşil tonlarına yeniden geri dönüş yapmıştır (Nikolić ve Jovanović, 2016, s.1007).

Şekil 19. Claude Monet, Nilüferler Serisi, Les Nymphéas, 1874,

Kaynak: (Http-18)

"Nilüferler" (Şekil 18.), Monet'in hem katarakt öncesi hem de sonrasını kapsayan bir eserler serisidir. Bu eserlerdeki formların yumuşaklığı ve bulanıklığı, sanatçının görme kaybının doğrudan bir yansımasıdır. Katarakt ameliyatı sonrası, renklerin ve ışığın sanatsal kullanımındaki tercihler, sanatçının yaşamındaki bu dönemin nasıl bir yaratıcı sürece dönüştürdüğünü gösterir (Marmor, 2015, s.298).

Monet'in renk algısının ve katarakt rahatsızlığının migren sonucu gelişmiş olabileceğini süren çalışmalar olsa da bu doğrulanamamıştır. Charcot (1886) Monet'in sanatındaki görsel efektlerin migren auralarıyla benzerlik gösterdiğini belirtmiştir. Özellikle zigzag desenler, ışık parlamaları ve bulanıklık, Monet'in yalnızca katarakt değil, migrenle de ilişkili görsel bozukluklar yaşamış olabileceğini öne sürmüştür (Charcot, 1886, s.283). Charcot, skotom parıltısı olarak adlandırdığı görsel rahatsızlıkları, histeri ve migren hastalarında gözlemlemiştir. Bu rahatsızlık, parlak, titreşen ve renkli ışıkların görülmesi gibi belirtiler göstermektedir. Monet'in katarakt nedeniyle yaşadığı görme sorunları, Charcot'nun tanımladığı oftalmik migren semptomlarıyla benzerlik göstermektedir. Özellikle, Monet'nin renk algısındaki değişimler ve görüş alanındaki bulanıklık, migren aurası sırasında yaşanan görsel rahatsızlıklara benzediği ileri sürülmüştür (Apter, 1992, s.148).

Şekil 20. Claude Monet, Japon Köprüsü ve Nilüferler, 1899, Tuval üzerine yağlı boya 81X101 – Japon Köprüsü, 1922, Tuval üzerine yağlı boya, 115X89 cm

Kaynak: (Http-19)

Claude Monet'nin gözlerindeki katarakt nedeniyle meydana gelen renk algısındaki değişim, “*Japon Köprüsü ve Nilüferler*” (Şekil 20.) gibi eserlerinde de gözlemlenebilmektedir. İlk dönem tablolarında daha canlı ve net renkler varken, ilerleyen yıllarda detaylar kaybolmuş, renkler bulanıklaşmış ve sıcak tonlar ön plana çıkmıştır. Monet, 1923 yılında geçirdiği katarakt ameliyatı sonrası görüşü kısmen düzelmiş ve mavi tonları tekrar görmeye başlamıştır. Monet, gözleri kötüleştiğinde renkleri doğru seçip seçemediğini anlamak için boya tüplerinin üzerindeki etiketlere güvendiğini ve neredeyse kör bir şekilde çalıştığını söylemiştir. Bu deneyim, empresyonizmin temelinde yatan "izlenim" kavramını daha da derinleştirmiştir.

Monet'in yaşadığı kataraktla olan mücadelesi, onun sanatsal yaşamında bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Sanatçı, görme kaybını bir engel olarak görmemiş, bunu eserlerine estetik bir boyut kazandırmak için kullanmıştır. Monet'in renkler ve ışık üzerindeki çalışmaları, sanatın insan algısının sınırlamalarıyla nasıl zenginleşebileceğini göstermektedir.

2.2.2.2. Francisco Goya ve Sağırlık

Francisco Goya, “Romantizm” akımının önde gelen isimlerinden biri olan İspanyol ressam ve gravür sanatçısıdır. İspanyol saltanatının saray ressamı olarak görev yapan Goya, portreleriyle de ün kazanmıştır. Francisco Goya, eserlerinde hem bireysel hem de toplumsal duyguları tasvir etmiştir. Ancak onun sanatı, sağırlığıyla şekillenen derin bir içsel dönüşümü de yansıtır. Goya'nın işitme kaybı, özellikle

"*Karanlık Resimler*" serisinde belirginleşen karamsar ve içe dönük temaların temel nedenlerinden biri olarak görülmektedir. Francisco Goya'nın sağır olmasının kesin nedeni tam olarak bilinmemekle birlikte, bu durumun 1792 yılında geçirdiği ciddi bir hastalıkla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Hastalığın tam olarak ne olduğu konusunda farklı teoriler bulunmaktadır. Bazı kaynaklar, Goya'nın kurşun zehirlenmesi, sifiliz veya menenjit gibi rahatsızlıklar geçirmiş olabileceğini öne sürmektedir. Ancak, kesin bir tanı konulamamıştır (Cipriani vd., 2018, s.16).

Goya, 1793 yılında geçirdiği ağır bir hastalık sonucunda işitme duyusunu büyük ölçüde kaybetmiştir. Sanatçının bu durumu, onu toplumsal hayatın dışına iterek derin bir yalnızlığa sürüklemiştir. Bu süreçte Goya, dış dünyadan koparak hayal gücüne yönelmiş ve eserlerinde daha kişisel ve sembolik bir anlatıma geçiş yapmıştır. Özellikle "*Karanlık Resimler*" serisi, sanatçının zihinsel ve duygusal durumunu çarpıcı bir şekilde yansıtmaktadır (Felisati ve Sperati, 2010, s.266-268). Goya'nın son dönem eserleri, melankolik, kasvetli ve karanlık temalar ile ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu eserlerde, insan doğasının karanlık yanları, şiddet ve delilik gibi konular işlenmiştir. Bu dönemin eserleri, Goya'nın içsel yalnızlık ve karamsarlığının bir yansıması olarak görülmektedir.

Goya'nın, işitme kaybı nedeniyle çevresindeki insanlarla yaşadığı iletişim zorlukları onu duygusal olarak iç dünyasına döndürmüştü ve bu durum onun yaratıcı gücünü, sanatsal vizyonunu açığa çıkarmıştır. Sanatındaki yenilikçi yaklaşımlar ve derinlikli ifadeler, Goya'nın son dönemlerinde daha da belirginleşmiştir. Goya'nın sağırlığı, onun eserlerindeki metafizik ve varoluşsal temaları daha da belirginleştirmiştir. "*Çocuklarını Yiyen Satürn*" (Şekil 22.) ve "*Cadılar Şabatı*" (Şekil 21.) gibi eserler, hem bireysel korkularını hem de insan doğasına dair karanlık bir bakışı yansıtır. Bu eserlerdeki karamsar renk paleti ve grotesk figürler, sanatçının izolasyon deneyiminin bir yansımasıdır (Cipriani vd., 2018, s.19).

Şekil 21. Francisco Goya, Cadılar Şabati, 1797-1798, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 43X30

Kaynak: (Http-20)

Goya'nın "*Cadılar Şabati*" (Şekil 21.) isimli eseri korkunç ve gizemli kara resim serisi içinde yer alır. Bu eser, "*Çocuklarını Yiyen Satürn*" (Şekil 22.) kadar dikkat çekicidir. Ortadaki boynuzlu ilginç figür şeytanı temsil ederken etrafındaki kadınlar cadıları anlatır. Orta çağın batıl inançlarından biri de şeytanın bebekleri ya da fetüsleri yiyerek beslenmesiydi. Cadılar bu tabloda şeytanın yiyeceği şeyleri şeytana sunuyordu. Goya, bebeklerin görüntüsünü de farklı bir biçimde resmetmiştir. Cadıların Şabati, Goya'nın resimlerinde her yerde bulunan bir diğer motif olan cadılığı tasvir etmektedir (Guijarro-Castro, 2013, s.19).

"*Çocuklarının Yiyen Satürn*" (Şekil 22.) tablosu, sanat tarihinin en ürkütücü ve izleyicide derin etki bırakan karanlık eserlerinden birisidir. Goya, Yunan mitolojisindeki Kronos'un kendi yerine geçmesinden korktuğu oğlunu yediği anı betimlemiştir. Kronos'un yüzündeki dehşet ifadesi durumu özetlemektedir (Dedovic, 2019, s.7).

Şekil 22. Francisco Goya, Çocuklarını Yiyen Satürn, 1819-1823, Duvar Sıvası Üzerine Yağlı Boya Sonradan Tuvale Aktarım, 146X83

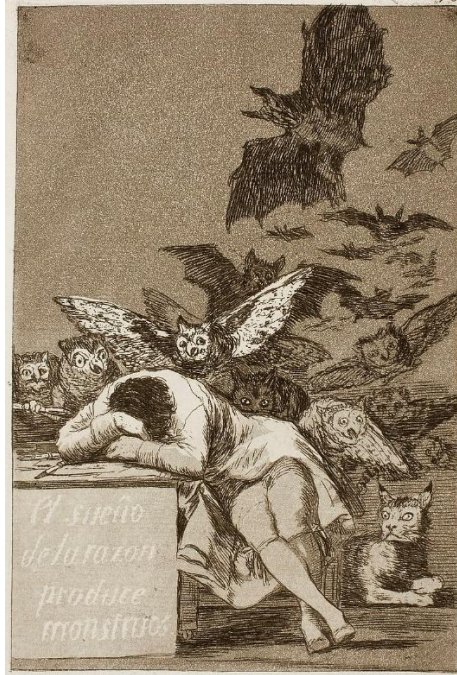
Kaynak: (Http-21)

Goya'nın işitme kaybı, onun duyuşsal algılarını ve yaratıcılığını farklı bir boyuta taşımıştır. Sosyal izolasyon, sanatçıyı iç dünyasına doğru bir yolculuğa çıkarmış ve bu durum onun eserlerine farklı bir özellik kazandırmıştır. Sağırılığın getirdiği sessizlik, Goya'nın kendi sanatında görsel anlatım aracı olarak daha yoğun bir şekilde kullanılmış ve sanatın duyguların da ifadesi olduğunu kanıtlamıştır (Felisati ve Sperati, 2010, s.266-268).

Goya'nın sağırılığı ve yaşadığı dönemin siyasal çalkantıları toplumsal eleştirilere daha fazla yer verdiği eserler üretmesine olanak tanımıştır. "*Kapriçyolar*" serisi, toplumdaki yozlaşmayı ve insan doğasının zayıflıklarını alaycı bir dille eleştirmektedir. Goya'nın sessizliği, eserlerine güçlü bir ifade ve eleştirel bir derinlik kazandırmıştır. Francisco de Goya'nın "*Kapriçyolar*" serisi, sanatçının en önemli ve en cesur çalışmalarından biri olarak kabul edilmektedir. 80 aligorik gravürden oluşan bu seri Goya'nın toplumsal eleştirilerini, hayal gücünü ve karanlık vizyonlarını yansıtmaktadır (Cipriani, 2018, s.18). Goya'nın işitme kaybı, sanatın evrensel ve toplumsal bir iletişim aracı olduğunun da kanıtıdır. Duyusal bir engel, onun sanatsal

üretimini sınırlamak yerine, yaratıcılığını ve ifade gücünü farklı bir boyuta taşımıştır. Goya'nın eserleri, insanlığın kolektif duygusal durumlarının da yansımasıdır (Cipriani, 2018, s.18).

Goya; akıl, mantık ve gerçekliğe karşı olan güçleri betimlemiştir. Onun bazı gravürleri, korkunç hayaletleri ve canavarları tasvir etmektedir. Goya'nın en ünlü ve etkileyici çalışması olan "Aklın Uyuması Canavarlar Yaratır" (Şekil 23.) isimli eserde bu durum açıkça görülür. Bu çizimde, aklın ve mantığın uykuya daldığı zamanda, insanların kötü ve mantıksız düşüncelerle yüzleştiğini gösterir. Serinin devamında, dönemin sosyal yapısındaki bozulmalar, inançlar ve hurafeler, dinin ve toplumun ikiye bölünmüşlüğü, kadınların toplumdaki rolü ve cehaletin tehlikeleri gibi temalar ele alınmıştır. "Kapriçyolar" serisi, Goya'nın duygusal kaybı sırasında toplumsal olaylara kayıtsız kalamadığını ve çeşitli mesajlar verme çabasını da gözler önüne serer. Bu serideki birçok resim, dönemin yozlaşmış yapısını ve halkın cehaletini sert bir dille ve cesurca eleştirir (Ravin, 1999, s.170).

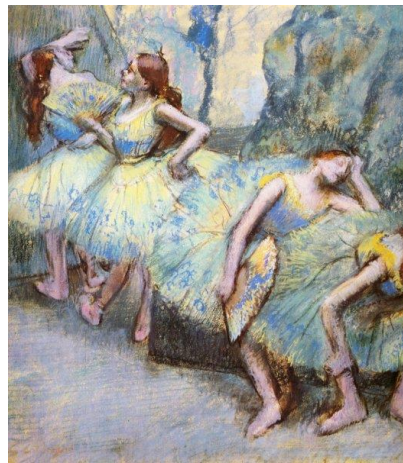
Şekil 23. Francisco Goya, Aklın uyuması canavarlar yaratır, 1799, Gravür, sulu boya, kuru iğne ve burin, 21X15

Kaynak: (Http-22)

2.2.2.3. Edgar Degas ve Görme Sorunları

Edgar Degas, 36 yaşındayken Fransa-Prusya Savaşı sırasında sağ gözünde ani bir görme kaybı yaşamıştır. Tüfek eğitimi sırasında hedefi sağ gözüyle göremediğini fark etmiş ve bu sorun daha sonra kalıcı hale gelmiştir. Yıllar sonra, 1883'te sol gözünde de görüş azalması başlayan Degas'ın zamanla her iki gözünde de ciddi bir görme bozukluğu gelişmiştir. Degas'ın görme sorunları, özellikle merkezi görüşü etkileyen ve merkezi skotoma adı verilen kör nokta belirtileri gösterimekteydi. Bu durum, nesnelerin ortasını net görememesine, etrafını ise bulanık algılamasına yol açmış ve parlak ışığa karşı aşırı hassasiyet gelişmiştir. Göz doktorları tarafından denenmiş olmasına rağmen, gözlükler ve renkli lensler gibi tedaviler kendisinde işe yaramamıştır (Ravin, 1994, s.221).

Yapılan modern tıbbi analizler, Degas'ın görme kaybının makula dejenerasyonu ile uyumlu olduğunu göstermektedir. Bu hastalık, gözün merkezi görme alanını kontrol eden makula bölgesinin bozulmasıyla ortaya çıkar ve hastalar renk algısını kaybederek daha canlı renklere ihtiyaç duyabilirler. Degas'ın son dönem eserlerinde kırmızı ve turuncu gibi yoğun renklerin öne çıkması, bu durumla ilişkilendirilmektedir. Görme yeteneği azaldıkça, Degas sanatını sürdürmek için farklı yöntemler denemiştir. Büyüteç kullanarak detaylara odaklanmış, pastel boyalarla daha geniş ve belirgin çizgiler çizmiştir. Eserlerindeki çizgilerin giderek ayrışması, görme keskinliğindeki düşüşle paralel gelişmiştir. Tüm bu zorluklara rağmen, sanat üretimini hayatının sonuna kadar sürdürmüş ve görme engeline karşın yaratıcılığını korumuştur (Ravin, 1994, s.221).

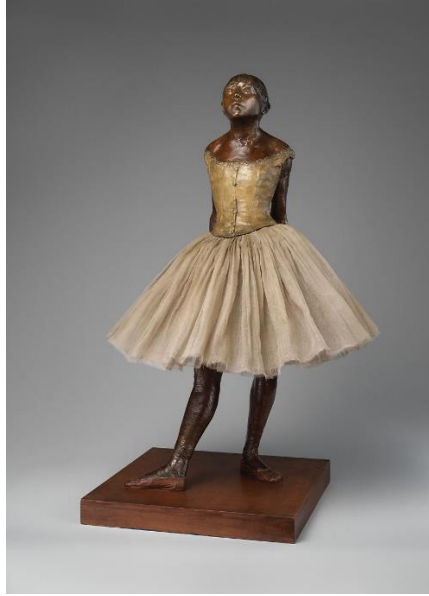
Şekil 24. Edvard Degas, Kanatlardaki Bale Dansçıları, 1900, Pastel-Kağıt, 71X66

Kaynak: (Http-23)

Degas'ın balerinleri tasvir ettiği eserleri (Şekil 24.), görme kaybının ışık, renk ve kompozisyon üzerindeki etkisini açıkça ortaya koymaktadır. Görme sorunları nedeniyle çizimlerinde ve tablolarında detayları birleştirme yeteneğini kaybettiği, figürlerin daha soyut ve dinamik hale geldiği görülmektedir. Görme sorunları, onun sanatında hem estetik hem de teknik bir dönüşüm yaratmıştır (Kendall, 1988, s.195).

Degas'ın son dönem tablolarından bazılarında, mavinin yerine kırmızının çarpıcı bir baskınlığı vardır. Hayatının ilerleyen dönemlerinde, Edgar fotoğrafçılığa ve heykelle yoğun bir ilgi duymuştur. Bazıları, onun daha dokunsal sanata olan ilgisinin, görme bozukluğundan ve görsel konsantrasyonu sürdürmemesinden kaynaklanmış olabileceğini ileri sürmüşlerdir (Karcioglu, 2007, s.54).

Sanat tarihçileri, Degas'ın görme kaybını sanatsal bir avantaja dönüştürdüğünü belirtmektedir. Görme yetisi azaldıkça, özellikle doku, hareket ve renk üzerine yoğunlaşarak eserlerinde duygusal derinliği arttırmıştır. Heykeltıraşlığa olan ilgisi de onun bu dönemde gelişmiştir. Üç boyutlu çalışma, daha fazla dokunma ve hissetme duygusuyla görme sorunlarını telafi etmesine imkân tanımıştır (Kendall, 1988, s.180).

Şekil 25. Edgar Degas, Balerin Heykeli, 1921-1931, Patinalı Bronz Heykel, Tül Tutu, Saten Kurdele, Ahşap Taban H.98; Boy 35,2 Cm; Pds. 30 Kg.

Kaynak: (Http-24)

Görme sorunları, sanatçıların bakış açılarını yeniden şekillendirebilir, yeni teknik ve araçlar ile yaratıcı süreçleri tetikleyebilir. Degas'ın durumu, bu değişimin olumlu bir örneğidir. Görsel kısıtlamalar, onun sanatsal yaklaşımını daha sezgisel ve deneysel bir yöne kaydırarak, sanatın sınırlarını keşfetmek için bir araç haline gelmiştir

2.2.3. Fiziksel Hastalıklar

Fiziksel hastalıklar, hastalığın tanı ve tedavi süreçleri, bireylerin ve onların ailelerinin yaşamlarında kesinti ve strese sebep olan zorlu bir süreçtir. Bireylerin bu hastalıklarla olan mücadelesi hastalığın sürekli takibini, geleceğe dair belirsizlikleri ve kimi zaman da hayati tehlikeler ile yüzleşmeyi zorunlu kılar. Sanat tarihi boyunca fiziksel hastalıklar, sanatçılar üzerinde derin izler bırakmış ve onların yaratıcı süreçleri üzerinde devrimsel değişiklikler yaratmıştır. Sanatçıların sağlık sorunları, pek çok sanatçıya zorluklar getirmenin yanında duygusal ifadeler için de yeni yollar sunmuştur. Sanatçılar eserlerinde acıyı, umudu, mücadeleyi ve bazen de toplumsal sorunları görsel bir dil ile ifade etmenin yollarını aramıştır.

Sanatçılar, kronik hastalıklar ve bedensel zorluklarla karşılaştıklarında genellikle bu durum onların sanatsal ifade biçimlerini etkiler. Sanatçıların hastalıkları bazen onların fiziksel sınırlarını zorlayarak yeni teknikler geliştirmesine yol açarken, bazen de duygusal bir derinlik katarak yaşadıkları zorlukların vurgulanmasında bir araç olur. Örneğin, Frida Kahlo'nun yaşadığı kazadan sonra bedeninde oluşan kalıcı hasarlar, onun sanatında acıyı ve bedensel sınırları vurgulayan sembolik bir dil kullanmasına neden olmuştur. Kahlo, fiziksel acılarını, bireysel kimliğini ve kültürel geçmişini resimlerine entegre ederek, izleyici ile arasında derin duygusal bağlar kurmuştur (Prinz, 2017),

Kronik hastalıklarla mücadele eden sanatçılar, sağlıklarıyla ilgili içsel bir farkındalık geliştirmiş ve bu farkındalık onların eserlerine yansımıştır. Örneğin, Paul Klee, geçirdiği sinirsel bozukluklar nedeniyle sanatındaki estetik anlayışını değiştirmiştir. Bedensel zorlukları, sanatçının renk ve form arasındaki ilişkiyi yeniden keşfetmesine yol açmış ve daha soyut, sembolik bir dil geliştirmesine olanak tanımıştır. Klee'nin eserlerinde, hastalığı insan varoluşunun evrensel bir parçası olarak işlemesi, onun sanatsal ifadesine derinlik katmıştır.

Bazı sanatçılar için ise hastalık, yaratıcı süreçlerinin bir parçası haline gelmiş ve eserlerini doğrudan etkilemiştir. Bir diğer örnek Pierre-Auguste Renoir, ileri yaşlarda yaşadığı romatizmal artrit nedeniyle ellerindeki şiddetli ağrılarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bununla birlikte, bu hastalık, Renoir'ın resim tarzını yumuşatmış ve daha yumuşak, doğaya yakın, renkli fırça darbeleriyle sanatını yeniden şekillendirmesine olanak tanımıştır. Sanatçı, bedensel zorluklarına rağmen eserlerini yaratmaya devam etmiş ve özellikle son dönemlerinde doğa ile insan arasındaki etkileşimi zarif bir şekilde tasvir etmiştir.

2.2.3.1. Frida Kahlo ve Kronik Ağrı Sendromu

Frida Kahlo, resimlerinde kullandığı güçlü otobiyografik öğeler ve gerçekçilik ile fanteziyi karıştırdığı tarzı ile bugün halen dünyanın en ünlü kadın ressamlarından biridir. Frida küçük yaşta çocuk felci nöbeti geçirmiş ve bu durum dokuz ay boyunca yatalak kalmasına neden olmuştur. Frida Kahlo bu sürecin sonrasında iyileşmesine rağmen onun geçirdiği bu hastalık kendisine hayatı boyunca devam edecek olan kronik bir rahatsızlık ve topallayan bir bacak miras bırakmıştır.

1925 yılında Frida bir seyahati esnasında otobüs kazası geçirdi ve kalçasına demir bir parça saplanmıştı. Omurgasında, köprücük kemiğinde ve kaburgalarında birden fazla kırık, parçalanmış bir pelvis kemiği, kırık bir ayak ve çıkık bir omuz nedeniyle uzun yıllar boyunca yatağa mahkûm kalmıştır (Herrera, 1983, s.13). Frida Kahlo, vücudunu neredeyse tamamen saran alçılarla ve dayanması güç ağrılarla yaşamak zorunda kalmış ve onun bu acıları, sanatında sıkça işlenen temalar haline gelmiştir. Özellikle kendi otoportrelerinde, fiziksel ve duygusal durumunu dramatik bir şekilde yansıtmıştır. "*İki Frida*" adlı eseri (Şekil 26.), içsel çatışmalarını ve duygusal dayanıklılığını görselleştirmektedir. Kahlo'nun otoportreleri, sanatçının fiziksel sınırlılığını ve içsel çatışmalarını sembolik bir dille ifade eder. Frida'nın eserleri, onun fiziksel ve duygusal dayanıklılığını gösterirken, kronik ağrılarının yaratıcılık üzerindeki etkilerini keşfetmemiz için de bir örnek teşkil etmektedir (Batista, 2014, s.142).

Şekil 26. Frida Kahlo, İki Frida, 1939, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 173X173

Kaynak: (Http-25)

Frida Kahlo'nun kronik ağrıları, onun eserlerinde insan vücudunun hem bir mücadele hem de bir fiziksel sınırlama alanı olarak ele alınmasına yol açmıştır. Kahlo, fiziksel acılarını görsel benzetmeler aracılığıyla anlatmış olsa da eserleri yaşadığı travmatik deneyimlerin bir kaydı olarak görülmüştür (Huaman, 2017, s.80). Kahlo'nun sanatı, estetik bir ifadeden öte kendisinin terapi ve dayanıklılık kaynağıdır. Kronik ağrıyı betimleyen eserleri, onun acıyla olan ilişkisini bir başa çıkma mekanizması olarak kullandığını göstermektedir.

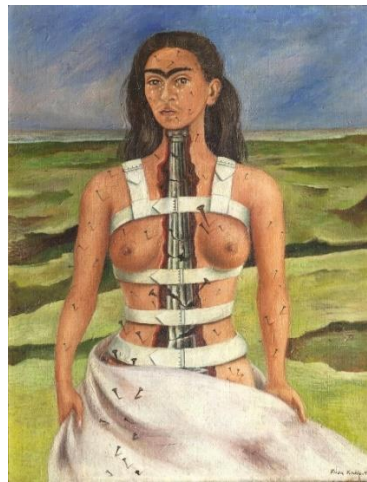
Frida Kahlo, fiziksel ve psikolojik travmalarını, sanatıyla evrensel bir boyuta taşımıştır. Bedenini kendisinin kimlik ve mücadele alanı olarak kullanarak, eserlerinde toplumsal ve bireysel mesajlar vermiştir. Onun sanatı, insan deneyiminin sınırlarını zorlayan bir ifadedir. Kahlo, 1932 yılına gelindiğinde resim stiline daha gerçekçi ve gerçeküstü bileşenler eklemiştir. "*Henry Ford Hospital*" (Şekil 27.) adlı eserinde Frida Kahlo, çıplak bir şekilde bir hastane yatağında yatmaktadır ve etrafında bir fetüs, bir çiçek, bir pelvis, bir salyangoz gibi damarlarla birbirine bağlı birkaç şey bulunmaktadır. Onun bu resmi, ikinci düşük yapmasıyla ilgili hislerinin bir ifadesi olarak görülmüştür ve diğer otoportreleri kadar kişiseldir (Batista, 2014, s.143).

Şekil 27. Frida Kahlo Henry Ford Hastanesi, 1932, Metal Üzerine Yağlı Boya, 30X38

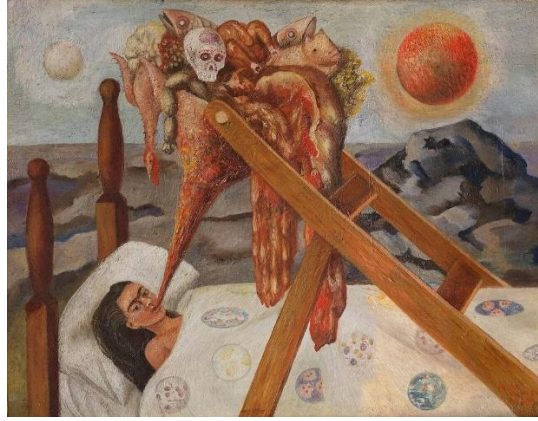
Kaynak: (Http-26)

Frida Kahlo, 1944 yılında en ünlü eserlerinden biri olan “*Kırık Sütun*” (Şekil 28.) resmetmiştir. Bu resimde kendini çıplak ve ortadan ikiye bölünmüş olarak görselleştirmiştir. Omurgası bir sütun gibi parçalanmış görünüyordu ve cerrahi destek ekipmanı takıyordu. Vücudunun her yerinde yer alan çiviler sürekli yaşadığı acının görselleştirilmesiydi. Frida, bu resminde fiziksel zorluklarını sanatıyla ifade etmiştir. Bu süre zarfında birkaç ameliyat geçirdi ve sırt omurgasını korumak için özel korseler giymek zorunda kalmıştır. Kronik ağrısı için pekçok tıbbi tedavi arasa da hiçbiri kendisine faydalı olmamıştır (Batista, 2014, s.141).

Şekil 28. Frida Kahlo, Kırık Sütun, 1944, Masonit Üzerine Yağlı Boya, 39X30

Kaynak: (Http-27)

Şekil 29.Frida Kahlo, Zorla Beslenme, 1945, Masonit Üzerine Yağlı Boya, 27X35

Kaynak: (Http-28)

Frida Kahlo, geçirdiği birçok ameliyat ve çok sayıda hastalık nedeniyle iştahsızlık çekmiş ve bu nedenle yetersiz beslenmiştir. Giderek zayıflayan Frida'ya doktoru Dr. Eloesser, tam yatak istirahati vermiş ve her iki saatte bir püre haline getirilmiş yiyeceklerden oluşan zorunlu bir şişmanlatıcı diyet önermiştir (Herrera, 1983, s.440). Frida Kahlo, "*Zorla Beslenme*" (Şekil 29.) isimli resminde kendi diyetiyle neler yaşadığını tasvir etmiştir. Çeşitli hayvanlar ve kafatasları içeren kötü yiyecekler, resim yapmak için kullandığı tuvaleri tutan ahşap yapı tarafından tutuluyordu. Yaşadığı durumla başa çıkamaya çalışan Frida, duygusal ve fiziksel durumunu bu eseri ile ifade etmeye çalışmıştır (Herrera, 1983, s.440). Onun yaşadığı tüm bu fiziksel ve duygusal zorluklar kendi sanatıyla birleşip bir çeşit ifade dili olmuştur. Resimlerinde sıklıkla kullandığı bedenini; yaralı, kanayan ya da parçalanmış olarak tasvir etmiştir. Kahlo'nun sanatı, kendi kişisel acılarını ve deneyimlerini anlatmakla beraber birçok insan için de ilham verici bir güç kaynağı olmuştur.

2.2.3.2. Pierre-Auguste Renoir ve Romatoid Artrit

Pierre-Auguste Renoir, sanatıyla ve sağlık sorunlarıyla sanat tarihinde yer alan Fransız bir empresyonist sanatçıdır. Renoir, sanat kariyerine porselen ressamı olarak başlamış ve daha sonra profesyonel bir sanatçı olma yolunda ciddi adımlar atmıştır. Yirminci yüzyılın başlarında, yaşlılığına ve kötüleşen sağlığına rağmen Renoir sanatsal çalışmalarına devam etmiş ve heykeltıraşlığa başlamıştır. İlerleyen yaşlarında romatoid artrit teşhisi konulan Renoir, ciddi fiziksel kısıtlamalarına rağmen resim yapmayı sürdürmüştür.

Romatoid artrit, bağışıklık sisteminin vücudun eklem dokularına saldırması sonucu gelişen kronik bir otoimmün hastalıktır. Eklemelerde iltihaplanma, şişlik, sertlik ve şiddetli ağrı gibi belirtiler göstermektedir. Renoir, son dönemlerinde bu hastalığı çok şiddetli bir şekilde hissetmeye başlamış ve elleri, kolları, bacakları ciddi şekilde etkilenmiştir. Renoir'in hastalığı ile olan mücadelesi, yaratıcılığın ve sanatın insan iradesini nasıl destekleyebileceğinin önemli bir örneğidir (Vijayan, 2022, s.573). Pierre-Auguste Renoir, romatoid artrit nedeniyle hareket kabiliyetini büyük ölçüde kaybetmiştir ancak sanatını icra etmeye devam edebilmek için fırçayı eline bağlayarak resim yapmayı sürdürmüştür (Matteo, 2017, s.2378). "*Bougival'da Dans*" (Şekil 30.) gibi eserlerinde, Renoir'in hastalığının fiziksel sınırlamalarına rağmen sanata ve hayata olan tutkusunu koruduğu görülmektedir

Şekil 30. Pierre-Auguste Renoir, Bougival'da Dans, 1883, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 182X98

Kaynak: (Http-29)

Renoir'in ellerindeki hareket kabiliyeti romatoid artrit belirtileri göstermeye başladıktan sonra zamanla kaybolmuştur. Renoir, kendisiyle ilgilenen hastabakıcının titreyen eline bir fırça sıkıştırmasıyla beraber kendinden emin fırça darbeleriyle yine

resim yapmaya başlamıştır (Matteo, 2017, s.2378). Onun bu fiziksel sınırlamaları ve yaşadığı zorluklar sanat tarzını önemli ölçüde etkilemiştir. Renoir'in fırça darbeleri daha yumuşak ve özgür hale gelirken, renk paletindeki sıcak tonlar, doğa ve insan figürleriyle dolu sahnelerinde belirginleşmiştir. Renoir'in eserlerindeki hareketin ve enerjinin zarafeti, onun engellerine meydan okuyan azmini yansıtmaktadır (Matteo, 2017, s.2377).

Şekil 31. Pierre-Auguste Renoir, Tilla Durieux, 1914, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 92X73

Kaynak: (Http-30)

Renoir, Temmuz 1914 yılında ünlü Alman aktris Tilla Durieux, Renoir'a poz vermek üzere Paris'e gitmiştir. Renoir bu iddialı portreyi çizdiğinde (Şekil 31.), artrit nedeniyle ciddiyle bir sakatlık geçiriyordu ve fırçası eline bağlı bir şekilde tekerlekli sandalyede bu eseri resmetmiştir (Baron, 1997, s.1707). Renoir'ın sanatı, estetik bir başarı olmanın yanında onun hayata tutunmasını sağlayan bir terapi aracı olarak da işlev görmüştür. Fiziksel sorunlarının üstesinden gelmek için resim yapmayı bir yöntem olarak kullanmıştır. Sanatın bireysel ve psikolojik zorlukların üstesinden gelmede bir araç olduğu onun bu yönüyle daha iyi anlaşılmaktadır. Renoir'ın yaşamı,

engellerin sanatsal yaratım üzerindeki sınırlayıcı etkisini aşmanın bir örneğidir. O, fiziksel acılarını bir motivasyon kaynağına dönüştürerek sanatına devam etmiştir ve bugün halen ilham veren bir sanatçı olarak anılmaktadır (Baron, 1997, s.1707).

Şekil 32. Pierre Auguste Renoir, Krizantemler, 1900, Tuval Üzeri Yağlı Boya, 32X41

Kaynak: (Http-31)

Pierre-Auguste Renoir'in "*Krizantemler*" (Şekil 32.) isimli eserinde hastalığının ileri evrelerinde ilk dönemlerine nazaran daha cesurca denemeler yaptığı ve renk paleti kullandığı görülmektedir. Onun ilk dönem portrelerindeki daha detaycı ve yumuşak dokunuşlar hastalığının ilerlemesi ile birlikte daha sert ve belirgin fırça darbelerine evrilmiştir. El ve parmaklarındaki ağrı nedeniyle fırça darbeleri daha kısa, daha hızlı ve daha serbest bir tarza dönüşmüştür. Onun duygusal ve spontane dönüşümü fırçanın daha geniş ve kalın darbeleriyle, daha yoğun renk geçişleriyle farklı bir ifade tarzını hayata geçirmiştir. Bu dönüşüm onun sanatında empresyonist etkilerin yoğunlaşmasına ve daha soyut bir yaklaşıma yol açmıştır.

2.2.3.3. Paul Klee ve Skleroderma

Skleroderma, bağ dokusunu etkileyen cilt, damarlar, kaslar ve hatta iç organlarda sertleşmeye (fibrozis) neden olan nadir bir otoimmün hastalıktır. Ciltte gerginlik, hareket kısıtlılığı ve organ fonksiyon bozuklukları gibi etkiler

göstermektedir (İlhan, 2023, s.1). Paul Klee'de bu hastalıktan muzdarip sanatçılardan biridir.

Paul Klee, İsviçre doğumlu Alman ressam ve gravür sanatçısıdır. İlk olarak oryantalizmi öğrenen Klee, kendisine özgü tarzı ile dışavurumculuk, kübizm, gerçeküstücülük gibi pek çok akımda etkili oldu. Klee, renk teorisi üzerine derin çalışmalar yapmış ve bu konuda yazdığı eserler, modern sanatta Leonardo da Vinci'nin "*Resimle ilgili bir yazı*" gibi önemli kabul edilmiştir. Paul Klee, yaşamının son dönemlerinde skleroderma adlı nadir bir bağ dokusu hastalığı ile mücadele etmiştir. Bu hastalık, onun fiziksel sağlığını etkilediği kadar, estetik anlayışını ve sanatında ele aldığı temaları da şekillendirmiştir. Klee'nin bu dönemdeki eserleri, hastalığın yarattığı fiziksel sınırların yaratıcılığı nasıl dönüştürebileceğini gözler önüne sermektedir.

Klee'nin sağlık sorunları, 1935 yılında başlamış ve sonraki yıllarda skleroderma tanısı konulmuştur. Bu hastalık, vücudunun çeşitli bölgelerinde deri kalınlaşması ve kas kaybı şeklinde ortaya çıkmaktadır. Hastalığı nedeniyle Klee'nin sanatsal üretkenliği azalmış olsa da, bu süreçte yine de eserlerini üretmeye devam etmiştir. Onun bu eserleri, korku, acı ve ölüm gibi temaları işlemektedir. Özellikle "*Ad Parnassum*" (Şekil 33.) adlı eseri, hem teknik hem de içerik olarak bu dönüşümün simgesi haline gelmiştir. Bu eser, bir yandan Klee'nin soyut geometrik anlayışını temsil ederken, diğer yandan onun içsel mücadelelerinin bir yansımasıdır (Ding, 2020, s.39).

Şekil 33. Paul Klee, *Ad Parnassum*, 1932, Tuval Üzeri Yağlı Boya, 126X100

Kaynak: (Http-32)

“*Ad Parnassum*” (Şekil 33.) başyapıtı ve “Puantilist” tarzının en iyi örneği olarak kabul edilir. Puantilizm (noktacılık); 19. yüzyıl sonlarında Fransız yeni izlenimci sanatçılar tarafından geliştirilen bir resim tekniğidir. Bu teknikte, saf renklerden oluşan küçük noktalar yan yana yerleştirilir ve bu noktalar, izleyicinin gözünde optik olarak karışarak ara renklerin illüzyonunu yaratır (Uçar v.d., 2013, s.83). “*Ad Parnassum*” (Şekil 33.) onun en büyük ve en ince işlenmiş resimlerinden biridir. Bu eser, Klee’nin geç dönem çalışmalarındaki soyut ifadelerinin ve geometrik formlarının doruk noktası olarak görülür. Ayrıca, eser hem fiziksel sınırlarının hem de ruhsal derinliğinin bir ifadesi olarak yorumlanmaktadır. Skleroderma, Klee’nin renk paletini ve kompozisyon anlayışını derinden etkilemiştir. Hastalığın fiziksel sınırlarına rağmen Klee, bu zorlukları sanatsal bir fırsata dönüştürmüştür. Klee’nin bu dönemindeki eserleri, daha basitleştirilmiş formlar ve daha yoğun renk kullanımı ile göze çarpmaktadır. Hastalığı, onun eserlerine farklı bir derinlik ve duygusal yoğunluk kazandırmıştır (Klee, 2019, s.36).

Paul Klee, skleroderma hastalığına yakalandıktan sonra yorgunluk, cilt döküntüsü, yutma zorluğu, efor sarf ederken nefes darlığı ve el eklemlerinde ağrı gibi semptomlarla mücadele etmeye başlamıştır. Hastalık, özellikle parmaklarını ciddi şekilde etkilemiş ve bu durum onun resim yapmasını neredeyse imkânsız hale getirmiştir. Bu dönemde Klee’nin sanat tarzında değişimler görülmüştür. Eserlerinde daha basit kompozisyonlar, daha az renk ve kalın siyah çizgiler öne çıkmaktadır. Son dönem resimleri, sanatçının bu süreçte çektiği fiziksel ve duygusal acıları yansıtan bir ifade aracına dönüşmüştür (Aronson, 2010, s.71).

Şekil 34. Paul Klee, Ölüm ve Ateş, 1940, Çuval Bezi Üzerine Yağ Ve Renkli Macun, 43X43

Kaynak: (Http-33)

Klee'nin hiyerogliflere olan ilgisinden esinlenen “*Ölüm ve Ateş*” (Tod und Feuer, Şekil 34.) isimli eseriyle sonunun yaklaştığını hissederek Klee, kendi asık suratlı bir betimlemesini çizmiştir (Aronson, 2010, s.71). Tablo, yaklaşan ölümü simgeleyen bir yüz figürüyle dikkat çekmektedir. Bu yüzde, ağız "T" harfi şeklinde, sağ göz "O" harfi gibi, sol göz ve burun ise birleşerek "D" harfini oluşturmaktadır. Bu harfler, bir araya geldiğinde "TOD" (Ölüm) kelimesini ifade eder. Yüzün etrafındaki kırmızı alevler, hastalığın yakıcı ve acı veren etkisini sembolize ederken, alt kısımdaki gri alan ise belki de ölümlü gelen bir rahatlama veya kurtuluş ihtimalini temsil etmektedir. Bu detaylar, sanatçının ölüm ve acıya dair derin duygularını yansıtmıştır (Aronson, 2010, s.71). Klee'nin skleroderma ile yaşam ve sanat mücadelesi, hastalığın sanatsal ifadeye nasıl katkıda bulunabileceğini göstermektedir. Klee, hastalığını kabul edip onunla birlikte çalışarak eserlerini bir tür direniş ve adaptasyon aracı haline getirmiştir.

2.2.4. Bulaşıcı ve Salgın Hastalıklar

Tarih boyunca salgın hastalıklar, bireylerin yaşamlarını, toplumları ve sanatı derinden etkileyerek yeni estetik ve tematik yaklaşımlara ilham kaynağı olmuştur. Salgınların yarattığı duygusal ve fiziksel etkiler, sanatçıların eserlerinde dramatik değişimlere neden olmuş, sanat tarihine önemli bir katkı sağlamıştır. Enfeksiyonel hastalıklar, sanatçıların eserlerine ölüm, kayıp, korku ve izolasyon gibi temaları yansıtmalarına neden olmuştur.

Örneğin İspanyol gribi salgını sırasında Gustav Klimt ve Egon Schiele gibi sanatçılar, yaşamlarını kaybetmeden önce salgının getirdiği belirsizliği ve insanlık durumunu eserlerine dahil etmişlerdir. Bu eserlerde sıkça gözlemlenen renk paletleri ve karanlık tonlar, salgının yarattığı melankolik atmosferi yansıtır (Vidal, 2007, s.686). Salgın hastalıklar, sanatın toplumsal bir belge olarak işlev görmesine de yol açmıştır.

Keith Haring'in HIV/AIDS krizine yönelik çalışmaları, sanatın farkındalık yaratma ve sosyal değişim çağrısında bulunma işlevini öne çıkarmıştır. Keith Haring'in HIV/AIDS temalı eserleri, sağlık politikalarının yetersizliğine dikkat çekmiş ve toplumsal bilinçlenme sürecine katkıda bulunmuştur. Sanatın aktivizmle olan güçlü bağı onun çabalarıyla bir kez daha görülmüştür. Salgınların yarattığı duygusal ve fiziksel etkiler, sanatın dönüştürücü gücünü ortaya koyarak hem bireysel hem de

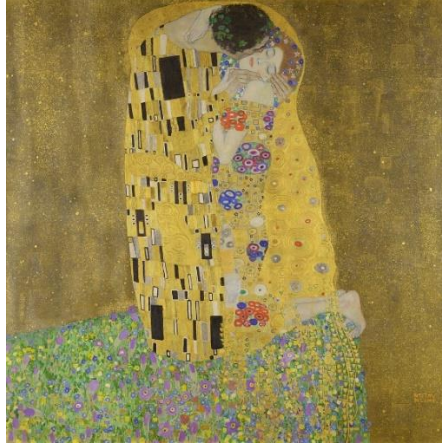
toplumsal bir anlatım sunmuştur. Bulaşıcı hastalıklar salgından etkilenen sanatçıların sanat yaşamlarını kısaltmış ve eserlerine trajik bir boyut katmıştır.

2.2.4.1. Gustav Klimt ve İspanyol Gribi

Gustav Klimt, 20. yüzyıl sanatında adını duyurmuş sanatçılardan biridir. Ancak, yaşamı 1918 yılında İspanyol gribi salgını sırasında trajik bir şekilde sonlanmışır. Klimt'in bu dönemdeki eserleri, onun sanatsal vizyonunun güzellik, kırılganlık ve ölüm arasındaki ilişkiyi nasıl ele aldığını göstermektedir. Klimt, İspanyol gribi salgını sırasında bu ölümcül hastalığa yakalanmış ve 55 yaşında hayata veda etmiştir.

İspanyol gribi, 1918 - 1920 yılları arasında H1N1 virüsünün ölümcül bir çeşidinin yol açtığı grip salgınıdır. İspanyol gribi, 500 milyondan fazla kişiye bulaşması sonucu 18 ay içinde 50 milyon dolayında insanın ölümüne sebep olarak insanlık tarihinde bilinen en büyük salgınlardan biri olmuştur. Salgın ılımlı ilk dalga, şiddetli ikinci dalga ve artçı üçüncü dalga olmak üzere üç dalga hâlinde seyretmiştir. İspanyol gribinin bir özelliği; zayıf, yaşlı ve çocuklardan çok, sağlıklı genç erişkinleri etkilemesidir (Yolun, 2020, s.76). İspanyol gribi, dünya çapında milyonlarca insanın ölümüne yol açarken, sanat dünyasında da trajik izler bırakmıştır. Klimt'in erken ölümü, sanatsal kariyerini yarıda bırakmış ancak eserleri, salgının etkilerini yansıtan birer belge olarak kalmıştır.

Klimt'in "Altın dönem" olarak adlandırılan döneminde ürettiği eserler, insan ilişkilerinin güzellik ve kırılganlık boyutlarını ele almaktadır. Özellikle "*Öpücük*" (Şekil 35.) duygusal ve estetik anlamda bu temaların somutlaşmış halidir. Bu eser, Klimt'in ölümden önceki yaratıcılığının zirvesini ve insan ilişkilerine dair derin anlayışını göstermektedir (Binns ve Low, 2018, s.412).

Şekil 35. Gustav Klimt, Öpücük, 1907-1908, Tuval Üzerine Yağlıboya Ve Altın Yaprak, 180X180

Kaynak: (Http-34)

Klimt'in yaşamını kaybettiği dönem, Birinci Dünya Savaşı'nın sona erdiği, siyasi ve toplumsal çalkantıların yaşandığı bir dönemdir. Sanatçının eserleri, bu toplumsal değişimlerin bir yansıması olarak da değerlendirilmektedir. Klimt eserlerinde, bireyin toplumsal ve biyolojik kırılganlıklarını derinlemesine işlemiştir. Sanatçının eserleri, yaşam ve ölüm temalarını estetik bir çerçevede ele almaktadır. "Ölüm ve Yaşam" (Şekil 36.) adlı eser, bu temaların Klimt'in sanatındaki yerini vurgulamaktadır. Bu eser, onun İspanyol gribinin trajik sonuçlarını sanatsal bir biçimde yansıtmaya çabasını temsil etmektedir (Tibayrenc ve Vidal, 2007, s.686).

Şekil 36. Gustav Klimt, Ölüm ve Yaşam, 1910, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 180X200

Kaynak: (Http-35)

Gustav Klimt, İspanyol gribi salgını sırasında kaybedilen pek çok sanatçıdan biri olsa da, eserleriyle insanlığın kırılğanlığını ve güzelliğini ölümsüzleştirmiştir. Klimt'in eserleri, onun trajik kaybının ötesinde bir dönemin estetik ve duygusal anlayışını da yansıtmaktadır.

2.2.4.2. Egon Schiele ve İspanyol Gribi

Egon Schiele, 1918 yılında patlak veren İspanyol gribi salgını sırasında 28 yaşında hayatını kaybetmiştir. Schiele'nin ölümünden önceki eserleri, yaşam ve ölüm arasındaki gerilimleri sanatsal bir dilde keşfettiğini göstermektedir. Schiele, İspanyol gribinin Viyana'da hızla yayılması sırasında, hamile eşi Edith ile birlikte enfekte olmuştur. Eşi Edith, gribin etkisiyle hayatını kaybettikten kısa süre sonra, Schiele de aynı hastalık nedeniyle yaşamını yitirmiştir (Gubka, 2022, s.35). Bu kayıplar, sanatçının "*Ölüm ve Kız*" (Şekil 37.) gibi eserlerinde sıkça işlenen ölüm temasını daha da derinleştirmiştir (Tibayrenc ve Vidal, 2007, s.686).

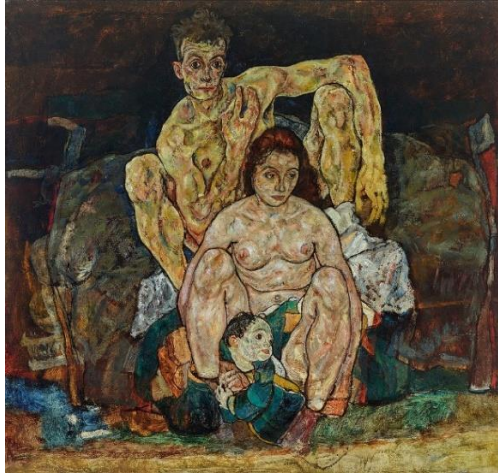
"*Ölüm ve Kız*" (Şekil 37.), Schiele'nin ölüm ve kayıp duygularını sanatsal bir anlatıma dönüştürdüğü önemli eserlerinden biridir. Bu eser, ölümün kaçınılmazlığını ve insanın bu gerçekle yüzleşme çabasını güçlü bir şekilde işler. Schiele, figürlerin dramatik hareketleri ve sembolik kompozisyonlarıyla ölümün hem bireysel hem de kolektif boyutlarını görselleştirmiştir. "*Ölüm ve Kız*" (Şekil 37.), Egon Schiele'in sevgilisi Wally'yi kaybetmekten duyduğu tüm üzüntüyü ifade etmek istediği bir tablodur (Yeh, 2007, s.154). Bu başyapıt, kayalık bir arka planda, buruşuk bir levha üzerine yerleştirilmiş ve birbirine sarılmış iki aşığı tasvir etmektedir. Bu tür bir fiziksel yakınlık, gerçek bir aşkı anlatmaktan daha ziyade, bir huzursuzluk, güvensizlik ve ölüm hissine gönderme yapar (Tibayrenc ve Vidal, 2007, s.686).

Şekil 37. Egon Schiele, Ölüm ve Kız, 1915, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 150X180

Kaynak: (Http-36)

Salgın hastalıklar, Schiele'nin eserlerinde psikolojik etkileri de yansıtmıştır. "Aile" (The Family, Şekil 38.) gibi eserlerinde, figürlerin arasında hissedilen mesafe ve boşluk, ölümle gelen izolasyonu ve yalnızlığı ifade eder. Egon Schiele'nin "Aile" (The Family, Şekil 38.) eseri, zor zamanlarda insanın kırılganlığını ve salgın hastalıkların aile bireyleri üzerindeki etkilerini görselleştirir. Resimdeki karakterler arasındaki mesafe ve boşluklar ailenin bir arada olmasına rağmen aralarındaki sosyal izolasyonu ifade eder. Schiele'in bu eseri, dönemin ruh halini ve sanatçının kişisel deneyimlerini anlamamıza yardımcı olmuştur (Boone, 2023, s.1-10)

Şekil 38. Egon Schiele, Aile (The Family), 1918, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 152X162

Kaynak: (Http-37)

Schiele'nin İspanyol gribi sırasında ürettiği eserler, dönemin toplumsal ve politik çalkantılarını da yansıtır. Bu dönemde sanat, insanlığın karşılaştığı krizleri anlatan bir belge niteliği taşır. Schiele'nin eserleri, bu bağlamda, modern sanatın sosyal işlevine dair çarpıcı örneklerinden biridir. Schiele'in ölümü, sanatsal kariyerini erken sonlandırmış olsa da, eserleri insanlık tarihindeki krizlerin sanatsal anlatımı için güçlü bir örnektir.

2.2.4.3. Keith Haring ve HIV/AIDS

HIV virüsü, bağışıklık sistemine zarar veren ve tedavi edilmediğinde AIDS olarak bilinen ciddi hastalığa yol açan bir virüstür. HIV, bağışıklık sisteminin enfeksiyonlarla savaşma yeteneğini zayıflatarak vücudu çeşitli hastalıklara karşı savunmasız hale getirir. AIDS, HIV enfeksiyonunun en ileri aşamasıdır ve bağışıklık sisteminin ciddi şekilde zarar görmesi sonucu ortaya çıkar. Tedavi edilmediğinde yaşamı tehdit eden enfeksiyonlar ve bazı kanser türleri gelişebilir. AIDS hastalığının tedavisi ve aşısı henüz kesin olarak bulunmamıştır. Virüsle enfekte olan kişiler başlangıçta normal ve sağlıklı görünürler. Bu nedenle enfekte kişilerin hastalığı bulaştırma riski yüksektir, HIV/AIDS ile mücadelenin en önemli kısmı ise bilgilendirme çalışmalarıdır (Aksoy, 2012 s.7).

Keith Haring, 1980'lerin HIV/AIDS salgını sırasında sanatı aracılığıyla toplumsal bilgilendirme ve farkındalık yaratmayı hedefleyen bir sanatçı ve aktivisttir. Haring, "*Cehalet=Korku, Sessizlik=Ölüm*" (Şekil 39.) gibi eserleriyle toplumun hastalığa karşı duyarsızlığını eleştirmiş ve sanatını bir aktivizm aracı olarak kullanmıştır. Bu süreçte, hem bireysel mücadelesini hem de hastalığın toplum üzerindeki etkilerini sanatıyla dile getirmiştir. Haring, HIV/AIDS ile ilgili eserlerinde güçlü görsel semboller ve çarpıcı renkler kullanarak toplumda farkındalık yaratmayı amaçlamıştır. Onun sanatı, hastalığın damgalanmasına karşı bir mücadele aracı olmuştur. "*Cehalet=Korku, Sessizlik=Ölüm*" (Şekil 39.) çalışması, Haring'in sanatının siyasi ve sosyal bir araç olarak nasıl kullanılabileceğinin örneğidir (Birchall, 2019, s.1).

Şekil 39. Keith Haring, Cehalet=Korku, Sessizlik=Ölüm, 1989, Ofset Litografi, 61X109

Kaynak: (Http-38)

1989'da Haring, HIV/AIDS ile mücadele eden kuruluşlara destek sağlamak amacıyla Keith Haring Vakfı'nı kurmuştur. Vakıf, eğitim programları düzenleyerek hastalıkla ilgili bilgi eksikliğini gidermeyi hedeflemiştir. Haring, sanatıyla hem bireysel hem de toplumsal düzeyde farkındalık yaratmayı ve dayanışmayı artırmayı amaçlamıştır (Sumners, 2008, s.8).

"Cehalet=Korku, Sessizlik=Ölüm" (Şekil 39.) adlı eseri, Haring'in HIV/AIDS salgınıyla ilgili toplumun korku ve bilgisizliğini eleştiren önemli bir çalışmasıdır. Çarpıcı grafik diliyle toplumun ilgisini çeken bu eser, hastalıkla ilgili farkındalık yaratma ve eğitim sağlamada etkili bir araç olmuştur. Haring çalışmalarıyla, sanatın sosyal değişim yaratmadaki potansiyelinden yararlanmaya çalışmıştır, (Birchall, 2019, s.1).

Şekil 40. Keith Haring, Stop Aids, 1989, Popart, Keten Destekli Kağıt Üzerine Ofset Litografi, 58X83

Kaynak: (Http-39)

Dünyayı değiştirmeyi arzulayan Keith Haring'in 1980 yılında, figürler ve hayvanlardan oluşan tebeşir sanat eserleri New York Şehri'nin metrolarının duvarlarını doldurmuştur. Kamusal alanlarda yarattığı sanat eserleri, barışçıl bir aktivizm yolu ile sosyopolitik meselelere dikkat çekme biçimi haline gelmiştir. Diğer birçok kişi bu sorunları görmezden gelirken, sanatçı bu duruma kayıtsız kalamamıştır. Keith Haring; soğuk savaş, AIDS salgını ve crack kokain salgını gibi zorlu dönemlerden geçmiştir (Drum ve Adams, 2020, s.1).

Haring, eserlerinde HIV/AIDS'in bireysel ve toplumsal etkilerini cesur ve samimi bir şekilde ele almıştır. Özellikle 1980'lerin homofobik ve hastalığa karşı duyarsız toplumsal yapısında, Haring'in sanatı damgalanmayı azaltmak ve hastalıkla yüzleşmek için bir köprü görevi görmüştür. Onun eserleri, hastalıkla ilgili toplumsal bir bilinçlenme çabasını da temsil etmektedir.

Şekil 41. Keith Haring, Dünya çapında AIDS ile Mücadele, 1990, Kağıt Üzerine Renkli Litografi, 28X22

Kaynak: (Http-40)

2.2.5. Bağımlılıklar ve Travmalar

Bağımlılıklar ve travmalar, sanatçıların yaşamlarını zorlaştırırken onlar için güçlü bir ifade kaynağı olmuştur. Onların yaşadıkları süreçler bireysel ve toplumsal deneyimlerin sanat aracılığıyla görünür kılınmasına olanak sağlamıştır. Hem bağımlılıkla mücadele eden hem de travmatik deneyimlerini eserlerine yansıtan

sanatçılar, genellikle derin duygusal yoğunluk ve özgün estetik yaklaşımlar geliştirmiştir. Çeşitli bağımlılık türleri, sanatçıların duygusal karmaşıklıklarını ve zihinsel durumlarını eserlerinde ifade etmelerine bir vesile olmuştur. Örneğin Jackson Pollock'un alkol bağımlılığı, onun drip painting (Damlatma tekniği) tekniğinde spontane hareketleriyle içsel kaosunu yansıtmayı sağlamıştır. Pollock'un bağımlılığı, onun sanatsal üretiminde hem bir engel hem de bir ilham kaynağıdır.

Travmatik deneyimler de, sanatçılarda derin içsel bir dönüşüme yol açarak onların yaratıcı süreçlerini tetikler. Yine bir başka örnekte Otto Dix'in Birinci Dünya Savaşı'ndaki deneyimlerini yansıttığı "*Savaşın Yıkımı*" adlı eseri, savaş travmasının insan ruhunda bıraktığı izleri anlatır. Dix'in çalışmaları, travmanın bireysel olduğu kadar kolektif bir deneyim olduğunu da gözler önüne serer.

Jean-Michel Basquiat, uyuşturucu bağımlılığıyla mücadele ederken, eserlerinde hem bireysel hem de toplumsal eleştiriyi bir araya getirmiştir. Özellikle "*Untitled (Skull)*" (Başlıksız-Kafatası, Şekil 43.) isimli eseri, uyuşturucu bağımlılığının bireysel ve kültürel boyutlarını ifade ederek izleyiciyi toplumdaki eşitsizlikler ve damgalanma üzerine düşündürmeye çalışmıştır. Pollock'un spontane kompozisyonları, Dix'in savaşın dehşetini yansıtan eserleri ve Basquiat'ın toplumsal eleştiriyi merkezine alan çalışmaları, sanatın insan deneyimini derinlemesine keşfetme gücünü gösterir. Sanatçılar, bağımlılık ve travmatik deneyimlerini sanatsal üretimlerine dâhil ederek içsel dünyalarını dışa vurmuşlardır.

2.2.5.1. Jackson Pollock ve Alkol Bağımlılığı

Jackson Pollock, modern sanatın önemli figürlerinden biri olarak kabul edilir. Ancak alkol bağımlılığı ve depresyonla mücadele etmesi, hem yaşamını hem de sanatsal kariyerini derinden etkilemiştir. Pollock'un "drip painting" (Damlatma tekniği) tarzında yarattığı eserler, içsel kaosunu görselleştiren bir araç olmuştur. Bu teknik ile tuvali yere serip boya damlatarak rastgele ve kontrolsüz kompozisyonlar oluşturduğu bu yaklaşım, onu soyut dışavurumculuğun önde gelen isimlerinden biri haline getirmiş ve sanat dünyasında büyük karşılık bulmasını sağlamıştır (Maggi, 2020, s.6). Pollock'un alkol bağımlılığı, genç yaşlardan itibaren sanatsal kariyerinde önemli bir rol oynamıştır. Alkol, onun hem yaratıcılığını teşvik eden hem de üretkenliğini baltalayan bir unsurdur. Psikologların ve biyografi yazarlarının belirttiği

gibi, Pollock'un alkolle olan ilişkisi, onun kişisel çatışmalarını ve depresyonunu daha da yoğunlaştırmıştır (Maggi, 2020, s.11).

Pollock'un damlatma tekniğiyle ürettiği eserler, bilinçli bir kaos yaratımı olarak yorumlanır. "No. 5, 1948" (Şekil 42.) adlı eseri, rastlantısallığın estetik oluşturduğu bir yaklaşımı temsil eder. Bu teknik, onun duygusal karmaşasını ve alkol bağımlılığının sanatsal üretimine olan etkisini yansıtır (Langhorne, 2023, s.13).

Şekil 42. Jackson Pollock, No:5, 1948, Lif Levha Üzerine Yağlıboya, 2400X1200

Kaynak: (Http-41)

Pollock, sanatını bir tür terapötik süreç olarak kullanmıştır. Damlatma tekniği, onun kaotik zihinsel durumunu somut bir şekilde ifade etmesine olanak tanımıştır. Bu eserler, onun alkol bağımlılığıyla mücadelesinin bir yansıması ve bir anlamda kendiyi yüzleşmesinin bir aracı olmuştur. Jackson Pollock'un alkol bağımlılığı, onun sanatını hem besleyen hem de zedeleyen bir unsurdu. Pollock'un eserleri, bağımlılığın sanatsal ifade üzerindeki karmaşık etkilerini ve bir sanatçının içsel mücadelelerini gözler önüne sermektedir.

2.2.5.2. Jean-Michel Basquiat ve Uyuşturucu Bağımlılığı

Jean-Michel Basquiat (22 Aralık 1960 – 12 Ağustos 1988) Amerikalı graffiti sanatçısı ve yeni dışavurumcu ressamdır. Basquiat, önce New York'ta graffiti sanatçısı olarak ün kazanmış, ardından 1980'lerde yeni dışavurumcu tablolar çizmeye başlamıştır. Ressam, uluslararası bilinirliğe sahip ilk Afroamerikan ressam olmuştur (Thompson, 2007, s.67). Eserlerinde toplumsal eleştiri, kimlik ve bireysel mücadele

temalarını birleştiren Basquiat, uyuşturucu bağımlılığıyla mücadele etmiştir. 28 yaşında hayatını kaybeden sanatçı, bağımlılık ve zorluklarla dolu yaşamını, eserlerine derin bir duygusal ve felsefi boyut kazandırarak yansıtmıştır. Basquiat'ın "*Untitled (Skull)*" (Şekil 43.) adlı eseri, hem bireysel hem de toplumsal kimliğin bozulmasını betimlemektedir. Bu eserde, kafatası imgeleri insan hayatının geçiciliğini ve çürümesini sembolize etmektedir. Eleştirmenlere göre, bu eser Basquiat'ın kendi bağımlılığıyla mücadelesini ve toplumsal düzeydeki adaletsizlikleri dile getirmiştir (Schauder, 2024, s.548).

Şekil 43. Jean-Michel Basquiat, *Untitled (Skull)*, 1982, Tuval Üzerine Akrilik, Sprey Boya Ve Yağlı Boya, 183X173

Kaynak: (Http-42)

Uyuşturucu bağımlılığı, Basquiat'ın eserlerinde önemli bir temadır. Çoğu çalışmasında kaotik kompozisyonlar ve düzensiz çizgilerle hayat bulan bu tema, sanatçının içsel çatışmalarını ve toplumsal eşitsizliklere yönelik eleştirilerini yansıtır. Bu bağlamda, Basquiat'ın eserleri bireysel trajedilerden evrensel insanlık durumlarına uzanan bir köprü oluşturmuştur (Schauder, 2024, s.548).

Şekil 44. Jean-Michel Basquiat, Tahrif (Michael Stewart'ın Ölümü), 1983, Ahşap Üzerine Akrilik Ve Marker, 63X77

Kaynak: (Http-43)

Basquiat çalışmalarıyla, bağımlılık sorununun bireysel ve toplumsal yanlarını ele almıştır. Eserlerinde bağımlılığın insan psikolojisinde yarattığı travmaların yanı sıra, toplumsal dışlanmışlık duygusunu ve ayrımcılığı da işler. Sanatı, hem kendisiyle hem de çevresiyle yüzleşmesinin bir aracı haline gelmiştir. Jean-Michel Basquiat, bağımlılıkla mücadelesinde toplumsal eleştirilerini bir araya getirerek sanatında eşsiz bir dil kullanmıştır. Kısa yaşamına rağmen, eserleri modern sanatın güçlü anlatılarından biri olarak görülür.

2.2.5.3. Andy Warhol ve Post Travma Stres Bozukluğu

20. yüzyılın en etkili ve yaratıcı sanatçılarından biri olarak kabul edilen Andy Warhol, Pop Art akımının öncülerinden biridir. Sanat dünyasında ve popüler kültürde unutulmaz izler bırakan Warhol, yaratıcı eserleri ve benzersiz tasarımlarıyla çağdaş sanatın dönüm noktalarından biri olmuştur.

1968 yılında Andy Warhol, radikal feminist yazar Valerie Solanas tarafından bir silahlı saldırıya uğramıştır. Bu saldırının ardından Warhol, hem fiziksel hem de psikolojik olarak ciddi travmaların etkisi altında kalmıştır. Gerçekleşen bu olay, onun sanatındaki temaları derinlemesine etkilemiştir (Schaffner, 1999, s.79). Warhol'un ölüm, ölümsüzlük ve medya imgelerinin etkisi gibi temalara olan ilgisi, bu dönemde daha belirgin hale gelmiştir. "*Marilyn Diptych*" (Şekil 45.), Warhol'un ölüm temasıyla

ilişkilendirilen en bilinen eserlerinden biridir. Bu eser, Marilyn Monroe'nun ölümünden sonra yapılmış ve ünlü figürlerin medya aracılığıyla ölümsüzleştirilmesini simgelemiştir. Warhol, bu eserde Monroe'nun yüzünün parlak renkli ve siyah-beyaz kopyalarını yan yana koyarak, yaşam ve ölüm arasındaki gerilimi görselleştirmiştir (Schaffner, 1999, s.52).

Hollywood yıldızı Marilyn Monroe'nun yüzünün pekçok kez tekrarlandığı bu eser, Warhol'un en bilindik ve sıradışı tablolarından biridir. Marilyn Monroe'nun ölümünün ardından yapılan bu eser, ünlülerin medyada tekrar edilebilirliği ve hızla unutulabilirliği temasını işler (Hengyuan, 2023, s.3) Warhol'un tekrar yöntemi, hem bireysel hem de toplumsal travma konularını işlerken kullandığı bir araçtır. Özellikle "Shot Marilyns" serisi (Şekil 46.), Warhol'un hem Monroe'nun hem de kendisinin ölümle yüzleşmesini ifade ettiği bir dizi çalışma olarak görülür. Tekrar tekniği, bireysel acının anonimleşmesini ve sanatın bu acıyı kalıcı bir hafıza haline dönüştürmesini temsil eder (Liu, 2023, s.1)

Şekil 45. Andy Warhol, Marilyn Diptych, 1962, Tuval Üzerine Serigrafi Mürekkebi Ve Akrilik Boya, 205X289

Kaynak: (Http-44)

Şekil 46. Andy Warhol, Shot Marilyns, 1964, Serigrafi Baskı, 101X101

Kaynak: (Http-45)

Warhol, travmatik deneyimlerini toplumsal bir bağlamda ele alarak, bireysel acıları kitlesel kültürün estetiğiyle birleştirmiştir. Onun eserleri, modern yaşamın hızlı tüketim kültürünün estetik ve felsefi yönlerini yansıtmaktadır.

2.2.5.4. Otto Dix ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu

Otto Dix, Birinci Dünya Savaşı'nda yaşadığı travmatik deneyimleri sanata dönüştürmüş bir sanatçıdır. Eserleri, savaşın dehşetini, insan ruhu üzerindeki yıkıcı etkilerini ve travmanın izlerini çarpıcı bir şekilde yansıtır. Özellikle savaş sonrası dönemde ürettiği çalışmalar, Dix'in travma sonrası stres bozukluğuyla yüzleşme çabasını ve toplumsal bir bellek oluşturma arzusunu ortaya koymaktadır (Coxon, 2008, s.41). Dix'in savaş sonrası en bilinen eserlerinden biri olan “*The Wounded Man*” (Yaralı Adam, Şekil 48.), savaşın fiziksel ve psikolojik yıkımını resmeder. Savaş, Otto Dix'in predella'lı bir üçlü eseridir. Ahşap üzerine yağlı boyayla yapılan tabloya 1929'da başlanmış ve 1932'de tamamlanmıştır. Panoramik bir formatta çizilen bu eser, savaş alanının cehenneme benzer manzaralarını detaylı bir şekilde gösterir. Bu tür eserler, Dix'in travmayı toplumsal bir sorun olarak ele aldığına kanıttır (Riggs, 2010, s.50).

Şekil 47. Otto Dix, Fırtına Birlikleri Gaz Saldırısı Altında İlerliyor, 1924, Gravür Ve Sulu Boya Çalışması, 39X42

Kaynak: (Http-46)

Otto Dix'in eserleri, travma sonrası stres bozukluğu'nun sanat yoluyla işlenmesinin güçlü bir örneğidir. Dix, savaşın korkunç gerçekliklerini yeniden yaşamak yerine, bu deneyimlerini resimlere dönüştürerek bir tür duygusal ve zihinsel çözümlene gerçekleştirmiştir (Coxon, 2008, s.49). Eserleri, onun kendi sanatıyla izleyicilere de benzer bir yüzleşme ve anlama süreci sunmaktadır. Dix'in çalışmaları, savaşın insanlık üzerindeki etkilerini ele alırken, bireysel travmaların kolektif bir anlatıya nasıl dönüştürülebileceğini gösterir.

Şekil 48. Otto Dix, The Wounded Man (Yaralı Adam) Aquatinta- Gravür, 1924, Gravür Ve Sulu Boya Çalışması, 39X42

Kaynak: (Http-47)

Otto Dix'in eserleri, savaşın yıkıcı etkilerini ve dönemin toplumsal belleğini eleştirel biçimde yansıtan bir belgedir. Dix'in sanatı, savaşın trajik gerçeklerini

hatırlatarak insanlık için bir uyarı niteliği taşır. Otto Dix, travmalarını sanatsal bir dil ile ifade ederek, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önemli bir iz bırakmıştır. Dix'in eserleri, savaş sonrası sanatın ve travma sonrası stres bozukluğunun anlaşılmasına katkı sağlayan değerli bir kaynak olarak kabul edilir.

2.2.6. Beyin ve Sinir Sistemi Hastalıkları

Beyin ve sinir sistemi hastalıkları, bireylerin yaşam kalitesini doğrudan etkilerken, sanatçılar üzerinde daha karmaşık ve yaratıcı sonuçlara yol açabilmektedir. Parkinson, Alzheimer, epilepsi ve benzeri hastalıklar, sanatçıların motor becerilerini, algılarını ve zihinsel süreçlerini değiştirerek eserlerinde derin izler bırakmıştır. Sinir sistemi hastalıkları, beynin işleyişine doğrudan müdahale ederek algılama, motor beceri ve ifade yeteneklerini değiştirir. Parkinson hastalığı motor beceri zorluklarına yol açarken, bu hastalıkla mücadele eden sanatçılar, yaratıcı süreçlerinde benzersiz teknikler geliştirmiştir. Rivka Inzelberg (2013), parkinson hastalığına sahip sanatçılarda yaratıcı patlamaların sıklıkla dopamin tedavisine bağlı olduğunu belirtmiştir. Parkinson hastalığı yaşayan sanatçılar, eserlerinde detaylara olan dikkatlerini arttırmış ve soyut stiller geliştirmiştir (Inzelberg, 2013, s.3).

Nörolojik hastalıklar genellikle bireylerin sanatsal üretkenliklerini artırabilir veya yeniden şekillendirebilir. Örneğin, bazı Parkinson hastaları motor beceri kayıpları nedeniyle sanatlarını gelişi güzel bir şekilde icra etmişlerdir (Piechowski-Jozwiak ve Bogousslavsky, 2013, s.255). Parkinson hastalarının kas hareketlerinde kontrol kaybı yaşamaları, onların soyut sanata yönelmelerine neden olabilir. Salvador Dali'nin Parkinson sendromuna benzer belirtilerle ürettiği eserleri, yaratıcı süreçlerdeki adaptasyonun önemini gösterir (Pelowski, 2022, s.3). Araştırmalar, Parkinson hastalarının beyindeki dopamin dalgalanmalarının yaratıcılığı artırabileceğini öne sürmektedir (Inzelberg, 2013, s.3).

Willem de Kooning'in Alzheimer hastalığına rağmen üretmeye devam ettiği eserler, sanatsal üretimin zihinsel yetersizlikler altında bile sürdürülebileceğini kanıtlar. Özellikle, bu eserler zamanla daha soyut bir hâl alarak sanatçının bilişsel durumundaki değişimi yansıtmaktadır (Gomes, 2023, s.23). Epilepsi nöbetleri geçiren sanatçıların mistik ve derin anlamlar içeren eserler yarattığı bilinmektedir. Travma sonrası stres bozukluğu yaşayan sanatçılar, genellikle bu deneyimlerini sanatsal ifade

araçlarıyla görselleştirir. Beyin ve sinir sistemi hastalıklarının bireyler ve sanatçılar üzerindeki etkileri halen anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bu hastalıklar, bir yandan yaşam kalitesini düşürürken, diğer yandan sanatsal yaratım için ilham verici bir araç haline gelebilmektedir.ş

2.2.6.1. Salvador Dali ve Parkinson

Parkinson hastalığı, beynin hareketleri kontrol eden bölümlerini etkileyen ilerleyici bir sinir sistemi hastalığıdır. Temel olarak, beynin dopamin üreten hücrelerin zamanla hasar görmesi veya ölmesi sonucu ortaya çıkar. Dopamin, vücudun hareketlerini düzgün bir şekilde kontrol etmek için gerekli olan bir kimyasal maddedir. Bu hücrelerin kaybı, dopamin seviyelerinin düşmesine ve Parkinson hastalığının belirtilerinin ortaya çıkmasına neden olur. Özellikle ellerde, kollarda veya bacaklarda istirahat halindeyken görülen titreme, kasların normalden daha sert ve gergin olması, hareketlerin yavaşlaması, yürüme, konuşma veya günlük işleri yapmada zorluk, duruş bozuklukları ve dengenin zayıflaması, motor becerilerde azalma gibi belirtileri vardır (Ömerli, 2024, s.78).

Salvador Dali, sürrealizmin önemli temsilcilerinden biri olarak, hayatının son döneminde Parkinson benzeri bir sendromla mücadele etmiştir. Bu durum, onun motor becerilerini sınırlamış, ancak yaratıcılığı ve sanatsal üretkenliği üzerinde önemli etkiler bırakmaya devam etmiştir. Dali'nin eserleri, bu fiziksel kısıtlamaları aşarak sanatsal ifadeye dönüşmüştür. Dali'nin en tanınmış eserlerinden biri olan "*Belleğin Azmi*" (Şekil 49.), zihinsel süreçlerinin görsel bir yansımasıdır. Dali'nin motor kontrolündeki bozulma, eserlerinde daha spontane bir estetiğin gelişmesine neden olmuştur. Araştırmalara göre, Parkinson benzeri sendromlarla mücadele eden sanatçılar, eserlerinde genellikle soyut ve sembolik bir dil kullanma eğilimindedir (Jastrzębowska, 2013, s.464).

Şekil 49. Salvador Dali Belleğin Azmi, 1931, Tuval Üzerine Yağlı Boya Tablo, 24X33

Kaynak: (Http-48)

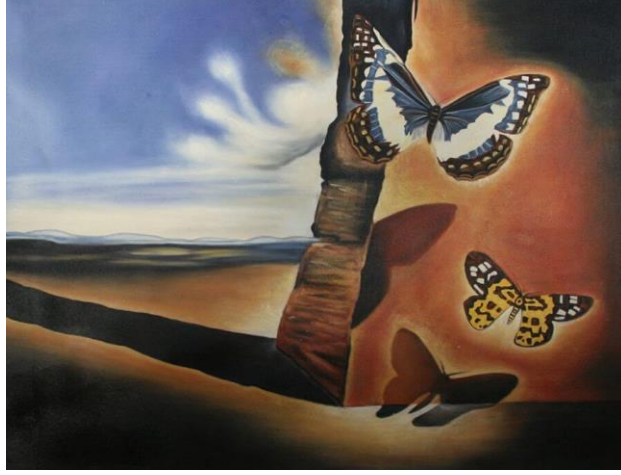
Dali'nin hastalığı çizimlerinde daha az detay ve daha yoğun renk paleti kullanmasına yol açmıştır. Gala'nın Portresi gibi eserlerinde, hastalığın estetik tercihleri nasıl etkilediğini görmek mümkündür. Araştırmalar, Parkinson hastalarının yaratıcılığına dair bu tür değişimlerin dopamin dalgalanmalarından kaynaklandığını öne sürmektedir (Inzelberg, 2013, s.3).

Şekil 50. Salvador Dali, Gala'nın Angelus'u, 1935, Tuval Üzeri Yağlı Boya Tablo, 32X26

Kaynak: (Http-49)

Parkinson ile birlikte, Dali'nin çizim teknikleri değişime uğramıştır. Fırça darbelerindeki kontrol azalması, onun çalışmalarında daha özgür ve deneysel bir tarz geliştirmesine olanak sağlamıştır. Bu, özellikle “*Kelebekler*” (Şekil 51.) gibi geç dönem eserlerinde görülür. Sanatçının bu dönemdeki eserleri, hastalık ve yaratıcılık arasındaki karmaşık ilişkiyi anlamak için önemli bir kaynak sunmaktadır (Jastrzębowska, 2013, s.464).

Şekil 51. Salvador Dali, *Kelebekler*, 1956, Tuval Üzeri Yağlı Boya Tablo, 25X35

Kaynak: (Http-50)

Dali, hastalığının etkileriyle başa çıkarken bilim ve sanat arasındaki bağlantıyı sıklıkla vurgulamıştır. Fiziksel sınırlamalarına rağmen, kuantum fiziği gibi bilimsel kavramlardan esinlenerek, eserlerine hem teknik hem de kavramsal bir derinlik kazandırmıştır. Bunu onun eserlerinde "sanatın bilimle dansı" olarak adlandırdığı yaklaşımıyla görmekteyiz (Charalampous ve Trigoni, 2020, s.4). Salvador Dali'nin parkinson benzeri sendromla mücadelesi, sanatını ve hayatını şekillendirmiştir. Motor becerilerindeki sınırlamalar ve zihinsel süreçlerindeki değişiklikler, onun eserlerinde estetik ve kavramsal yeniliklere yol açmıştır. Dali, fiziksel ve zihinsel deneyimlerini sanatsal bir yoruma dönüştürerek, hastalıkla mücadele eden sanatçılar için bir yol gösterici olmuştur.

2.2.6.2. Willem de Kooning ve Alzheimer

Alzheimer hastalığı, beyindeki nöronların zamanla bozulması ve ölmesi nedeniyle hafıza, düşünme ve davranış fonksiyonlarında ciddi kayıplara yol açan

ilerleyici bir nörodejeneratif hastalıktır. Demansın en yaygın nedeni olan Alzheimer, genellikle yaşlı bireylerde görülse de genç yaşlarda da ortaya çıkabilir. Alzheimer hastalarının tanı konulduktan sonraki yaşam süresi ortalama 8 yıl olup, bu süreç boyunca Alzheimer hastalarının çoğu, aileleriyle birlikte yaşamlarını sürdürmektedir. Alzheimer hastalığı bilişsel bozulmaların yanında davranış bozuklukların da olduğu bir hastalık olmasından dolayı bakım verenleri zorlayıcı niteliktedir (Altan Sarıkaya vd., 2017, s.33).

Willem de Kooning, soyut dışavurumculuğun önemli temsilcilerinden biri olarak tanınır. Alzheimer hastalığının ilerleyen evrelerindeki eserleri, yaratıcı süreçlerindeki değişimlerin etkileyici örnekleri haline gelmiştir. Hastalık, sanatçının detaylara olan yaklaşımını değiştirmiş ve eserlerinde basitleştirilmiş bir estetik sunmasına yol açmıştır. Willem de Kooning'in Alzheimer hastalığı, onun eserlerinde belirgin değişimleri meydana getirmiştir. Araştırmalara göre, hastalığın ilerlemesiyle birlikte, sanatçının soyut kompozisyonları daha az karmaşık ve daha rastgele hale gelmiştir (Pelowski, 2022, s.37). Onun, "*Kadın Serisi*" (Şekil 52.) gibi eserlerinde bu durum açıkça görülmektedir.

Şekil 52. Willem de Kooning, Woman Standing-Pink, 1954-1955, Tuval Üzerine Yağlıboya Ve Kömür, 122X96

Kaynak: (Http-51)

Hastalığının etkisiyle Kooning'in eserlerindeki figüratif unsurlar azalmış ve eserlerinde minimalizme yönelmiştir. Duygusal yoğunluğun sade formları daha fazla öne çıkmaya başlamıştır. Özellikle son dönem eserlerinde, izleyicilere Alzheimer'ın yaratıcılığı nasıl şekillendirebileceğine dair bir görünüm sunar (Pelowski, 2022, s.36). Alzheimer hastalığı, sanatçının motor becerileri üzerinde doğrudan etkiler yaratarak onun yaratıcı süreçlerini etkilemiştir. Buna rağmen, De Kooning bu sınırlamaları aşarak sanatsal üretimini sürdürmüştür.

De Kooning'in son dönem eserleri, nörolojik hastalıkların sanatsal yaratım üzerindeki etkilerini anlamamızda ve onun bireysel adaptasyonunu görmemizde güçlü birer örnek olarak kabul edilmektedir (Gomes, 2023, s.25). De Kooning'in eserleri, Alzheimer'ın sanatsal yaratıcılığı nasıl etkilediğine dair geniş çapta bir farkındalık yaratmıştır. İzleyiciler, De Kooning'in eserlerinde hem estetik hem de duygusal bir derinlik bulmaktadır. Willem de Kooning'in Alzheimer hastalığı, onun sanatsal kariyerini etkilemiş ve eserlerini farklı bir zenginlik katmıştır.

2.2.6.3. Leonardo da Vinci ve Felç

Bazı tarihçiler, Leonardo'nun yazılarından ve yaşamındaki gözlemlerden, sağ kolunda ve elinde kas kontrolü sorunları yaşadığını belirtmişlerdir. Bazı modern araştırmalar, bu durumu Parkinson hastalığı veya bir tür inme sonucu gelişen nörolojik bir rahatsızlık olarak yorumlamaktadır. Leonardo da Vinci, ileri yaşlarında felç geçirerek sağ elinin yeteneklerini kaybetmiş, ancak sol eliyle çalışmaya devam ederek yaratıcılığını korumuştur (Lazzeri ve Rossi, 2019, s.333). Onun yaşadığı bu durum bilim, sanat ve teknik alandaki dehasını engellemek yerine yeni yollar aramasına neden olmuştur.

Leonardo'nun bu dönemdeki eserleri, zorluklara rağmen sanatsal ifadesini nasıl sürdürdüğünü göstermektedir. Leonardo'nun sağ elindeki felç, özellikle yazma ve detaylı çizim yapma yeteneğini etkilemiştir. Ancak Leonardo bu fiziksel sınırlamayı aşarak sol eliyle çalışmaya devam etmiş ve çalışmalarında daha geniş ve cesur çizgiler hâkim olmuştur. “*Son Akşam Yemeği*” (Şekil 53.) gibi eserler, bu dönüşümün sanatına yansıyan kararlılığını gözler önüne sermektedir (Mazzarello ve Catani, 2019, s.1843).

Şekil 53. Leonardo da Vinci, Son Akşam Yemeği, 1495-1498, Alçı, Zift Ve Mastik Üzerine Tempera, 460X880

Kaynak: (Http-52)

Leonardo'nun anatomik çizimleri ve mühendislik eskizleri, sağ elini kaybettikten sonra bile detaylı bir şekilde devam etmiştir. Bazı araştırmalar, sol elini kullanma pratiğinin beynin adaptasyon yeteneği ile sanatsal yaratıcılığın sürdürülebilirliğine katkıda bulunduğunu öne sürmektedir (Mazzarello ve Catani, 2019, s.1843). Leonardo'nun yaşamının bu döneminde, sanatsal ifadeleri daha derin bir duygusal ton kazanmıştır. Sağ elindeki hareket kaybının, onun portrelerinde ve figüratif çalışmalarında daha sezgisel ve derin bir bakış açısına yol açtığı belirtilmektedir. Felçten sonra yaptığı çalışmalar, onun yaşam mücadelesini ve insan fizyolojisine olan bilimsel merakını dahada arttırmıştır (Mazzarello ve Catani, 2019, s.1845).

Leonardo'nun sağlık sorunlarına rağmen çalışmaya devam etmesi, insan yaratıcılığının fiziksel sınırların ötesine nasıl geçebileceğini gözler önüne sermektedir. Felç gibi fiziksel engeller, onun bilimsel ve sanatsal ifade alanlarını genişletmesine olanak sağlamıştır. Özellikle sol elini kullanarak geliştirdiği teknikler, sanatsal tarihte eşsiz bir yere sahiptir (Lazzeri ve Rossi, 2019, s.332).

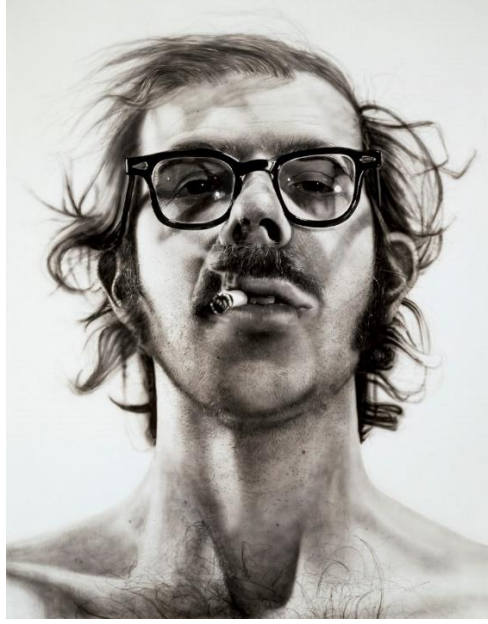
2.2.6.4. Chuck Close ve Disleksi

Disleksi, bireyin okuma, yazma ve dil becerilerinde zorluk yaşamasına neden olan nörogelişimsel bir bozukluktur. Bu durum, zekâ seviyesi ile ilgili olmayıp,

genellikle dil işleme süreçlerindeki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Disleksili bireyler harfleri ve kelimeleri tanımakta, ses-harf ilişkisini kurmakta ve metinleri akıcı bir şekilde okumakta güçlük çekebilirler. Başlangıçta disleksi bir görme problemi olarak değerlendirilmiş, 1960'lara kadar bu yaklaşım devam etmiştir. Ancak günümüzde disleksinin, beynin dil işleme sisteminde meydana gelen farklılıklardan kaynaklandığı kabul edilmektedir (Yılmaz ve Erim, 2019, s.1103). Tanınmış dislektikler arasında Albert Einstein, Thomas Edison, John Kennedy, Michelangelo, Walt Disney, Mozart, Tom Cruise ve Agatha Christie gibi isimler bulunmaktadır. Bu bireyler disleksinin zekâ ile doğrudan bir ilişkisi olmadığını, hatta bazı dislektik bireylerin yaratıcı düşünme becerilerinin yüksek olabileceğini göstermektedir.

Chuck Close, 1988 yılında geçirdiği bir sağlık sorunu nedeniyle boynundan aşağısı felç olmuş ve hareket kabiliyetini büyük ölçüde kaybetmiştir ancak sanatına devam edebilmek için tekniklerini yeniden uyarlamıştır. Felçten sonra, büyük ölçekli eserlerini yaratmak için fırça tutacağı olan özel bir alet geliştirerek tekerlekli sandalyede çalışmalarını sürdürmüştür. Onun yaşadıkları, sanatına teknik ve estetik anlamda yeni bir yön vererek kararlılığıyla ilham kaynağı olmuştur.

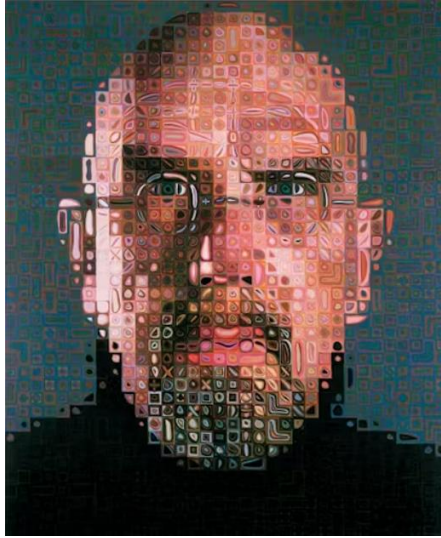
Chuck Close, fiziksel ve nörolojik engellerine rağmen sanatsal üretimiyle dünya çapında tanınan bir sanatçıdır. Disleksi, yüz körlüğü (prosopagnozi) ve omurilik felci gibi ciddi zorluklarla mücadele etmesi, onun yaşadıklarını sanatsal sürecinin ayrılmaz bir parçası haline getirmiştir. Özellikle yüz körlüğü, eserlerindeki portre tarzını derinden etkilemiş, yüzleri bir bütün olarak algılamak yerine küçük parçalara ayırarak çalışmasına neden olmuştur (Rios, 2022, s.6). Büyük ölçekli portrelerinde kullandığı ızgara tekniği, onun analitik düşünme biçiminin ve nörolojik farklılıklarının doğrudan bir yansımasıdır. Close, bu teknik sayesinde her bir detayı adım adım çalışarak büyük bir kompozisyon yaratmıştır. Close'un en bilindik eserlerinden biri, sanat kariyerinin erken dönemlerinde yaptığı "*Big Self-Portrait*" (Şekil 54.) isimli çalışmasıdır. Büyük ölçekli bu portre, fotoğraf kadar detaylı bir gerçekçilikle işlenmiştir.

Şekil 54. Chuck Close, Big Self-Portrait, 1969, Tuval Üzerine Akrilik, 271X210

Kaynak: (Http-53)

Onun “*Phil*” ve “*Alex II*” gibi portrelerle hem arkadaşlarını hem de ünlüleri konu aldığı ızgara tekniği, Close’un sanatsal yaşamında önemli bir yer tutmuştur. Eserlerindeki her bir ızgara karesi, soyut birer resim parçası gibi işlenmiş, bütününde ise gerçekçi bir görüntü oluşturmuştur (Şekil 55.).

Şekil 55. Chuck Close, Self-Portraits, 2004, Tuval Üzeri Yağlı Boya, 259X214

Kaynak: (Http-54)

Sanatçının sanat kariyeri, engellilik ile yaratıcı üretim süreci arasındaki sınırları sorgulamak için güçlü bir örnektir. Çoğu kişi engelliliği bir sınırlama olarak görse de Close, bu durumu kendi sanatı için bir dönüşüm aracı olarak kullanmıştır. Omurilik felcinden sonra sanatına devam edebilmek için motorlu bir sehpa ve farklı araçlar geliştirerek kendini sanatına adapte etmiştir. Close, engelliliğini bir "başarı hikâyesi" ya da "acıma nesnesi" olarak çerçevelemek yerine, bunu sanatsal pratiğinin bir parçası olarak benimsemiş ve farklılıklarını bir avantaja dönüştürmüştür (Farley, 2011, Http-82).

Chuck Close'un sanat mücadelesi, bireysel zorluklarla baş etmenin bir hikâyesidir. Close'un, yüz körlüğü gibi bir durumla portreler üretmesi izleyenleri insan yüzü ve kimliğinin sanatsal temsili üzerine düşünmeye sevk eder. Bu örnek, onun çalışmaları ile bireylerin zorluklarını, kimliklerini ve insan deneyimini ifade etmek için kullandığı güçlü bir araç olduğunu vurgular (Farley, 2011, Http-82).

2.2.7. Multipl Skleroz (MS) Hastalığından Etkilenen Sanatçılar

Multipl Skleroz (MS), merkezi sinir sistemini etkileyen, motor beceriler ve duyuşal işlevlerde bozulmalara neden olan kronik bir hastalıktır. MS hastalığı, bireylerin günlük yaşamını önemli ölçüde etkilerken, yaratıcı ifade alanlarında da belirgin etkiler bırakmaktadır. Bununla birlikte, birçok sanatçı MS ile mücadele ederken sanat yoluyla duyuşal ve sosyal destek bulmuş, eserleri aracılığıyla hastalığına dikkat çekmiştir.

MS, bağışıklık sisteminin sinir hücrelerini çevreleyen miyelin kılıfına saldırdığı bir otoimmün hastalıktır. Hastalık, kas zayıflığı, koordinasyon sorunları, görme kaybı, duyuşal değişiklikler ve yorgunluk gibi çeşitli belirtilerle kendini gösterebilir (Ayoobi, 2022, s.2). Bu rahatsızlık, bireylerin hareket yeteneğini ve bağımsızlıklarını ciddi şekilde sınırlandırabilir. Sanat, MS hastaları için hem bir ifade aracı hem de iyileştirici bir süreç olmuştur. Birçok hasta, sanat yoluyla hastalığının etkilerini hafifletmiş ve toplumsal farkındalık yaratmıştır. MS'in yarattığı fiziksel zorluklar, yaratıcı süreçte yeniliklere yol açarak farklı bir estetik anlayış geliştirilmesine olanak tanımıştır (Fraser ve Keating, 2014, s.330).

2.2.7.1. Hannah Laycock ve Multipl Skleroz (MS)

Hannah Laycock, 2013 yılında Multipl Skleroz (MS) teşhisi aldıktan sonra, kendini ve fotoğrafçılığını bu hastalıkla yaşamayı anlamaya ve ifade etmeye adanmış bir fotoğraf sanatçısıdır. Özellikle "*Perceiving Identity*" (Şekil 56.) ve "*Awakenings*" (Şekil 57.) adlı projeleri, hastalığın görünmez doğasını ve onunla yaşamının getirdiği belirsizlik, korku ve kayıpları, sanatsal bir dille ele almaktadır. Sanatçının eserleri, MS'in tıbbi bir perspektiften öte, bireysel ve duygusal deneyimini görünür kılmayı amaçlamıştır (Bolaki, 2016, s.47).

Şekil 56. Hannah Laycock, *Perceiving Identity-01*, Detay Bilinmiyor

Kaynak: (Http-55)

Laycock projelerinde, MS hastalığının belirgin olmayan semptomlarını (örneğin, zihinsel bulanıklık ve yorgunluk) ışık, gölge, bulanıklık ve detay odaklı görüntülerle tasvir etmiştir. "*Perceiving Identity*" (Şekil 56.) serisinde, bulanık bir suyun içinde yer alan otoportreler veya sisle örtülü bir orman sahnesi gibi imgeler, sanatçının "hafıza kaybı ve yorgunluk" deneyimlerini metaforik bir şekilde betimlemektedir. Bu imgeler, izleyiciyi bakmaya ve hissederek anlamaya davet etmektedir (Bolaki, 2016, s.48).

Sanatçı ayrıca, beden ve benlik arasındaki kopukluk hissini vurgulamak için aynalar gibi sembolik araçlar da kullanmıştır. "*Awakenings-14*" (Şekil 57.) isimli otoportresinde vücudu bir ayna tarafından ikiye bölünmüş gibi görünür; bu eser, MS'in neden olduğu fiziksel uyuma ve yabancılaşma hissini ele almaktadır.

Şekil 57. Hannah-Laycock, Awakenings-14, Detay Bilinmiyor

Kaynak: (Http-56)

Laycock'un çalışmaları, nörolog ve yazar Oliver Sacks'ın hastalık ve insan deneyimine dair yazılarından esinlenmiştir. Sacks'ın "Awakenings" kitabına referansla adlandırdığı projesinde, MS'in benlik ve dünya arasındaki ilişkiyi derinden etkilediğini ifade etmektedir. Laycock'un fotoğrafları, tıbbi görüntülerin sunduğu mekanik ve nesnel bakış açısının aksine, daha içsel ve duygusal bir deneyim sunmaktadır. Sanatçının "doğa ile birleşme" (Şekil 58.) temalarını içeren fotoğrafları, MS ile yaşamın zorluğuna rağmen direnç ve umut duygularını yansıtır (Bolaki, 2016, s.51).

Şekil 58. Hannah Laycock, Awakenings-07, Detay Bilinmiyor

Kaynak: (Http-57)

Laycock, fotoğrafçılığını hem bir ifade aracı hem de terapötik bir süreç olarak görmüştür. Sanatçı kamerasını bir "uyanış" aracı olarak kullandığını ve hastalıkla yaşamının getirdiği uyuşukluğu kırmayı hedeflediğini belirtmektedir. Onun çalışmaları, sanatın tıbbi söylemleri tamamlayıcı bir araç olarak nasıl kullanılabileceğinin ve hastaların deneyimlerinin nasıl görünür kılınabileceğinin bir örneğidir (Bolaki, 2016, s.53). Hannah Laycock'un MS deneyimi, hastalığın geniş çapta yanlış anlaşılan doğasına dair daha derin bir farkındalık yaratmıştır. Sanat, Laycock'un hem kendini hem de hastalığın etkilerini yeniden tanımlamasına olanak tanımıştır.

2.2.7.2. Lydia Emily ve Multipl Skleroz (MS)

Lydia Emily; sokak sanatçısı, duvar resmi sanatçısı ve yağlı boya ressamıdır. Kendine özgü tarzı ile politik ve güncel temalara sahip gerçekçi yağlı boya portreler yapmaktadır. Lydia Emily, 2014 yılında MS tanısı aldıktan sonra, hastalığının getirdiği fiziksel ve duygusal zorluklarla başa çıkmak için sanatını araç olarak kullanan sanatçılardan biridir. Sürekli ağrı, sol gözde körlük, titreme ve bacaklarında hissedilen yoğun yanma hissi gibi semptomlara rağmen, hem sanatsal hem de sosyal projelerde aktif kalmayı sürdürmüştür. Emily, MS dışında da rahim ağzı kanseri gibi ciddi sağlık sorunlarıyla da mücadele etmiş ve otizmli bir çocuğa annelik yaparak zorlu bir yaşamı benimsemiştir (Staff, 2019, Http-81).

Şekil 59. Lydia Emily, MS On My Mind, Detay Bilinmiyor

Kaynak: (Http-58)

Lydia Emily'nin en büyük projelerinden biri "*MS On My Mind*" tır (Şekil 59.). Bu projede, MS hastalarının yaşadığı görünmez zorlukları sanat yoluyla görünür kılmayı hedeflemiştir. Eserlerinde betimlemeler kullanarak MS hastalarının karşılaştığı fiziksel yükü metaforik olarak canlandırmıştır. Bir başka çalışmada, MS'in neden olduğu "*Ayak düşmesi*" (Şekil 60.) semptomunu göstermek için bir erkeğin bacağına bir çapa olarak tasvir etmiştir (Staff, 2019, Http-81).

Şekil 60. Lydia Emily, Ayak Düşmesi, Detay Bilinmiyor

Kaynak: (Http-59)

Şekil 61. Lydia Emily, 2015, Ms On My Mind, Detay Bilinmiyor

Kaynak: (Http-60)

Emily ayrıca, dört farklı şehirde (Los Angeles, Houston, Portland ve Louisville) MS ile mücadele edenler için umut mesajları içeren büyük duvar resimleri yapmıştır. Sanatçı, bu resimlerle topluluklara yalnız olmadıklarını hatırlatmayı ve farkındalık yaratmayı amaçlamıştır. Emily'nin sanat projeleri, toplumsal etki yaratmayı da hedeflemiştir. Sanatçı, ücretli her eser için ücretsiz bir çalışma yaparak bu sayede daha fazla kişiye ulaşmayı başarmıştır. Ayrıca, ABD Senatosu'nda MS tedavilerinin yüksek maliyetleri konusunda ifade vererek, toplumsal değişime de yönelik adımlar atmıştır (Staff, 2019, Http-81).

2.2.8. Kronik Hastalığa Sahip Günümüz Sanatçılarından Örnekler

2.2.8.1. John Bramblitt (Görme engelli)

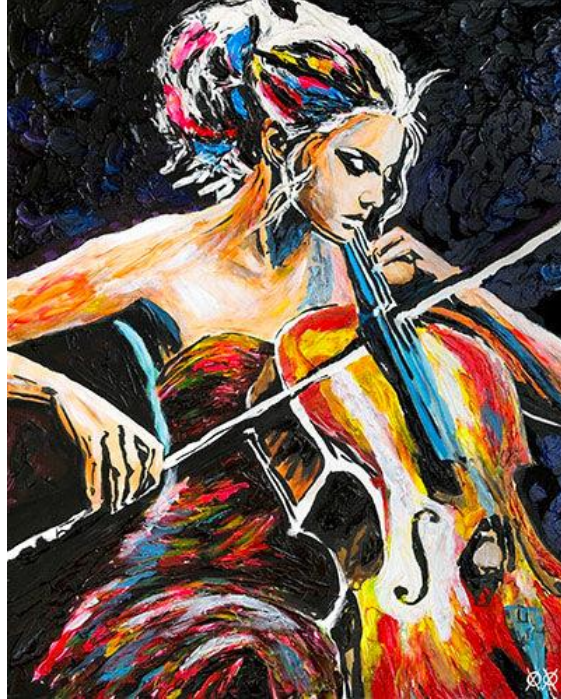
1971 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde doğan John Bramblitt, Texas Üniversitesi'nde edebiyat eğitimi almıştır. Fakat uzun süredir devam eden epilepsi hastalığı nedeniyle 2001 yılında görme yetisini tamamen kaybetmiştir. Körlüğü, onu derin bir depresyona sürüklemiş, fakat sanat onun için beklenmedik bir çıkış yolu sunmuştur. Daha önce hiç resim yapmamış olmasına rağmen, dokunma duyusunu kullanarak renkleri hissetmeyi öğrenerek kendine özgü bir teknik geliştirmiştir (Http-61)

Bramblitt görme yetisini kaybetmesinin ardından farklı renklerin farklı dokulara sahip olduğunu fark etmiş ve parmaklarıyla boyaları hissederek hangi rengin nerede olduğunu anlamayı başarmıştır. Kendi sözleriyle; “Siyah pürüzsüz ve akıcı bir dokuya sahipken, beyaz yoğun ve macunsudur. Bazı renkler pürüzlü, bazıları ise kadifemsi ya da sıvımsı olabilir. Her rengin bir müzikalitesi vardır. Boyanın farklı tonlarını hissederek zihnimde bir kompozisyon oluşturuyorum, tıpkı bir müzik parçası gibi” (Ansaldi, 2019, s.8). Bramblitt, sanatını, kendini yeniden keşfetme ve dünyayla bağlantı kurma yolu olarak kullanmıştır. Tuval üzerindeki yönünü bulmak için kabartmalı çizgiler tekniğini geliştirerek parmaklarıyla tuval üzerindeki dokuları hissedip kompozisyonlarını oluşturmuştur.

Şekil 62. John Bramblitt, Echos of Tranquility, 2024, Tuval üzerine yağlı boya, 28X35 cm

Kaynak: (Http-62)

Şekil 63. John Bramblitt, Nocturne Reverie, 2024, Tuval üzerine yağlı boya, 28X35 cm

Kaynak: (Http-64)

John Bramblitt, sanatın sadece görenlere özgü olmadığını, herkese hitap etmesi gerektiğini savunmuştur. Bu nedenle, gören ve görmeyenlerin birlikte sanat yapabileceği çok duyulu sergiler tasarlamıştır. Görme yetisini kaybetmiş bireylerin sanatı farklı bir perspektiften deneyimleyebilmesi için gözleri bağlı sanat atölyeleri düzenleyerek seminerlerinde, insanların renkleri dokunarak ve hissederek keşfetmesini sağlamıştır (Http-63). Bramblitt; "Görme yetimi kaybettiğimde, görmenin yalnızca gözlerle ilgili olduğunu sanıyordum. Ancak beynim hâlâ görüntüler oluşturabiliyordu" diyerek sanat algısının nasıl değiştiğini vurgulamaktadır (Kefalidou, 2021, s.10).

Resim yapmak Bramblitt için sanatsal bir ifade olmakla birlikte körlüğünün getirdiği depresyonla mücadele ve hayata bağlanma çabasının bir yolu olmuştur. Görme kısıtı, onun sanatını sınırlamak yerine, daha yaratıcı yollar keşfetmesine araç olmuştur. Dokunma duyusuyla renkleri ve formları hissederek kendi geliştirdiği teknik, onu çağdaş sanat dünyasında özel bir yere taşımıştır. Bramblitt, sanatıyla kendi dünyasını ve başkalarının da sanat algısını değiştiren, görmeden görmeyi başaran ilham verici bir sanatçıdır.

2.2.8.2. Riva Lehrer ve Spina bifida

Riva Lehrer, 1958 yılında spina bifida hastalığıyla dünyaya gelen Amerikalı bir ressam, yazar ve sanat profesörüdür. Çalışmaları, engellilik kültürünü ve bağımsız yaşamı teşvik ederek sanat yoluyla engelli bireylerin görünürlüğünü artırmayı amaçlamaktadır. Spina bifida, omurganın tam olarak kapanmaması sonucu ortaya çıkan bir doğum kusurudur ve fiziksel hareketlilikte kısıtlamalara neden olur. Lehrer, çocukluğunun büyük bir kısmını hastanelerde geçirmiş, sayısız tıbbi müdahaleye maruz kalmış ve bu deneyimlerin beden algısı üzerindeki etkilerini sanatına taşımıştır (Symeonidou, 2010, s.2).

Sanatında, engelli bireylerin deneyimlerini yansıtan portreler çizerek, bu kişilerin toplumdaki varoluşlarını ve kimliklerini yeniden tanımlamıştır. Çalışmaları, geleneksel güzellik normlarını sorgulamakta ve bedensel farklılıkları sanatsal bir perspektifle ele almaktadır. Symeonidou (2010), Lehrer'in çalışmalarının engelliliği bir "trajedi" ya da "sınırlayıcı bir durum" olarak sunmadığını, aksine engelli bireylerin

karmaşık, güçlü ve kendine yeten kişiler olarak temsil edildiğini belirtmektedir (Symeonidou, 2010, s.6).

Lehrer'in en önemli projelerinden biri, 1997-2004 yılları arasında tamamladığı "*Circle Stories*" (Çember Hikâyeleri) serisidir. Bu seri, tanınmış engellilik aktivistleri, performans sanatçıları ve akademisyenlerin portrelerinden oluşmaktadır. Onun portrelerinde engelli bireyler, alışılmışın dışında, kendi kimliklerini belirleyen ve bağımsızlıklarını yansıtan figürler olarak tasvir edilmektedir.

Şekil 64. Riva Lehrer, Mike Ervin ve Anna Stonum 1998, kağıt üzerine karışık teknik, 55x53cm

Kaynak: (Http-65)

Lehrer, her bir portreyi oluştururken, resmettiği kişiyle uzun süre diyalog kurarak, onların kendilerini nasıl görmek istediklerini anlamaya çalışmaktadır. Bu sayede her eser, fiziksel bir temsilin dışında kişinin yaşam deneyimlerini, karakterini ve kimliğini derinlemesine yansıtan bir görsel anlatı haline gelmiştir. Portrelerinde kullanılan renkler ve arka plan tasarımları, kişinin geçmişini ve deneyimlerini sembolik bir dille anlatmak için özenle seçilmiştir (Lalor, 2023, s.3)

Symeonidou (2010), Lehrer'in eserlerinin izleyicileri "engelliliğin bir ömür boyu hapis cezası olmadığı" gerçeğiyle yüzleşmeye davet ettiğini vurgulamaktadır. Bu çalışmalar, toplumun engelliliğe bakışını değiştirmeye yönelik güçlü bir sanatsal manifestodur.

Şekil 65. Riva Lehrer, Susan Nussbaum, 1998, panel üzerine akrilik, 40X66 cm

Kaynak: (Http-66)

Lehrer, engelli bedenlerin sanattaki temsiline dair şunları söyler: “Engelli beden son derece güzeldir, unutulmaz, beklenmedik ve büyük bir öz farkındalıkla yaşanmıştır. Bunlar hafife alınan veya keşfedilmemiş bedenler değildir. Bu güzellik, sürekli, müdahaleci kamu bakışlarına rağmen sıklıkla görülmemiştir.” (Lalor, 2023, s.2).

Onun sanatı, hem engelli bireylerin kendilerini sevme süreçlerine katkı sağlamakta hem de sanatçı ve özne arasındaki iş birliğini daha kapsayıcı hale getiren bir dönüşüm yaratmaktadır. Lehrer’in sanatı toplumsal olarak dışlanmış bedenleri fantastik imgelerle yeniden canlandırmakta ve bu sayede ana akım kültürde farklı beden algılarını değiştirmeyi amaçlamaktadır.

Lehrer, sanatçı kimliğinin yanında bir aktivist ve eğitimcidir. Engelli bireylerin sanat dünyasında daha fazla yer almasını teşvik eden projelere öncülük etmektedir. Onun eserleri, cinsiyet kimliği, cinsellik ve beden algısının uzun süre görmezden gelindiği grupları da içerecek şekilde genişlemiştir (Lalor, 2023, s.2). Lehrer’in çalışmaları, bireysel bir sanat pratiği olmanın ötesine geçerek, engellilik çalışmaları, kimlik politikaları ve sanat aktivizmi açısından önemli bir kaynak haline gelmiştir.

2.2.8.3. David Downes ve Yüksek İşlevli Otizm

Yüksek İşlevli Otizm, Otizm Spektrum Bozukluğu içinde yer alan ve bilişsel işlevlerin görece daha yüksek olduğu bir alt gruptur. Yüksek İşlevli Otizm tanısı alan bireyler, geleneksel otizm belirtilerine sahip olmakla birlikte, ortalama veya ortalamanın üzerinde zekâ düzeyine sahiptir. Sosyal etkileşim, iletişim becerileri ve

duyusal hassasiyet gibi konularda zorluk yaşayabilirler ancak dil becerileri genellikle daha gelişmiştir. Yüksek İşlevli Otizme sahip bireyler, detaylara aşırı odaklanma, sosyal ipuçlarını anlamakta güçlük çekme, rutinlere bağlılık ve belirli konulara yoğun ilgi gibi özellikler gösterebilirler (Montgomery, 2016, s.1931-1933)

David Downes, 1971 yılında İngiltere'de doğmuş, yüksek işlevli otizm tanısı taşıyan bir sanatçıdır. David'in hafif atipik asperger sendromu olduğu düşünülmektedir ancak genel zekâsı ortalamanın üzerinde olduğu için savant sendromu kriterlerini tam olarak karşılayamamaktadır. Downes'in sanatı, İngiltere'nin kırsal bölgelerini ve büyük şehir manzaralarını olağanüstü bir detaycılıkla resmetmesiyle bilinmektedir. Görsel hafızası ve yüksek detay algısı sayesinde, manzaraları ve mimari yapıları büyük bir doğrulukla kâğıda aktarabilmektedir (Selfe, 2012, s.194).

Sanat eğitimini Cambridge School of Art ve Royal College of Art'ta tamamlayan Downes, mezuniyetinin ardından BBC ve çeşitli devlet kurumları için özel projeler yürütmüştür. Otizmin sağladığı ayrıntılara yoğun odaklanma yeteneği, sanatına büyük bir hassasiyet kazandırmıştır. Şehir planları, tarihi yapılar ve kırsal manzaralar gibi karmaşık konuları, en ince ayrıntısına kadar titizlikle betimleyebilmesi, eserlerini gerçekçi ve etkileyici kılmaktadır (Http-67).

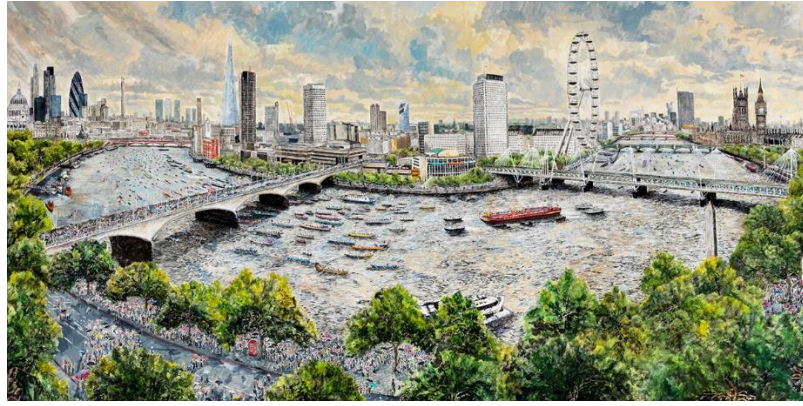
Çocukluk yıllarında doğa olayları ve bazı nesnelere karşı derin korkular besleyen Downes, bu korkularıyla çizim yoluyla yüzleşmiştir. Yel değirmenleri, fırtınalar, şimşekler ve uçaklar gibi korku duyduğu unsurları resmederek, bu duygularını kontrol altına almayı başarmıştır. Çizimleri, onun için bir sanatsal ifade biçimi olmanın yanı sıra bir terapi aracı olarak ta işlev görmüştür (Paine, 1997, s.150).

Ortaokul yılları zorlayıcı geçmiş, akranları tarafından dışlanmış ve sanat dersleri ilgi alanlarına hitap etmemiştir. Ancak evde tutkuyla çizim yapmaya devam etmiş ve sonunda sanat eğitimi alarak kendini geliştirme fırsatı bulmuştur. Sanat kariyeri boyunca çizim yapmayı hiç bırakmamış ve bu süreç, onun kişisel gelişiminde büyük bir rol oynamıştır (Paine, 1997, s.155).

David Downes'un yaşam öyküsü, sanatın bireyin kişisel gelişimi ve psikolojik sağlığı üzerinde nasıl olumlu etkiler yaratabileceğini gözler önüne sermektedir. Çocukluğunda konuşma, yazma ve sosyal etkileşimde zorluklar yaşayan Downes, erken yaşlardan itibaren gelişmiş çizim becerileri sergilemiştir. Ailesi, onun iletişim

becerilerini geliştirmek için yaratıcı yöntemler kullanmış ve sanat, bu süreçte önemli bir rol oynamıştır.

Downes'in sanatsal pratiği, geleneksel ve modern tekniklerin birleşiminden oluşur. Yağlı boya, suluboya ve mürekkep gibi klasik yöntemlerin yanı sıra, son yıllarda dijital çizim tekniklerini de kullanarak sanatsal üretimini çeşitlendirmiştir. Mimari detaylara duyduğu ilgi, özellikle tarihi binalar, anıtlar ve şehir planlarını resmetmesine yön vermiştir. Londra, Cambridge ve New York gibi büyük şehirleri işlerken, bu şehirlerin kültürel ve tarihî dokusunu büyük bir titizlikle ele almaktadır.

Şekil 66. David Downes, *The Savoy*, 2012, Tuval üzerine yağlı boya, 3200X1700 cm

Kaynak: (Http-68)

David Downes, 2012 yılında Londra'daki Savoy Hotel tarafından, Kraliçe II. Elizabeth'in tahttaki 60. yılını kutlayan Thames Diamond Jubilee Geçit Töreni'ni resmetmek üzere görevlendirilmiştir. En önemli eserlerinden biri olan "*The Savoy*" (Şekil 66.), Londra'nın ikonik silüetini ve Thames Nehri'ni hafızasından yola çıkarak büyük ölçekli bir yağlı boya tablosu olarak işlemiştir. Sanatçı, 3 Haziran 2012 tarihinde otelin çatısından 1000'den fazla teknenin katıldığı bu görkemli geçit törenini gözlemlemiş ve detaylı bir panoramik tablo oluşturmuştur. "*The Royal Albert Hall*" (Şekil 67.) adlı eseri ise, mimari detayların mükemmel şekilde işlendiği bir çizim ve suluboya çalışmasıdır. BBC tarafından sipariş edilen "*BBC Panorama Project*", İngiltere'nin kırsal bölgelerini ve şehirlerini kapsayan büyük ölçekli bir resim projesidir. Bu projede, geleneksel ve dijital teknikleri bir araya getirerek ülkenin tarihî ve kültürel mirasını yansıtmıştır.

Şekil 67. David Downes, The Royal Albert Hall, 2012, Tuval üzerine yağlı boya, 100X150 cm

Kaynak: (Http-69)

David Downes'ın sanatı, otizimli bireylerin görsel algı ve detay işleme becerilerini sergileyen önemli bir örnektir. Downes'ın üstün görsel hafızası onun sanatında önemli bir rol oynamıştır. Bir mekânı yalnızca bir kez görmesi, o mekânın detaylarını uzun süre hatırlamasına ve perspektif hatası yapmadan çizebilmesine olanak tanımaktadır. Bu özellik, eserlerine hem teknik doğruluk hem de sanatsal derinlik katmaktadır. Eserlerinde sıkça görülen geometrik simetri ve tekrarlayan desenler, otizmin sistematik düşünme biçimiyle doğrudan ilişkilendirilmektedir (Selfe, 2012, s.201).

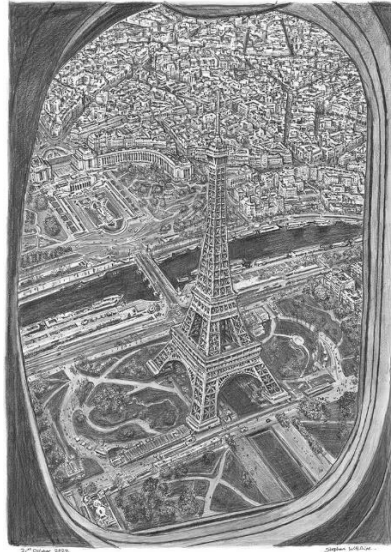
David Downes, sanat yoluyla otizmin getirdiği bazı zorlukları avantaja dönüştürmeyi başarmış ve eserleriyle hem sanatsal hem de kültürel miras bırakmıştır. Onun çizimleri, yaratıcı sürecin kişisel gelişimde nasıl bir rol oynayabileceğini anlamak için önemli bir kaynaktır. Bu tür vakalar, sanatın iyileştirici gücünü ve yaratıcılığın insan gelişimindeki etkisini keşfetmek adına büyük bir potansiyele sahiptir (Http-70).

2.2.8.4. Stephen Wiltshire ve Savant sendromu

Savant sendromu, genellikle gelişimsel engelli bireylerde veya merkezi sinir sistemi (MSS) bozuklukları olan kişilerde görülen, belirli alanlarda olağanüstü yeteneklerin ortaya çıktığı nadir bir durumdur. Bu bireyler, genel olarak bazı kısıtlamalara sahip olmalarına rağmen, sanat, müzik, matematik veya hafıza gibi

alanlarda olağanüstü beceriler sergileyebilirler. Ancak, tüm savantlar otistik değildir ve tüm otistik bireyler savant özellikler göstermez. Savant sendromu doğuştan veya sonradan edinilmiş olabilir. Erkeklerde kadınlara kıyasla 4-6 kat daha sık görülmektedir. Savant bireylerin becerileri genellikle beş ana alanda yoğunlaşır: müzik, sanat, takvim hesaplama, matematik ve mekanik/görsel-mekânsal yetenekler. Ayrıca bazı bireylerde dil becerileri, duyuşal hassasiyet veya belirli alanlarda olağanüstü bilgi birikimi görülebilmektedir (Treffert, 2014, s.564-567)

Stephen Wiltshire, olağanüstü görsel hafızası ve uzamsal yeteneğiyle tanınan bir sanatçıdır. 1974 yılında doğan Wiltshire, Londra, Tokyo ve New York gibi büyük şehirlerin panoramik manzaralarını yalnızca kısa bir helikopter yolculuğu sonrası hafızasından eksiksiz bir şekilde çizebilmesiyle ünlüdür. Stephen Wiltshire çocukken konuşamıyordu, ancak çizim yapma isteği baskın gelen sanatçı, çizim araçları istemek için konuşmaya başlamıştır. Düzgün konuşmayı ancak dokuz yaşında öğrenebilmiştir (Roth, 2020, s.505).

Şekil 68. Stephen Wiltshire, Paris uçak görünümü, 2022, Kağıt üzerine kara kalem, 42X59 cm

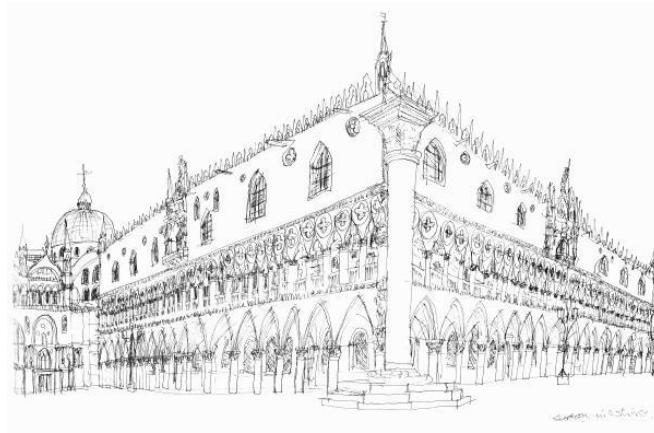
Kaynak: (Http-71)

Savant sendromuna sahip olan Wiltshire, belirli alanlarda olağanüstü yeteneklere sahip bireyler arasında yer almaktadır. Savant sendromu, doğuştan olabileceği gibi beyin yaralanmaları veya merkezi sinir sistemi hasarları sonucunda da ortaya çıkabilmektedir. Wiltshire'in otizm teşhisi dört yaşında konulmuş olup, sanat yeteneği beş yaşında fark edilmiştir. Özellikle mimari yapılar ve şehir manzaralarına

karşı derin bir ilgisi vardır. Çizimlerinde binaların, iç mekânların ve şehir manzaralarının perspektifini, doğrusal yapısını ve üç boyutluluğunu kusursuz bir şekilde yansıtmaktadır. Çalışmaları genellikle siyah beyaz çizimler olup, insan figürleri içermemesi nedeniyle ölçek ve toplumsal bağlamdan bağımsız bir estetik sunmaktadır (Roth, 2020, s.499).

Sanatın Wiltshire'ın hayatında önemli bir dönüm noktası olduğu söylenebilir. Çizim yapmak, onun için iletişim kurmanın ve dünyayı anlamlandırmanın bir yolu haline gelmiştir. Otizm spektrumundaki birçok sanatçı gibi, yapı ve tekrar kullanımı sanatında merkezi bir rol oynar. Çalışmalarının teşvik edilmesi ve kabul görmesi ona büyük bir özgüven kazandırmış ve baskı resim gibi yeni teknikler öğrenmesine yardımcı olmuştur. Sanatı sayesinde kendi özgün “görsel sözlüğünü” oluşturmuş ve dünyayı kendi bakış açısıyla ifade edebilmiştir (Papandrea, 2010, s.31).

Wiltshire'ın yeteneği genellikle yaratıcı olmaktan ziyade hafıza temelli olarak değerlendirilse de, sanat tarihçileri onun mimari detayları ve perspektifi olağanüstü bir hassasiyetle aktarma becerisini takdir etmektedir. 17. yüzyıl İtalyan sanatçıları Canaletto ve Pannini'nin Venedik gibi şehirleri detaylı bir şekilde tasvir eden eserleriyle kıyaslanan çalışmaları, mimari formu mükemmel bir şekilde yansıtmasıyla dikkat çeker. Özellikle Doge Sarayı'nın köşe görünümü gibi çizimleri (Şekil 69.), detaylara verdiği önemin en iyi örneklerinden biridir (Roth, 2020, s.499).

Şekil 69. Stephen Wiltshire, Doge Sarayı, 1989, Kara kalem, 59X42 cm

Kaynak: (Http-72)

Wiltshire, şehir manzaralarını çizerken doğal olarak pencereleri ve bina katlarını saymaktadır, mimari yapılara, depremlere ve otomobillere karşı derin bir

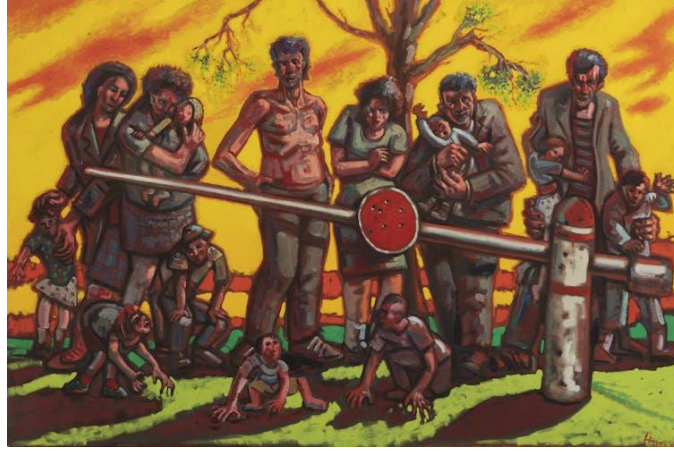
ilgisi vardır. Beş günlük süre içerisinde yalnızca beş dakikalık bir helikopter yolculuğu sonrası tamamladığı dört metre uzunluğundaki panoramik çizimleri, onun olağanüstü görsel hafızasının bir kanıtı olarak gösterilmektedir. Ayrıca güçlü bir müzik ve taklit yeteneğine sahiptir ve koku duyusuna karşı da yüksek bir hassasiyeti vardır (Papandrea, 2010, s.29).

Wiltshire'ın sanatı, onun için yepyeni bir dünyanın kapılarını açmış ve dış dünyasındaki kontrol eksikliğini telafi ederek iç dünyasında düzen ve anlam yaratmasına olanak tanımıştır. Bu durum, sanatın bir terapi aracı olabileceğini, toplumsal kabul görmede ve kişisel gelişimde katkı sunabileceğini göstermektedir.

2.2.8.5. Peter Howson ve Asperger Sendromu

Asperger Sendromu, ilk olarak 1944 yılında Viyanalı çocuk doktoru Hans Asperger tarafından tanımlanmıştır. Bu sendrom, Hans Asperger'in tanımlamasından yaklaşık 50 yıl sonra, uluslararası tanı sınıflandırma sistemlerine resmen dahil edilmiştir. Asperger Sendromu, otizm spektrum bozukluklarından biri olarak kabul edilmektedir ve sosyal etkileşimde zorluklar, tek yönlü iletişim tarzı ve belirli konulara karşı yoğun ilgi gibi özelliklerle kendini göstermektedir. Bu sendromun en belirgin özelliklerinden biri, alışılmadık veya dar bir ilgi alanına sahip olmaktır. Örneğin, Asperger sendromu olan bir kişi, tren saatlerini, astronomiyi veya belirli bir tarihsel dönemi inanılmaz derecede detaylı bir şekilde öğrenebilir ve bu konuda adeta bir uzman haline gelebilir (Klin ve Volkmar, 2003, s.13-15)

1958 yılında Londra'da doğan Peter Howson, İskoçya'da büyümüştür. Glasgow Sanat Okulu'nda eğitim gören Howson, 1993 yılında, İmparatorluk Savaş Müzesi tarafından Bosna Savaşı'nın resmi İngiliz savaş sanatçısı olarak atanmıştır. Howson, Asperger sendromu nedeniyle hayatı boyunca depresyon ve bağımlılıkla mücadele etti. Uluslararası üne sahip bir ressam olan Howson, 1993 Bosna İç Savaşı sırasında Birleşik Krallık Hükümeti'nin resmi sanatçısı olarak görev yapmıştır ve eserleri, bu çatışmanın vahşetini gözler önüne sermiştir (Buchanan, 2020, s.214).

Şekil 70. Peter Howson, Bariyer gün batımı, 1995, Tuval üzerine yağlı boya, 122X183 cm

Kaynak: (Http-73)

Şekil 71. Peter Howson, Prophecy, 2016, Tuval üzerine yağlı boya, 183,5X245 cm

Kaynak: (Http-74)

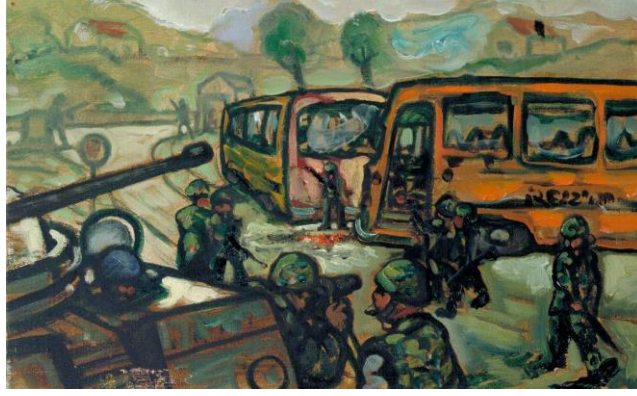
Howson, çocukluğunda otizm spektrum bozukluğu ve Asperger sendromu teşhisi almıştır (Froehlich, 2019, s.6). Otizm, onun görsel algısını detaylara aşırı duyarlı hale getirmiş ve takıntılı bir sanat tarzı geliştirmesine yol açmıştır. Asperger sendromu, eserlerinde yoğun duygusal enerjiyi dışa vurmasını sağlamış ve güçlü, dinamik hatlar kullanmasına neden olmuştur. Sanatı, zihinsel sağlığının dalgalanmalarına paralel olarak evrilmiştir. Özellikle savaş deneyimleri, travma ve şiddetin içselleştirilmiş bir ifadesine dönüşmüştür. Otizm spektrumundaki bireylerde yaygın olan tekrarlayan detay kullanımı, eserlerinde belirgin bir şekilde görülmektedir. Zihinsel bozukluklarla mücadelesi, onun sanatına karanlık, agresif ve duygusal açıdan yoğun bir yapı kazandırmıştır.

Şekil 72. Peter Howson, Hırvat ve Müslüman, 1994, tuval üzerine yağlıboya, 213 x 152,5

Kaynak: (Http-75)

Howson, Bosna'da askerlerle birlikte yaşamış ve savaşın travmatik etkilerini eserlerine yansıtmıştır. Şiddet, tecavüz ve işkence gibi konuları işleyerek savaşın acımasız gerçeklerini ortaya koymuştur. Bosna Savaşı'ndaki etnik çatışmaları konu alan "*Croatian and Muslim*" (Hırvat ve Müslüman, Şekil 72.) isimli eser, sert ve vahşi insan figürleriyle savaşın psikolojik etkilerini anlatmaktadır. Eser, içeriği nedeniyle İmparatorluk Savaş Müzesi tarafından reddedilmiştir, ancak savaşın acımasız gerçeklerini yansıtmasıyla büyük bir etki yaratmıştır (Gough, 2021, s.8). İmparatorluk Savaş Müzesi için ürettiği eserler arasında, mültecilere yönelik bir bombalı saldırıyı tasvir eden "*Three Miles from Home*" (Evden üç mil uzakta, Şekil 73.) adlı yağlıboya tablo da yer almaktadır. Howson'ın çalışmaları, savaşın insani boyutunu ve askerlerin duygusal tepkilerini vurgularken, diğer savaş sanatçılarından farklı bir perspektif sunmaktadır (Buchanan, 2020, s.24).

Şekil 73. Peter Howson, Evden üç mil uzakta, 1993, Tuval üzerine yağlı boya, 28X46 cm

Kaynak: (Http-76)

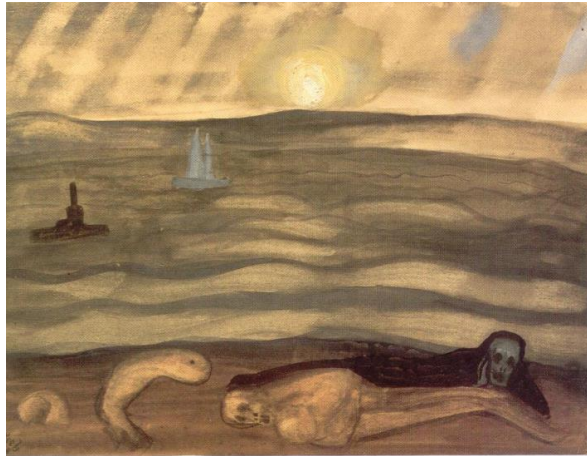
Peter Howson'ın sanatı; travma, şiddet ve insan psikolojisini keskin bir gerçekçilikle tasvir etmesiyle öne çıkmaktadır. Otizm ve Asperger sendromu, onun detaylara odaklanmasını ve güçlü ekspresyonist üslubunu şekillendirmiştir. Peter Howson, özellikle kişisel mücadeleleriyle tanınan bir sanatçıdır. Asperger sendromu ve depresyon gibi ciddi psikolojik zorluklarla mücadele ettiği bir dönemde, sanatı onun içsel dünyasındaki karmaşıklıkları ve travmaları dışa vurduğu bir araç haline gelmiştir (Froehlich, 2019, s.18). Bu zorluklar Howson'ın sanatını etkilemiş ve onun en büyük gücünü, yaşadığı zorluklardan gelen acıyı anlamlı bir şekilde ifade etme yeteneğinde bulmuştur. Howson'ın figüratif gerçekçilik ve ekspresyonizm gibi akımları benimsemesi, onun ruh halindeki iniş çıkışları, toplumsal baskıları ve kişisel acıları derinlemesine yansıtan bir anlatı diline dönüşmüştür.

Howson'ın sanatındaki teknik seçimler de onun içsel dünyasındaki fırtınaları, karmaşayı ve travmayı yansıtmaktadır. Kullanılan sert konturlar, dinamik hatlar ve güçlü renkler, sanatçının zihinsel sağlığıyla olan bağlantısını da gözler önüne sermektedir. Bu unsurlar, onun yaşadığı depresyon, stres ve toplumsal baskılarla baş etme biçiminin dışavurumudur. Howson'ın sanatındaki bu yoğun ve karanlık anlatım, sanatçının yaşadığı kişisel buhranların ve toplumsal travmaların sanatsal bir dilde nasıl ifade bulunduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Howson'ın sanatını anlamak, hem sanatçının kişisel yaşamındaki zorlukları hem de daha geniş toplumsal olayları ve bunların bireyler üzerindeki etkilerini anlamak anlamına gelmektedir, bu da eserin içerdiği anlamı daha da derinleştirmektedir.

2.2.8.6. Alice Neel ve Psikolojik Rahatsızlıklar

Alice Neel, 28 Ocak 1900'de Pensilvanya, da doğmuş ve hayatı boyunca pek çok zorlukla mücadele etmiş bir sanatçıdır. Philadelphia School of Design for Women'da eğitim aldıktan sonra, erken dönemlerinde toplumsal eşitsizlik, yoksulluk ve kadın deneyimleri gibi konuları sanatına yansıttı. Alice Neel, sanat hayatı boyunca birçok kişisel zorlukla karşılaşmış, bu zorluklar onun sanatına derinlemesine yansımıştır. Neel, hem fiziksel hem de psikolojik sağlık sorunlarıyla mücadele etmiştir.

Neel'in, hayatı boyunca birçok kaybı olmuştur. Özellikle 1927 yılında ilk çocuğu Santillana'nın difteriden ölümünden sonra büyük bir travma yaşamış ve bir yıl boyunca psikiyatri hastanesinde tedavi görmüştür (Butler, 2008, s.39). Bu kayıp, Neel'in sanatında derin izler bırakmış ve onu acı, kayıp ve yas temalarını işlemeye yönlendirmiştir. Depresyon dönemlerinde yaptığı eserler genellikle karanlık tonlar ve derin gölgelerle yüklüdür, bu da onun duygusal çalkantılarını yansıtmaktadır (Butler, 2008, s.39).

Şekil 74. Alice Neel, Requiem, 1928, Kağıt Üzerine suluboya, 23X30 cm

Kaynak: (Http-77)

1920'lerin sonlarında hem geleneksel hem de parodileştirilmiş annelik imgeleri yaratan Neel, ilk çocuğu Santillana'nın ölümünün ardından, bir dizi erken dönem ekspresyonist eserinde dokunaklı bir şekilde işlemiştir. "Requiem" (Ağıt, Şekil 74.), karanlık, dalgalı bir denizin dibinde yatan, bir bebeği tutan bir anneyi çağrıştıran

biçimsiz bir figürün yer aldığı ürkütücü bir eserdir. “*Futility of Effort*” (Çabanın Boşunluğu, Şekil 75.), vücudu yarı kopmuş, yatak direğinden sarkan küçük bir çocuğun çok sade bir resmidir. Anneliği ne idealleştiren ne de duygusallaştıran bu eser, annelik ve bebek sahibi olma deneyimini trajik bir şekilde yansıtmaktadır (Bauer, 2002, s.5).

Şekil 75. Alice Neel, *Futility of Effort*, 1930, Tuval Üzerine Yağlı boya, 66X60 cm

Kaynak: (Http-78)

Neel'in, Santillana'nın ölümünün ardından yarattığı eserleri, onun yasını ve acısını yansıtan dışavurumcu portrelerdir. Neel, sağlığıyla ve psikolojik sorunlarıyla zor bir dönem geçirmiş ve uzun süre hastanelerde tedavi görmüştür. Pek çok kez intihar girişiminde bulunduğu bu dönem, onun hastalık ve sağlık sorunlarıyla boğuşan insanları resmetmesine de neden olmuştur. Özellikle Harlem'deki yaşamında, toplumun sağlık sorunlarıyla mücadele eden kesimlerini resmetmeye odaklanmıştır. Neel'in en ünlü portrelerinden biri olan “*TB Harlem*” (Şekil 76.), Neel'in arkadaşlarından biri olan ve tüberküloz hastası genç bir Porto Rikolu adamın hüznü bir tasviridir (Lyon, 2020, s.17).

Şekil 76. Alice Neel, TB Harlem, 1940, tuval üzerine yağlıboya, 76X76 cm

Kaynak: (Http-79)

Alice Neel, portre sanatında insan ruhunun derinliklerine inmeyi amaçlamış bir sanatçıdır. Onun eserlerinde fiziksel görünüm, bireylerin içsel dünyaları ve duygusal halleri vurgulanmaktadır. Neel, toplumun dışlanmış kesimlerini, yoksulları, göçmenleri, LGBTQ bireyleri ve işçileri resmetmiştir. Sanatı, sosyal gerçekçilik ve feminist bir bakış açısıyla şekillenmiştir (Hoban, 2021, s.4). Sanatında kullanılan canlı renkler ve cesur fırça darbeleri, figürlerine güçlü duygusal ifadeler kazandırmış ve her bir portre, izleyiciye o kişilerin iç dünyalarını açmıştır.

Alice Neel, hem entelektüel bir birikime sahip hem de emekçi kimliğiyle öne çıkan bir sanatçıdır. Kendini komünist ideallere ve aktivizme adanmış biri olarak, sanatını toplumsal adalet için bir mücadele aracı olarak görmüştür. Hayatı boyunca sosyalist politik görüşlerini korumuş ve eserlerinde işçi sınıfını, ezilenleri ve toplumun dışlanmış bireylerini resmetmeye büyük önem vermiştir. Sosyal adalet savunuculuğunu sadece sanatıyla değil, yaşam tarzıyla da desteklemiştir. Neel, kişisel servetini paylaşmaktan çekinmemiş ve hayatı boyunca mütevazı bir yaşam sürdürmüştür (Lyon, 2020, s.33).

20. yüzyılda soyut ekspresyonizmin popüler olduğu bir dönemde, Neel'in figüratif sanat anlayışı ona farklı bir yer kazandırmıştır. Sanatındaki en belirgin özellik, güçlü renk kullanımı ve canlı fırça darbeleridir. 1950'ler sonrasında, Neel'in sanatı daha geniş bir çevrede tanınmaya başlamıştır. Ailesi, arkadaşları ve dönemin aktivistlerinin portreleri, onun en bilinen eserleri arasına girmiştir. Özellikle Andy Warhol'un çıplak portresini yaparak, sanat dünyasında tartışma yaratmıştır. Neel,

Warhol'u belden yukarısı çıplak, bedenindeki yara izlerini ve Valerie Solanas tarafından vurulduktan sonra giymek zorunda kaldığı cerrahi korsesiyle resmetmiştir (Şekil 77.). Bu eser, sanatçının fiziksel tasvirlerinin yanında modelinin içsel dünyasını da görünür kıldığını göstermektedir. Neel, bir keresinde "Hayatın baskısının insan ruhuna neler yaptığını görmeyi seviyorum" diyerek, sanatının temel amacını en iyi şekilde ifade etmiştir (Hoban, 2021, s.6).

Şekil 77. Alice Neel, Andy Warhol, 1970, Keten üzerine yağlıboya ve akrilik, 152X101 cm

Kaynak: (Http-80)

Neel'in sanatı, kişisel bir yolculuk olmanın ötesinde, toplumsal belleği şekillendiren önemli bir dokümandır. Eserlerinde büyük buhran, ırkçılık, kadın hakları gibi toplumsal sorunları ele almıştır. Depresyon ve hastalık gibi zorlukları onu, toplumsal gerçekliğin ve bireysel psikolojinin anlatıcısı yapmıştır. 13 Ekim 1984'te New York'ta hayatını kaybeden Alice Neel, bugün sanat tarihinde önemli bir figür olarak anılmaktadır. Onun eserleri, dünyadaki pek çok müzede sergilenerek toplumsal adalet, feminizm ve psikolojik gerçekçilik alanlarında ilham kaynağı olmaya devam etmektedir.

3. YÖNTEM

Bu tezde, nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Öncelikle, literatür taraması yapılarak kronik hastalıklar ve sanatçılar üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bu kapsamda, sanat tarihi, psikoloji ve tıp alanlarında yapılmış önceki çalışmalar ve mevcut literatür gözden geçirilmiş ayrıca, belirlenen sanatçılar üzerinden vaka analizleri yapılmıştır.

Vaka analizleri kapsamında, sanatçıların biyografileri, eserleri ve sağlık durumları hakkındaki veriler incelenmiştir. Analizlerde, sanatçıların yaşam öyküleri, eserlerindeki dönüşümler ve sağlık sorunlarının bu süreçlere olan etkisi ele alınmıştır. Son olarak, elde edilen bulgular değerlendirilerek kronik hastalıkların sanatçılar üzerindeki etkileri ve bu etkilerin sanatsal üretime nasıl yön verdiği konusunda genel bir çerçeve sunulmuştur.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modeli, belirlenen problem doğrultusunda uygun bir yöntemi temel alarak yapılandırılmıştır. Bu çalışma, betimsel bir nitelikte olup, kronik hastalıkların ressamların sanatsal üretimlerine etkisini incelemek amacıyla nitel araştırma desenlerinden vaka çalışması (case study) yöntemi benimsenmiştir. Bu yöntem, bireylerin yaşam hikâyeleri ve sanatsal süreçlerini derinlemesine anlamayı hedeflemektedir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, kronik hastalık geçmişi olan ve bu süreçte sanatsal üretim gerçekleştirmiş sanatçılardan oluşmaktadır. Örneklem ise, kriter örnekleme yöntemi ile farklı hastalık türleri bağlamında seçilen, kronik hastalıklarının sanatsal dönüşümlerine etkisi üzerine gözlemlenebilir değişiklikler göstermiş çeşitli

sanatçılardan oluşmaktadır. Katılımcılar, bu bağlamda uluslararası düzeyde tanınan, farklı hastalıklar yaşamış isimler arasından belirlenmiştir.

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Araştırma kapsamında veri toplama, öncelikle sanat eserleri incelemesi ve literatür taraması yoluyla gerçekleştirilmiştir. Sanat eserlerine yönelik içerik analizi yöntemi uygulanmış, aynı zamanda ikincil veri kaynakları (biyografiler, sergi katalogları, kişisel notlar vb.) incelenmiştir. Ayrıca, tarihsel analiz tekniği kullanılarak ressamın eserlerinin zaman içerisindeki değişimi gözlemlenmiştir.

3.4. Veri Toplama Süreci

Veri toplama süreci, üç aşamalı bir plan dahilinde yürütülmüştür. İlk aşamada, sanatçılar ve sanat eserleri belirlenmiş ve araştırma kapsamına alınmıştır. İkinci aşamada, eserler hastalığın seyri sürecinde incelenerek dönemsel değişimler analiz edilmiştir. Üçüncü aşamada ise elde edilen bulgular, teorik çerçeve ve literatür ışığında değerlendirilmiştir. Süreç boyunca, etik kurallara uygun bir şekilde hareket edilmiş ve kaynaklar titizlikle referanslandırılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Toplanan veriler, nitel veri analizi yöntemlerinden içerik analiz kullanılarak değerlendirilmiştir. İlk olarak, sanatsal eserlerde öne çıkan temalar belirlenmiş ve bu temalar kronik hastalık süreçleriyle ilişkilendirilmiştir. İkinci olarak, sanatçıların kişisel ifade tarzlarındaki değişiklikler incelenmiştir. Son olarak, analiz sonuçları, çalışmanın amacına uygun bir şekilde yorumlanmıştır.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. İnceleme ve Değerlendirme Sonuçları

Bu çalışma, kronik hastalıkların sanatçılar üzerindeki etkilerini ve bu etkilerin sanatsal üretim süreçlerindeki yansımalarını çok disiplinli bir yaklaşımla derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, nitel yöntem kullanılarak örnek olay incelemeleri ve kapsamlı bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Sanat tarihi, psikoloji ve tıp alanlarındaki akademik makaleler, kitaplar ve sanatçı biyografilerinden elde edilen bilgilerle, kronik hastalıkların sanata olan etkileri analiz edilmiştir. Kronik hastalıklarla mücadele eden sanatçıların yaşamları ve sanatçıların eserlerinde detaylı biçimde incelenerek, sağlık sorunlarının yaratıcı süreçlere etkileri ve eserlerde yansıtılan temalar arasındaki ilişkiler değerlendirilmiştir. Seçilen sanat eserleri, sanat tarihi ve estetik bağlamında ele alınmış, içerik analizi yöntemiyle sanatçıların eserlerinde gözlemlenen temalar, teknikler ve yaratım süreçleri üzerine çıkarımlar yapılmıştır. Çalışmanın sonuçları, sanatçıların yaşadığı zorlukların sanatsal anlatımları üzerindeki etkileri bağlamında sistematik olarak sunulmuş, sanat, psikoloji ve tıp disiplinleri arasındaki bağlantılar üzerinden araştırma yapılmıştır.

Araştırma, belirlenen iki temel soru doğrultusunda şekillendirilmiş ve bu soruların içerik analizi ile elde edilen sonuçları, mevcut literatür bulguları ile birleştirilerek kapsamlı çıkarımlar yapılmıştır. Bu doğrultuda cevap bulunmaya çalışılan iki araştırma sorusuna göre aşağıdaki çıkarımlarda bulunulmuştur

1- Kronik hastalıklar, sanatçıların yaratıcı süreçlerini ve eserlerinde ortaya çıkan tematik ya da teknik tercihleri nasıl etkilemektedir?

Kronik hastalıkların ve fiziksel kısıtların, sanatçıların yaratıcı süreçlerini ve eserlerinde ortaya çıkan tematik veya teknik tercihleri çeşitli şekillerde etkileyebildiği görülmüştür. Kronik hastalıklar, sanatçıların yaratıcı süreçlerini ve eserlerini derinlemesine etkileyerek “sınırlama, adaptasyon ve dönüşüm” gibi süreçleri ön plana

çıkartır. Sınırlama, özellikle kronik ağrı yaşayan sanatçılarının en belirgin zorluklarından biridir. Ağrı, sanat yapma becerilerini ve hareket özgürlüklerini kısıtlar, bu da sosyal izolasyon, damgalanma ve kayıp duygularına yol açabilir. Bu sınırlamalara rağmen sanatçılar, yaratıcılıklarını sürdürebilmek için çeşitli adaptasyon yolları geliştirebilir. Çalışma sürelerini ağrılarına göre ayarlamak, özel ekipmanlar kullanmak ya da yeni teknikler öğrenmek gibi stratejilerle sınırlamaların üstesinden gelebilirler. Bir sanatçının, çerçevesini kendisine özel olarak uyarlaması bu tür bir adaptasyona örnektir. Çerçeve ergonomik hale getirilerek minimal hareketlerle kullanılabilir. Benzer şekilde daha kullanışlı bir hale getirilebilir. Benzer şekilde Frida Kahlo, hasta yatağında resim yapabilmek için kendisine uygun şövale kullanmıştır.

Kronik hastalıklar, sanatçıların hastalık deneyimlerinin sanata entegre edilmesini, kabullenme ve adaptasyon süreci ile bir başa çıkma mekanizması olarak kullanılmasına yol açar. Sanat, acıyı ifade etme, duygusal yükleri hafifletme ve yaşama dair yeni anlamlar bulma aracı haline gelir. Sanatın farklı dalları, kronik hastalıkların etkileriyle başa çıkmada güçlü araçlar sağlar. Görsel sanatlar, sanatçıların duygularını ve iç dünyalarını ifade etmelerine yardımcı olur. Renkler, desenler ve semboller, bilinçaltındaki duyguları görünür kılabılır. Benzer şekilde dans performansı, beden hareketleri ve ritimleri aracılığıyla duygusal durumların dışa vurulmasını sağlar ve duygusal blokları serbest bırakır. Müzik, hem dinleme hem de yaratma yoluyla duygusal ifadeyi destekler. Müziğin rahatlatıcı ve iletişimi kolaylaştırıcı etkisi, özellikle müzik terapisi bağlamında oldukça değerlidir.

Bazı insanlar, hastalıkla ilgili yaşadıkları maddi ve manevi kayıpları, duygusal yükleri kelimelerle ifade etmekte zorlanabilir. Sanat, bu duyguları sembolik ya da dolaylı bir şekilde ifade etme aracı olarak dönüşüm sürecine katkı sağlar. Halı dokuma, tekstil sanatları ve el sanatları, bireylere yaşadıkları deneyimleri dönüştürme ve yaşam öykülerini yeniden şekillendirme fırsatı sunar. Bu süreç, hastalıkla ilgili yeni anlamlar bulmaya yardımcı olabilir.

Parkinson hastalığı olan sanatçıların titreyen ellerine rağmen sanat üretmeye devam ettikleri gözlemlenmiştir. Hem Parkinson'lu profesyonel sanatçılarda hem de hastalıktan sonra sanat üretmeye başlayanlarda, kullanılan ilaçların sanatsal çıktı oranını artırdığı gözlemlenmiştir. Örneğin Parkinson Salvador Dali'nin motor becerilerini sınırlamış, ancak yaratıcılığı ve sanatsal üretkenliği üzerinde önemli etkiler bırakmıştır. Dali'nin eserleri, bu fiziksel kısıtlamaları aşarak sanatsal ifadeye

dönüşmüştür. Dali'nin en tanınmış eserlerinden biri olan “Belleğin Azmi”, zihinsel süreçlerinin görsel bir yansımasıdır.

Hastalıklar, kısıtlar ve travmalar, sanatçıların tematik tarzlarında değişikliklere yol açabilir. İspanyol ressam Francisco Goya örneğinde olduğu gibi, kendisinin yaşadığı işitme kaybı sonrası eserleri daha karanlık, gizemli ve alışılmadık bir tona bürünmüştür. Alman ressam Otto Dix'in ise, I. Dünya Savaşı deneyimlerinin şekillendirdiği erken dönem sanatı, savaşın acımasız gerçeklerini ayrıntılı bir gerçekçilikle tasvir ederken, felç geçirdikten sonra sanatçının tarzı değişerek dışavurumculuğun duygusal ve öznel yaklaşımını benimsemiştir.

Frida Kahlo, kronik ağrı deneyimlerini ifade etmek için görsel sanatları kullandığını açıkça belirtmiştir. Kahlo'nun otobiyografik çalışmaları, kronik ağrı yaşayan insanların kendilerini nasıl anlayabileceklerini ve bu deneyimleri yaşamlarına nasıl entegre edebileceklerini göstermektedir. Kahlo, otoportrelerinde fiziksel acılarını ve duygusal deneyimlerini işlemiştir. Paul Klee'nin ise skleroderma hastalığı, parmaklarını etkilemiştir ve neredeyse hiç resim yapamaz hale gelmiştir. Bu durum, sanat stiline basitleşmesine, daha az renkli hale gelmesine ve kalın siyah çizgilerin hakim olmasına yol açmıştır. Son dönem resimleri, bu dönemde çektiği acıları yansıtmaktadır.

Yine bir diğer örnek olan Pierre-Auguste Renoir, romatoid artrit nedeniyle hareket kabiliyetini büyük ölçüde kaybettikten sonra sanatını icra etmeye devam edebilmek için fırçayı eline bağlayarak resim yapmayı sürdürmüştür. "*Dans Eden Çift*" gibi eserlerinde, Renoir'in hastalığının fiziksel sınırlamalarına rağmen sanata olan tutkusunu ve hayata olan bağlılığını koruduğu görülür. MS hastalığına yakalanan fotoğrafçı Hannah Laycock ise hastalığının getirdiği hislerini "*Perceiving Identity*" ve "*Awakenings*" adlı projelerinde ifade etmiştir. Fotoğraflarında bulanıklık gibi farklı teknikler kullanarak MS ile ilişkili görme ve bilişsel zorlukları yansıtmıştır. Laycock'un çalışmaları, Laycock, hastalık deneyiminin ifade etmek için fotoğraf sanatını alternatif bir araç olarak kullanmıştır.

Chuck Close, 1988 yılında geçirdiği bir sağlık sorunu nedeniyle boynundan aşağısı felç olmuştur ve sanatına devam edebilmek için tekniklerini yeniden uyarlamıştır. Felçten sonra, büyük ölçekli eserlerini yaratmak için fırça tutacağı olan özel bir alet geliştirerek tekerlekli sandalyede çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Onun

yaşadıkları, sanatına teknik ve estetik anlamda yeni bir yön vermiştir. Mark Rothko'nun depresyonu ise eserlerinde karanlık ve kasvetli renklerin hakim olmasına neden olmuştur. Kronik ağrı, yorgunluk ve depresyon gibi psikolojik faktörler, sanatçının motivasyonu ve yaratıcılığı üzerinde etkili olmuştur. İspanyol gribi salgını, Gustav Klimt'in sanatındaki ölüm ve yaşam temalarının daha da derinleşmesine neden olmuştur. Salgın hastalıklar ve kronik rahatsızlıklar, sanatçıları ölüm ve kayıp temalarıyla yüzleşmeye ve bunları eserlerinde işlemeye yönlendirmiştir. İspanyol gribi, onun eserlerinde melankoli ve varoluşsal sorgulamaları daha belirgin hale getirmiştir.

2- Sanat, kronik hastalıklarla ilgili bireysel deneyimlerin topluma aktarılmasında nasıl bir araç işlevi görmektedir ve bu süreç, toplumsal farkındalık yaratma potansiyeline nasıl katkıda bulunmaktadır?

Sanat, kronik hastalıklarla ilgili bireysel deneyimlerin topluma aktarılmasında kullanılabilir ve bu süreç, toplumsal farkındalık yaratma potansiyeline önemli ölçüde katkıda bulunur. Sanat eserleri, hastalıkla yaşayan bireylerin görünmeyen acılarını, mücadelelerini ve duygusal dünyalarını görünür kılarak, toplumun empati yeteneğini geliştirmesine ve önyargıları yıkmasına yardımcı olur. Sanat bu yönüyle daha kapsayıcı ve destekleyici bir toplum yaratmak için hayati öneme sahiptir.

Sanat, kronik hastalıklarla yaşayan bireylerin görünmez deneyimlerini görünür kılarak onların yaşadıkları sıkıntıların ve hastalık deneyimlerinin toplum tarafından anlaşılıp içselleştirilmesine yardımcı olur. Sanat, kronik hastalıkların fiziksel ve duygusal etkilerini somutlaştırarak, toplumun hastalığı daha iyi anlamasını sağlar. Frida Kahlo'nun otoportrelerinde kronik ağrı sendromunu işlemesi, izleyicilere hastalığın görünmeyen acısını ve sanatçının direncini hissettirerek empati kurmalarına yardımcı olmuştur. Sanat eserleri, hastalığın fiziksel ve duygusal etkilerini, bireylerin karşılaştıkları zorlukları, onların mücadelelerini ve umutlarını somut bir şekilde ifade edebilir

Sanat eserleri, hastalıkla yaşayan bireylerin kişisel hikâyelerini ve deneyimlerini aktararak, toplumun hastalığı bir soyutlama olmaktan çıkarıp insanların gerçek yaşamlarında etkisini görmesini sağlar. Sanat, kronik hastalıklar ve engellilik hakkındaki toplumsal normları ve kalıplaşmış düşünceleri sorgulamak için güçlü bir araçtır. Bu süreç, önyargıları kırmak ve damgalanmayı azaltmak için önemli bir

adıdır. Hannah Laycock'un "Perceiving Identity" projesi, MS hastalığının getirdiği belirsizlik, korku ve kayıpları fotoğraflar aracılığıyla anlatarak, izleyicilerin hastalığı sanatçının gözünden deneyimlemelerini sağlar.

Sanat, duygusal bir dil kullanarak izleyicilerin hastalıkla yaşayan bireylerin duygusal dünyalarına girmelerini ve onlarla empati kurmalarını sağlar. Bu süreç, toplumsal farkındalığı artırmanın ve destekleyici bir ortam yaratmanın temelini oluşturur. İzleyiciler, sanat aracılığıyla bu deneyimlere tanıklık ederek hastalıkla ilgili önyargılarını sorgulayabilir ve daha duyarlı bir bakış açısı geliştirebilirler. Görsel sanatlar, insan biçimlerinin tasvirleri ile toplumsal ve psikolojik işlevleri yerine getirirler ve bu eserler toplumsal gündemleri etkileme gücüne sahiptir. Görme engelli bir sanatçının görme deneyimini anlatan bir performans veya enstalasyon, izleyicilerin bu engeli daha iyi anlamasını sağlayabilir.

Sanat, kronik hastalıklar hakkında farkındalık yaratma ve toplumsal değişimi teşvik etme potansiyeline sahiptir. Sanat, hastalıkla ilgili politikaları ve sağlık hizmetlerine erişimi etkileyen toplumsal sorunlara dikkat çekebilir ve değişim taleplerini dile getirerek, toplumda farkındalık yaratmanın ötesine geçerek, eylem çağrısında bulunabilir. Keith Haring'in HIV/AIDS temalı çalışmaları, hastalığın damgalanmasına karşı mücadele etmiş ve toplumsal bilinçlenme sürecine katkıda bulunmuştur. Sanat eserleri, hastalıkla ilgili sorunlara dikkat çekebilir, araştırma ve tedaviye daha fazla yatırım yapılmasını savunabilir ve engelli bireylerin haklarını ve ihtiyaçlarını gündeme getirebilir. Sanat, daha adil ve eşitlikçi bir toplum yaratılmasına katkıda bulunabilir. Sanat sergileri, performanslar, atölye çalışmaları ve diğer etkinlikler, hastalık hakkında bilgi yayma, deneyimleri paylaşma ve toplumsal destek oluşturma fırsatları sunabilir.

4.2. Resim Çalışmalarından Örnekler

Bu bölümde resim çalışmalarından örnekler yer almaktadır. Resim yapmak ve sanat, hayatın bana sunduğu değerli bir armağandır. Çocukluğumdan beri renklerle kurduğum bağ, zamanla bir yaşam biçimine dönüştü. Ancak Multipl Skleroz (MS) teşhisi aldığım o gün, sanatın benim için taşıdığı anlam farklı bir boyut kazandı. Bedenimin sınırlarına ve yaşadığım zorluklara rağmen, sanatın sonsuzluğunda kendimi özgür hissettim. Bazen titreyen bazen uyuşan ellerimle tuttuğum fırçanın her dokunuşu sadece bir resim değil, hayata tutunma çabam ve yaşadığım zorlukların dili oldu. Kontrolsüz çizgilerimde mükemmeliyetçiliği değil, iç dünyanın kâramsarlığında renklerin ve figürlerin samimiyetini ön plana çıkardım. Çalışırken dökülen kahve lekelerimle barışarak, MS'in bana getirdiği fiziksel kısıtlamaları birer sanatsal öğeye dönüştürdüm. Bu lekeler, hayatın kaotik güzelliğini ve kontrol edemediğimiz unsurları kabullenmenin bir özgürlük olduğunu hatırlattı bana.

Kontrolsüz çizgilerimde fırçamı özgür bıraktım, mürekkebin kâğıt üzerindeki serbest akışına izin verdim. Suluboya ve mürekkep, kontrol edemediğim her şeyi kabullenmemi öğreten araçlar haline geldi. Zihinsel yorgunluk, zaman zaman hissettiğim yalnızlık ve geleceğe dair belirsizlikler resimlerime yansdı. Resimlerimdeki desenler ve figürler, hem fiziksel hem de duygusal olarak taşımak zorunda olduğum yükleri simgeledi. Kırmızı renk içimdeki kırılganlıkları, siyah renk umutsuzluğu, mavi özgürlüğü, sarı ise umudu anlatıyordu.

Resim yapmak, benim için bir anlatım dili olmanın ötesinde, yaşadıklarımın mücadelenin bir yolu, bir sığınma aracı oldu. Hastane koridorlarında kaybolduğumda, doktora giden uzun yolculuklarda küçük eskiz defterime sarıldım. Titrek belirsiz çizgilerim, kaotik renklerim bana güç verdi ve kendime olan inancımı sağlamlaştırdı. Sanat, bana yalnız olmadığımı hatırlattı ve bu tuvaler yalnızca benim hikâyemi değil, benimle aynı yolda yürüyen herkesin hikâyesini taşıyor.

Şekil 78. Ezgi Hoşgör, Kabullenme Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Bu eser, insan bedeninin organik formlarla soyut bir bütünleşmesini ve bu süreçte yaşanan içsel yolculuğu anlatıyor. İnce pilot kalem çizgileriyle beliren ana figür, bedenın kırılğanlığını ve parçalanmışlık hissini temsil ederken, kahve lekeleri ve akrilik boyayla oluşturulan soyut izler, MS hastalığımla geçirdiğim süreçteki iç çatışmaları, kontrol edilemeyen tesadüfleri ve zihnimde dalgalanan düşünceleri yansıtıyor. Bilinçli bir tercihle, lekeleri özgürce kullanarak resme hem derinlik hem de zaman boyutu ekledim. Geçmişin izleriyle geleceğe dair belirsizlik, aynı karede buluşuyor.

Renklerin ve formların kaotik uyumu, bedenimin fiziksel sınırlarıyla tezat oluştururken, bu kontrast aracılığıyla hem huzursuzluğumu hem de kabullenme çabamı dışavuruyorum. Yorgunluk ve kısıtlamalar, sanatımda bir direniş aracına dönüştü; çizgilerle lekelerin dansı, iyileşme sürecimin bir metaforu oldu. Sonuç olarak bu çalışma, kırılğanlıkla direncin, kaosla dinginliğin iç içe geçtiği duygusal bir terapi ve benliğimle kurduğum yeni bir diyalog olarak ortaya çıktı.

Şekil 79. Ezgi Hoşgör, Gece Uyanmak Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Bu çalışma, parçalanmış ve yeniden inşa edilmiş bir insan yüzü aracılığıyla içsel karmaşamla bütünlük arayışının soyut bir diyalogunu sunuyor. Geleneksel portre anlayışından uzaklaşan figür, kontrollü çizgilerle başlayıp özgür lekelerle tamamlanan bir sürecin izini taşıyor. Pilot kalem ve mürekkeple oluşturduğum ince, keskin hatlar, yavaş yavaş kadın profiline dönüşürken; kahve lekeleri ve renk katmanları, bilinçdışının kaotik akışını resme dahil etti. Pastel tonlar ve toprak renkleri (kahverengi, kırmızı), yüzeyde dingin bir uyum yaratırken, siyahın melankolik izleri ve alttaki koyu kırmızı vurgular, duyguların katmanlı gerilimini ele veriyor. Yüzün parçalı yapısı, bir yandan zihnimdeki dağınıklığı yansıtırken, diğer yandan bu parçaların bir araya gelişi, tutkulu bir bütünleşme çabasını simgeliyor. Tekniğimdeki ikilik dikkat çekicidir, disiplinli çizimlerle şekillenen form, arka plandaki rastgele kahve akışlarıyla dengeleniyor. Bu kontrast, kontrol edilemeyen duygularla mantığın çatışmasını metaforlaştırıyor. Sonuç olarak eser, kaos içinde harmoni arayan bir ruhun, hem kırılğan hem dirençli portresi olarak ortaya çıkıyor.

Şekil 80. Ezgi Hoşgör, İçimde Bir Karışıklık Vardı, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Bu resimde insanın içsel karmaşasını ve duygusal dalgalanmalarını görselleştirmeyi hedefledim. Figürü bilinçli olarak belirsiz hatlarla çizdim; çünkü bu flu silüet, insanın değişken, bazen tutarsız ve tanımlanması zor ruh halini simgeliyor. Teknik olarak suluboya ve pilot kalem bir arada kullandım. Suluboyanın kontrolü zor, akışkan dokusu, hayatın öngörülemezliğini ve duyguların sınır tanımazlığını vurgularken; keskin pilot kalem çizgileri, bu kaos içinde bir direnç ya da tutunma çabasını yansıtıyor. Renk paletimde sarı, mavi ve mor tonlarına yer verdim. Sarı, enerjinin ve yaşam coşkusunun temsiliyken; mavi ve morun soğuk tonları, melankolik bir derinlik kattı esere. Renklerin birbirine karışması, insanın aynı anda birden fazla duyguyu içinde taşıyabilmesine, hatta bu çelişkilerle nasıl uzlaştığına dair bir metafor oldu benim için. Resmi yaratma sürecimde kendi içimde de bir dalgalanma vardı. Bir yanda kırılabilirlik, diğer yanda bu karmaşayı kabullenme hâli... Figürün belirsizliği, hem savunmasızlığı hem de yeniden şekillenme ihtimalini barındırıyor. İzleyicinin bu eserde kendi iç sesine dair izler bulmasını istedim. Çünkü hepimiz zamanla renkleri solan, çizgileri bulanıklaşan ama her bir lekenin anlam yüklediği birer tabloyuz. Sonuç olarak bu resim, belirsizliğin güzelliğini ve insan ruhunun dönüşüm kapasitesini aynı karede buluşturuyor.

Şekil 81. Ezgi Hoşgör, Taşındık, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Taşındık isimli eserimde, içimde derin bir yük ve aynı zamanda bir çözülme hissi vardı. Resimde, yük taşıyan bir figür çizdim. Bu yük, hem fiziksel hem de duygusal olarak algılanabilir. Çizim sürecinde özellikle spontane çizgilere odaklandım, çünkü hissettiğim duyguları hızlıca ve doğal bir şekilde dışa vurmak istedim. Kalem ve suluboya kullanarak, çizgilerin akışkanlığı ve renklerin iç içe geçmesiyle bu karmaşayı daha iyi ifade etmeye çalıştım. Figürün bükülen duruşu ve eğilen formu, bir mücadeleyi ya da bir ağırlığı taşımayı simgeliyor. Kırmızı renk özellikle merkezde yer alıyor, çünkü bu, ruhsal bir yarayı, bir acıyı ya da bir mücadeleyi sembolize ediyor. Sarı ve yeşil ise umudu ve bu ağırlığın ardından gelen bir dinginlik arayışını ifade ediyor. Bu resmi yaparken bana ilham veren şey, hayatta hepimizin taşıdığı görünmez yükler oldu. Bazen bu yükler gözle görülmez, ama içsel olarak bizi şekillendirir. Bu figür, benim için o yükü taşıyan ama yine de ileriye doğru adım atan bir insanı temsil ediyor. Resimle, herkesin bu mücadelede yalnız olmadığını göstermek istedim.

Şekil 82. Ezgi Hoşgör, Tek Bir Bak, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Tek Bir Bak isimli resmim, insan zihninin karmaşıklığını ve o karmaşanın dışa vurumunu anlatmaktadır. Sarılmış figür, hem bir bağ kurma çabası hem de kişinin kendisiyle olan mücadelesini temsil ediyor. Kafadan dökülen gözler ise, bireyin hem kendi içinden çıkan acılarını hem de dış dünyayı algılama biçimini anlatıyor. Gözler, hem bir görme hem de bir içsel hesaplaşma metaforu. Bu resmi yaparken içimde yoğun bir sorgulama hissi vardı. Kendime ve yaşadıklarına dair derin bir yüzleşme yaşıyordum. Çizimde, mürekkep ve tarama tekniğini kullandım. Çizgilerimin bazıları belirgin, bazıları ise kontrolsüzce aktı. Bu, o anki duygusal durumumun bir yansımasıydı. Bu eserin ilhamı, insanın hem kendiyle hem de dünyayla olan ilişkisini sorgulamaktan geldi. Özellikle göz imgeleri, sürekli bir gözlem halinde olmayı ve her şeyin izini taşımayı simgeliyor. Resim, zihnin yüklerini, hislerini ve bastırıldığı gerçeklikleri anlatma çabası olarak ortaya çıktı.

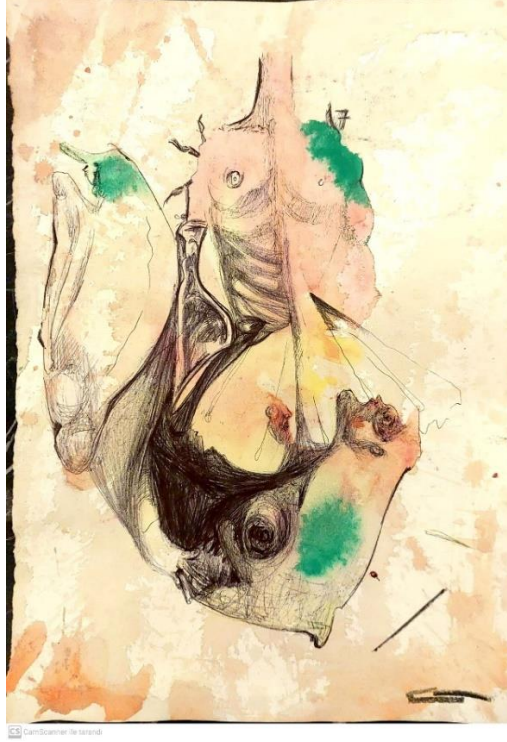
Şekil 83. Ezgi Hoşgör, Hastalığımı Gezdirdim Bugün, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Hastalığımı Gezdirdim Bugün isimli resmimi yaparken, insanın hayat yolculuğundaki yalnızlığını ve aynı zamanda kaçınılmaz bağlarını tasvir etmeye çalıştım. Uzun boylu figür, dışarıdan güçlü ve sakin görünse de, ellerini cebine koyarak aslında içsel bir kapanmayı temsil ediyor. Yanındaki kısa figür ise bu yolculuğa eşlik eden bir yük belki de bir dost. Onun bedeni, yaşamın ağırlığını taşıyan bir metafor. Teknik olarak suluboya ve mürekkep kullandım; bu, bana hem kontrol hem de akışkanlık verdi. Lekeler, bilinçaltımdan gelen izlenimlere açılan bir kapı gibi resme spontane bir his kattı. Çizgilerimde bilinçli bir düzensizlik var çünkü hayatta her şeyin net ve düzenli olmadığını göstermek istedim. Beni bu resmi yapmaya iten şey, bir gün yolda yürürken gördüğüm iki kişiydi. Bu kişiler, aralarındaki sessiz bağ ile beni etkiledi. Kişi hayatında yaşadığı hastalığı gezdirmeye çıkarmıştı, Aynı zamanda, kendi hayatımdaki içsel yalnızlığı ve çevremdeki insanlarla olan bağlarını da kendiyle tek olarak nasıl halletmeye çalıştığını gördüm. Bu resim hem içsel hem de evrensel bir yalnızlık hikâyesi. Benim için bu figürler, bir yolculuğun hikâyesini anlatıyor. Uzun figür akıl ve mantığı, kısa figür ise hastalığı olmasına rağmen onsuz yapamayan bir bağımlı duygu ve geçmişi temsil ediyor. İkisi bir arada yürüyor çünkü yaşamda birimiz hep ötekinin taşıyıcısıdır.

Şekil 84. Ezgi Hoşgör, Bul Beni, Detay, Kağıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

İnsanın bedensel ve zihinsel katmanlarını Bul Beni isimli resmimle sorguladım. Bir ayağı ve bir parmağı andıran şekiller, insanın materyal varlığını sembolize ederken, belirsiz silüetler içsel dünyayı, hayalleri veya hatıraları yansıtıyor. Resim, gerçeklik ve soyutlama arasında bir köprü kurma çabasıdır. Teknik olarak, suluboya ve mürekkep kullanarak serbest bir yaklaşım benimsedim. Renklerin birbirine karışması ve çizgilerin rastlantısal doğası, bilinçaltının spontane akışını ifade etme çabamı yansıtıyor. Siyah konturlar, her ne kadar net bir sınır gibi görünse de, belirsizliğin altını çiziyor. Bu resmi yaparken, insanın varoluşsal durumunu, bedeninin ölümlü yapısını ve zihinle olan karmaşık ilişkisini düşündüm. Resimdeki imgeler, bir şeyin çözülmesi ya da yeniden şekillenmesi anlatıyor. Benim için bu resim, bir yandan fiziksel varlığın ağırlığını, bir yandan da zihinsel özgürlüğün sınırsızlığını anlatıyor. Ayak ve parmak formu, hayatın dokunulabilir gerçekliğini temsil ederken, diğer belirsiz unsurlar daha soyut, rüya gibi bir boyutta var oluyor. Bu iki dünya arasındaki dengeyi, kaosu ve güzelliği yansıtmak istedim.

Şekil 85. Ezgi Hoşgör, On Yedi, Detay, Kağıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Bu resmi yaparken, insan bedeninin hem fiziksel yanlarını hem de duygu taşıyıcısı olma durumunu keşfetmek istedim. Göğüs kafesi ve organik unsurlar, yaşamın içsel karmaşıklığını ve insan bedeninin kırılganlığını anlatmak için kullandığım bir metafor oldu. Teknik olarak, suluboya ile rastlantısallığı vurgulamaya, mürekkeple ise belirli unsurları detaylandırmaya odaklandım. Bu iki malzemenin birleşimi, insanın içsel kaosu ile dışsal düzeni arasındaki çelişkiyi yansıttı. Renkleri kullanırken bilinçaltımdan gelen bir özgürlük duygusu vardı; yeşil, pembe ve sarı gibi tonlar, hem yaşama hem de bir tür yeniden doğuş hissine gönderme yapıyor. Bu resme ilham kaynağım, insan bedenine dair duyduğum hayranlık ve onun içinde barındırdığı hikâyelerdir. İnsan kaburgası, hem bir koruma kalkını hem de hassas bir yapıdır. Bu çelişki beni büyüledi ve resimde de bunu yansıtmak istedim. Bedensel form ile soyut unsurların birleşimi, insanın fiziksel ve ruhsal varlığı arasındaki dengeyi sorgulayan bir anlatı oluşturuyor. Bu çalışmada, insan bedenine bir pencere açmayı ve hem fiziksel hem de ruhsal katmanlarına bir yolculuk sunmayı amaçladım. Göğüs kafesini sergilemek, yaşamı içten dışa, duygusal bir soyutlamayla anlatmanın bir yoluydu. Resim, hem bireysel bir deneyim hem de evrensel bir duyguyu ifade ediyor.

Şekil 86. Ezgi Hoşgör, Tanıdık Biri, Detay, Kağıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Tanıdık Biri isimli resimde doktorumun bana söylediği ve duymak istemediğim bir yüzün, nasıl içimde derin bir karmaşa ve belirsizlik hissi yarattığını göstermeye çalıştım. Kahve ve mürekkep kullanarak, içsel duygularımı ve zihnimdeki karışıklığı dışa vurmak istedim. Kahve lekeleri, sohbet sırasındaki herhangi bir diyalog, duygularımın akışkanlığını ve kontrol edilemezliğini temsil ederken, mürekkeple yaptığım keskin çizgiler, bu duyguların belirli anlarda ne kadar yoğun ve keskin olabileceğini gösteriyor. Bu resimde, insanın içsel dünyasındaki karmaşıklığı ve bazen yüzeyde görünenin ötesinde ne kadar derin ve karanlık olabileceğini anlatmak istedim. İlham kaynağım, kendi içsel çatışmalarım ve bu çatışmaların dışa vurumu oldu. Resimdeki yüz, belirli bir kişiyi temsil etmiyor; daha çok, insanın içsel dünyasının bir yansıması olarak görülebilir. Bu portre, izleyiciyi kendi içsel dünyasına bakmaya ve oradaki karmaşıklığı keşfetmeye davet ediyor. Bu resim, izleyiciyi kendi içsel dünyasında bir yolculuğa çıkararak, kendini ve duygularını daha iyi anlamaya davet ediyor.

Şekil 87. Ezgi Hoşgör, Bakış, Detay, Kağıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

İçimdeki derin bir yorgunluk ve melankoli anında Bakış isimli resmimi çizdim. Hayatın getirdiği zorluklar ve içsel çatışmalar beni bu resmi yapmaya yönlendirdi. Teknik olarak, kahve ve mürekkep kullanarak, serbest ve akışkan çizgilerle çalıştım. Bu teknik, duygularımın kağıda daha doğal ve spontane bir şekilde yansımını sağladı. Resimdeki yorgun yüz, hayatın ağırlığını ve insanın içsel mücadelelerini temsil ediyor. Etrafındaki şekiller ve silüetler ise, bu mücadelelerin ve duyguların karmaşıklığını ve çok katmanlılığını ifade ediyor. Bana ilham veren şey, insanın içsel dünyasının derinlikleri ve bu dünyada yaşanan çatışmalar oldu. Bu resimle, izleyiciye bu duyguları ve düşünceleri aktarmak istedim. Bu resimde gözlerinin altı çökmüş yorgun bir insan portresi benim etrafımda benimle olan ve bu yükü taşıyanları görüyorsunuz. Ben de, kendi içsel dünyamı yorgunluğumu ve karmaşayı anlatmak istedim. Bu resim, izleyiciyi kendi içsel dünyama bir yolculuğa çıkararak, kendini ve duygularını daha iyi anlamaya davet ediyor.

Şekil 88. Ezgi Hoşgör, Modern Sirkin Yaratıcısı İnsan, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Modern Sirkin Yaratıcısı İnsan isimli resmi çizerken, insanın ruh hali ve varoluşsal sorgulamaları üzerine yoğunlaşmıştım. Kadın ve erkek figürleri bir yandan birbirine bağımlı, diğer yandan bireysel varlıklarını sürdürme çabasında. Olan ama hastalık yüzünden ayrılan terk edilen beni anlatıyor. Bu, modern insanın ilişkilerde yaşadığı ikilemi ve bireysellik arayışını temsil ediyor. Teknik olarak, spontane çizgiler ve rastlantısal renk dağılımları... Bunun nedeni, planlanmış bir düzen yerine duyguların ve düşüncelerin kaotik duygusunda boğulmak, Metinleri, çizimin bir parçası olarak eklemek; belki bu şekilde tekrar var etmek çünkü yazılar, resimdeki düşünsel boyutu güçlendirir. Bu resimde, bana dair çok yönlü bir aşk hikâyesi anlatmak istedim. Aşk, yalnızlık, aidiyet ve özgürlük gibi temalar arasında gidip gelen bir duygu halim var. İlhamımı, insanların birbirine çıkar ilişkisinde bağımlı olduğu duyduğunu bilerek oluşturdum. Aynı zamanda bağımsızlık arayışımı bulamayışımı. Resmin tamamı, insan olmanın karmaşıklığını ve güzelliğini ifade ediyor.

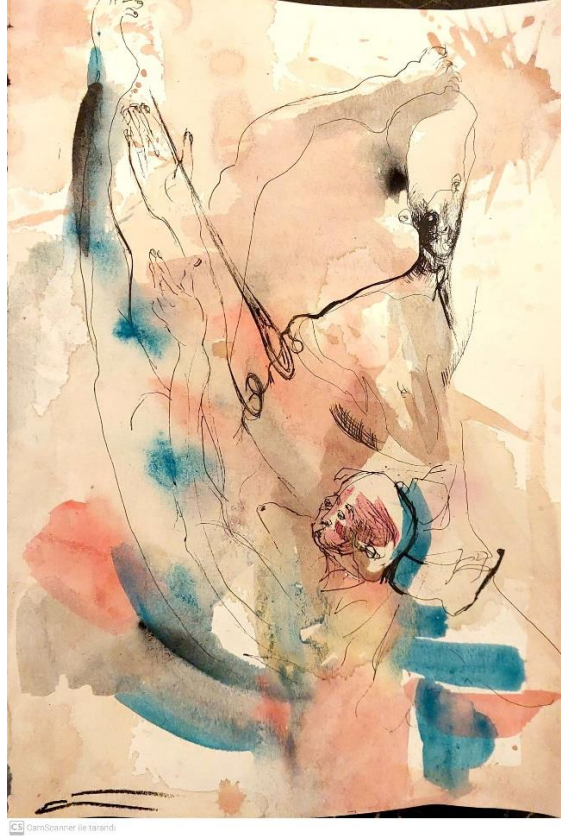
Şekil 89. Ezgi Hoşgör, İsimsiz, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Bu resim, tutkunun ve bağlanmanın getirdiği hem mutluluk hem de zorlukların yansımalarını görselleştiriyor. İlişkilerdeki hem yakınlık hem de mesafe kavramlarını sorguluyordum. Teknik olarak, akrilik boya ve mürekkep ile çalıştım. Boya lekelerini rastlantısal bir şekilde dağıtarak doğallığı ve kontrolsüzlüğü vurguladım. İnce çizgilerle detaylar ekleyerek, figürlerin belirsiz sınırlarını ve ilişkideki karmaşıklığı göstermek istedim. Bu resimde, iki insanın hem fiziksel hem de duygusal olarak birbirine sarılmasını anlatmak istedim. Ancak bu sarılma, yalnızca bir yakınlık değil, aynı zamanda bir mücadele ve uyum arayışını da ifade ediyor. İlhamımı, insan ilişkilerindeki iniş çıkışlardan, tutkudan ve kırılganlıktan aldım. Kırmızı renk, bu duyguların yoğunluğunu ve enerjisini aktarmanın bir yolu oldu. Resim, insanın sevgiye olan ihtiyacını, ama aynı zamanda bu sevginin ağırlığını da temsil ediyor.

Şekil 90. Ezgi Hoşgör, Müzik Orkestrası 1, Detay, Kağıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Bu resmi çizerken insanların duygularını ve düşüncelerini dışavurumcu bir şekilde anlatmak istedim. Müzik orkestrası fikri, insanın duygusal dünyasının bir metaforu olarak ortaya çıktı. Her bir figür, bir enstrümanı temsil etmekle kalmıyor; aynı zamanda kaotik ve absürt bir düzenin parçaları hastalık olarak görüyor. Teknik olarak, kahve ve mürekkep lekelerini bir arada kullandım. Spontane bir şekilde akıp giden lekelerle, belirgin çizgiler arasında bir kontrast yaratmaya çalıştım. Aynı müziğin kendi içindeki ritmi gibi Figürlerin deformasyonu, bilinçaltımda dolaşan görüntülerin dışavurumu oldu. Kahverengi tonlar, sıcaklıkla melankoli arasındaki ince bir dengeyi ifade etmek için seçildi. Bu resimle anlatmak istediğim şey, insanın içsel çatışmaları ve kolektif bir armoni arayışıdır.

Şekil 91. Ezgi Hoşgör, Yokum, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Bu resimde eller, yukarı doğru uzanan bir arayışı ya da hastalıktan kurtuluşu simgeliyor. Onlara bakan soyut figür ise içsel korkuları, yargıları ya da bir gölge benliği temsil ediyor. Teknik olarak, suluboya ve mürekkep çizgilerini bir arada kullandım. Lekeler plansız ve organik bir şekilde bırakıldı, bu da eserin kendiliğinden bir yapı kazanmasını sağladı. Renklerde açık mavi, pembe ve ten tonlarının birleşimi; saflık, umut ve aynı zamanda bir kırılma hissi aktarmak için seçildi. Siyah ve gri ise bu huzurlu tonlarla tezat oluşturarak resme bir gerilim ekledi. Bu resimde anlatmak istediğim şey, insanın içsel çelişkisi ve dış dünyayla bağlantı kurma çabasıdır. Eller bir hedefe, bir umuda yönelirken, soyut figür bu arayışa bakan bir gözlemci, belki de bir engel veya içsel bir şüphe. Bana ilham veren şey, insanların zorluklar karşısında umutlarını koruma çabasıydı.

Şekil 92. Ezgi Hoşgör, Parçalanmak, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Parçalanmak isimli resmimdeki diz çöken figür, kendini yeniden oluşturma sorumluluk veya bir tür teslimiyetin sembolü. Küçük insan figürü ise kırılabilirlik, masumiyet ya da bir içsel çocuk temsili. Diz çökmüş figürün elleri hem tutma hem de koruma işleviyle bir bağ kuruyor. Teknik olarak spontane fırça darbeleri ve çizgiler kullandım. Bu yaklaşım, figürlerin ve sahnenin doğallığını ve bilinçaltından gelen bir hissiyatı yansıtmayı amaçladı. Renk seçiminde sarı, umut ve sıcaklık hissini taşıırken; mavi dinginlik ve kırmızı bir gerilim ya da yoğunluğu simgeliyor. Renklerin birbirine karışımı, duyguların dönemsel yaşadığım geçişkenliğini ve hikâyenin farklı baktığım yaşantısal katmanları yansıtıyor. Tez çöken figür ve küçük insan betimlemesi, resmin merkezindeki anlatıyı güzel bir şekilde yakalıyor. Bu kompozisyon, benim içsel çatışmasını sonlandıran ve derin bir duygusal bağını insanlarla koparmayı ifade etmeyi amaçlıyor.

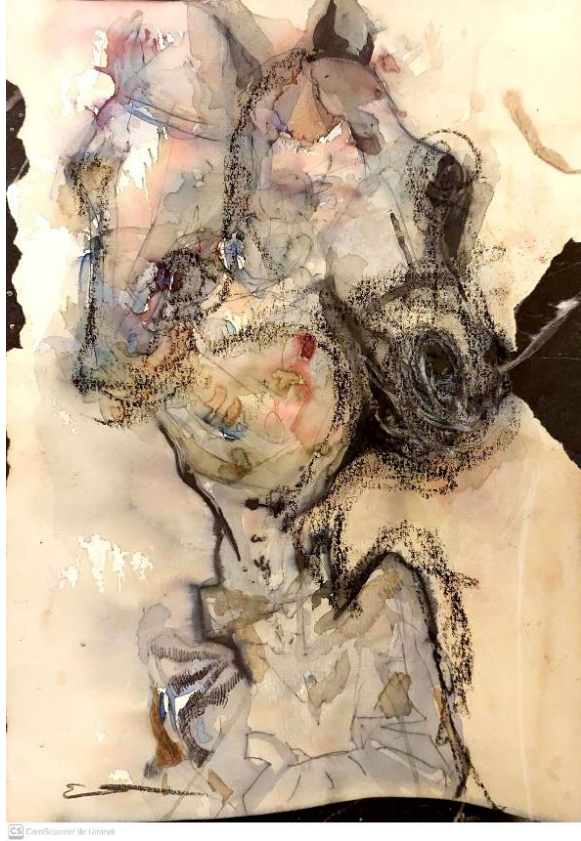
Şekil 93. Ezgi Hoşgör, Öne Doğru, Detay, Kağıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Bu resimde teknik olarak suluboya ve mürekkep kullandım. Suluboya ile arka plandaki renk geçişlerini ve lekeleri oluştururken, mürekkep ile figürün detaylarını belirginleştirdim. Bu resimde insanın içsel dünyasını ve duygusal yüklerini ifade etmek istedim. Öne doğru eğilmiş figür, hayatın ağırlığı altında ezilen bir insanı simgeliyor. Ellerini dizlerine doğru uzatmış olması, bir yandan teslimiyeti bir yandan da dayanma çabasını gösteriyor. Bu resim için ilham kaynağım, insanın hayatındaki zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkma çabası oldu. Renk seçiminde kırmızı ve pembe tonlarını kullanmamın sebebi, duygusal yoğunluğu ve içsel çatışmayı vurgulamak istememdi. Kırmızı, tutku ve acıyı simgelerken, pembe tonları daha yumuşak ve umut dolu bir his yaratıyor. Bu resim, insanın içsel dünyasındaki karmaşıklığı ve duygusal yüklerini ifade ediyor. Hayatın zorlukları karşısında eğilen ama yine de ayakta kalmaya çalışan bir insanın hikâyesini anlatmak istedim.

Şekil 94. Ezgi Hoşgör, Aklımdaki Cümle Dağa Saklanmış, Detay, Kağıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Bu resmi çizerken, karışık çizgiler ve suluboya kullanarak soyut bir kompozisyon oluşturdum. Amacım, izleyicinin kendi duygularını ve düşüncelerini bu resme yansıtmasını sağlamaktı. Resmimde, üst kısımda bir fil silüeti ve hemen altında yerde darmadağın halde bir insan figürü var. Bu insan figürü, karşısındaki karanlık bir figüre eliyle bir şey uzatıyor. Fil, gücü ve dayanıklılığı simgelerken, yerdeki insan figürü kırılganlığı ve çaresizliği ifade ediyor. Karanlık figür ise bilinmeyi ve korkumu temsil ediyor. Renk seçiminde, kırmızı tonlar duygusal yoğunluğu ve acıyı yansıtıyor, soluk renkler ise belirsizliği ve umutsuzluğu ifade ediyor. Bu resimle, hayatın zorlukları karşısında insanın içsel mücadelesini ve dayanıklılığını anlatmak istedim.

Şekil 95. Ezgi Hoşgör, Atlar Koşuyor, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Atlar Koşuyor isimli resimimde hayal gücümün derinliklerinden gelen imgeleri kâğıda dökmek istedim. Teknik olarak suluboya ve mürekkep çamaşır suyu kullandım; bu teknikler bana özgürlüğü ve akışkanlığı ifade etme imkânı verdi. At kafaları ve insan silueti, doğa ve insan arasındaki bağlantıyı, içsel çatışmaları ve uyumu temsil ediyor. Bu resimle anlatmak istediğim şey, insanın doğayla olan ilişkisi ve bu ilişkinin getirdiği duygusal ve ruhsal yolculuklar. Renk seçiminde pastel tonları tercih ettim çünkü bu tonlar bana huzur ve dinginlik hissi veriyor. Siyah çizgiler ise bu huzurun içindeki karmaşıklığı ve belirsizliği ifade ediyor. Bu resim, içsel dünyamın bir yansıması ve doğayla olan bağımı anlatan bir çalışma.

Şekil 96. Ezgi Hoşgör, Doğum, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

İçimde yenilenme ve öze dönüş duygusu varken Doğum isimli resmim ortaya çıktı. Resmin merkezindeki figür, bir tür korunma ve içsel barış arayışını ifade ediyor. Kendine bükülen bu figür, hem bir iç yolculuk hem de bir kendini yeniden keşfetme durumunu yansıtıyor. Bu, insanın kendi içinde sakladığı bir varoluşun ya da saf bir benliğin korunmasını temsil ediyor. Teknik olarak, organik ve spontane çizgilerle çalıştım. Fırça darbeleriyle oluşturulan zemin, bir belirsizlik ve geçmişin izlerini taşıırken, figürün etrafındaki koyu kontürler bir netlik ve odak noktası yaratıyor. Renklerdeki sıcak ve toprak tonları, bir aidiyet ve güvenlik hissini güçlendirirken, karanlık gölgeler bilinçaltı korkulara ya da travmalara işaret ediyor. Bu resim, bir insanın kendi içine dönerek bulduğu bir sığınak ya da bir yeniden doğuş sahnesini ifade ediyor. Bana ilham veren şey, yaşamın döngüselligi ve kişinin kendini yeniden inşa etme gücüydü. Kullandığım soyut detaylar ve figürler, izleyicinin kendi hikâyesini bu resme yüklemesini amaçlıyor. Bu resimle, insanın içsel bir hesaplaşma içinde hem kırılganlığını hem de gücünü ortaya koymak istedim.

Şekil 97. Ezgi Hoşgör, İçimden Şehirler Geçer, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Bu resmi çizerken eserin merkezinde, bir bireyin iç dünyasında barındırdığı sayısız kimlik, yüz ve duyguyu göstermek istedim. İnsan zihni, geçmişin izlerini, anılarını ve çeşitli duygularını bir arada taşır. Resimde, bu çok katmanlılığı ve zenginliği vurguladım. Teknik olarak, çizimle renklendirme arasında denge kurmaya çalıştım. Gözler ve yüzler gibi dikkat çeken detaylar, eserin duygusal merkezini oluşturuyor. Renk seçimimde kırmızı, tutku ve çatışmayı temsil ederken, mavi tonları bu duyguları sakinleştiren bir kontrast oluşturuyor. Sarı ve yeşil ise daha umutlu ve iyimser bir ton ekliyor. Bu resim, bir insanın kendine bakışını ve içindeki parçalanmış ama bir arada duran varlıkları ifade ediyor. Bana ilham veren şey, bireyin sürekli bir bütünleşme çabası içinde olduğu gerçeğiydi. Eser hem kişisel bir keşfi hem de kolektif bir hikayeyi yansıtıyor. Kendi iç dünyamı çizerken, izleyicinin de kendi hikayesini bulabileceği bir alan yaratmaya çalıştım.

Şekil 98. Ezgi Hoşgör, İsimli, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Bu resmi yaparken spontane fırça darbeleri ve çizimlerle soyut bir kompozisyon oluşturmaya çalıştım. Bu resim ile insanın iç dünyasındaki karmaşayı ve duygusal dalgalanmaları anlatmak istedim. Renk seçiminde kırmızı ve siyah tonları, tutku, öfke ve belirsizlik gibi yoğun duyguları ifade etmek için kullandım. Bana bu resim için ilham veren şey, insanın içsel çatışmaları ve duygusal karmaşası oldu. Bu resimde, insan silüetinde oluşan görüntüler, belirgin bacaklar ve kırmızı-siyah renk tonları ile spontane fırça darbeleri dikkat çekiyor. İnsan silüetleri, insanın fiziksel varlığını ve bu varlığın duygusal yükünü temsil ediyor. Kırmızı ve siyah renk tonları, tutku ve öfke gibi yoğun duyguları ifade ederken, spontane fırça darbeleri ve çizimler, bu duyguların ani ve kontrolsüz doğasını yansıtıyor. Bu resimde, insanın içsel dünyasındaki karmaşayı ve bu karmaşanın dışı vurumunu anlatmak istedim. Renk seçiminde, içimdeki yoğun duyguların etkisi büyük oldu. Bu resim, insanın iç dünyasındaki kaosu ve bu kaosun dışı vurumunu ifade ediyor.

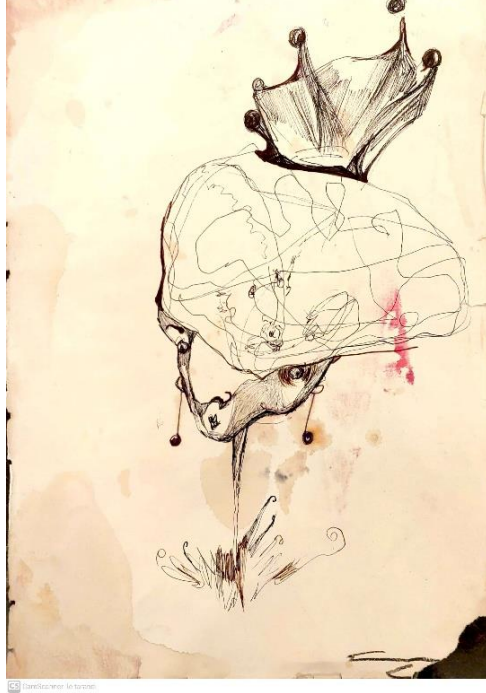
Şekil 99. Ezgi Hoşgör, Taşındık, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Bu resmi yaparken spontane fırça darbeleri ve serbest çizgilerle içimdeki derin melankoli ve yalnızlık hissini görselleştirmeye çalıştım. Bu resim, duygularımı ve düşüncelerimi doğrudan kâğıda aktarmama olanak tanıdı. Resimde hasta yatağında yatan bir insan figürü ve yanında bir sehpa üzerinde içecek yer alıyor. Bu görüntü, insanın kırılğanlığını ve yalnızlığını simgeliyor. Renk seçiminde kahverengi ve bej tonlarını tercih ettim çünkü bu renkler bana toprak ve doğanın dinginliğini hatırlatıyor. Aynı zamanda, bu renkler melankoli ve hüznü duygularını da yansıtıyor. Siyah çizgiler ise, bu duyguların karanlık ve derin yönlerini ifade etmek için kullanıldı. Bu resimle, izleyiciye insanın kırılğanlığını ve yalnızlığını hissettirmek istedim. Bana ilham veren şey, insanın hastalık anlarındaki yalnızlık ve kırılğanlık oldu. Bu resim, bu duyguları ve anları yansıtmayı amaçlıyor. Yatakta yatan figür, hayatın yükü altında ezilen bir insanı temsil ediyor. Sehpa üzerindeki içecek ise, bu anın sıradanlığı ve aynı zamanda derin anlamını vurguluyor.

Şekil 100. Ezgi Hoşgör, Müzik Orkestrası 2, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Bu resmi çizerken belirsizlik, korku ve merak gibi duyguların etkisi altındaydım. Teknik olarak, suluboya, kahve ve mürekkep kullanarak serbest çizim yöntemiyle çalıştım. Bu teknik, figürlerin ve şekillerin akışkan ve organik bir şekilde ortaya çıkmasını sağladı. Resimdeki soyut figürler, insanın iç dünyasındaki karanlık ve bilinmeyen yönleri temsil ediyor. Bu figürler, bilinçaltımızdaki korkuların ve endişelerin bir yansıması olarak ortaya çıktı. Bu resim, insanın içsel çatışmalarını ve bilinçaltındaki karanlık düşünceleri ifade ediyor. Renk seçiminde, kahverengi ve bej tonları, toprak ve doğallık hissi vererek, figürlerin doğaüstü ve gerçeküstü dünyasını vurgulamak için kullanıldı. Bu renkler, aynı zamanda resme melankolik ve kasvetli bir hava katıyor. Bu resimle, izleyiciyi kendi iç dünyasına bir yolculuğa çıkarmak ve bilinçaltındaki karanlık yönlerle yüzleşmeye davet etmek istedim.

Şekil 101. Ezgi Hoşgör, Beğeni, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Soyut figürün başındaki taç, onun hem güç hem de karmaşık doğasını simgeliyor. Figürün büyük başı ve detaylı çizgileri, içsel çatışmalarımı ve zihinsel karmaşamı yansıtmaktadır. Teknik olarak, siyah mürekkep kullanarak ince ve kıvrımlı çizgilerle çalıştım. Çizgilerin karmaşıklığı ve düzensizliği, içsel kaosu ve zihinsel dalgalanmaları ifade ediyor. Pembe ve kahverengi suluboya lekeleri, duygusal yaraları ve geçmişin izlerini temsil ediyor. Bu teknik, figürün hem somut hem de soyut doğasını vurgulamak için kullanıldı. Bu resimde anlatmak istediğim, içsel çatışmalarımın ve dışsal beklentilerin birleşimidir. Taç, figürün soyut doğasına rağmen bir asalet ve güç sembolü olarak yer alıyor. Bu, herkesin içsel karmaşıklıkları ve zorlukları olmasına rağmen, dışarıda güçlü ve asil görünebilme çabasını simgeliyor. Bana ilham veren şey, içsel dünyanın derinliklerindeki karmaşa ve belirsizlikler oldu. Renk seçiminde pembe ve kahverengi tonları tercih ettim çünkü bu renkler, duygusal yoğunluğu ve zamanın getirdiği yaraları yansıtıyor. Siyah mürekkep ise, bu duyguların karanlık ve derin yönlerini vurguluyor. Bu resimle, izleyiciye içsel dünyanın derinliklerini ve bu derinliklerdeki karmaşayı, çatışmaları ve duygusal yaraları hissettirmek istedim.

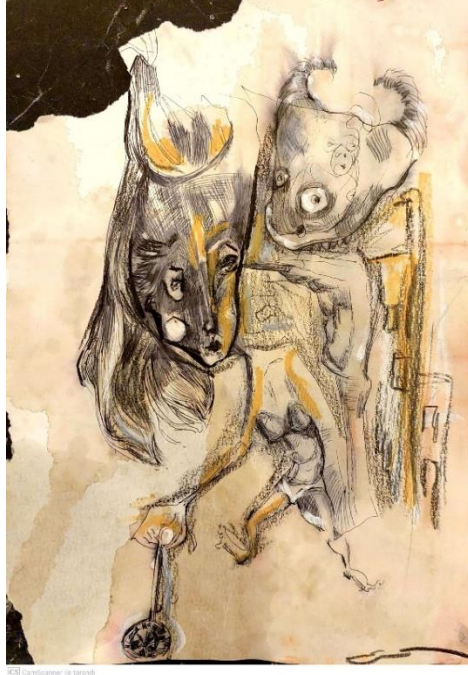
Şekil 102. Ezgi Hoşgör, Kaos, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Kaos isimli resmimle hayatın düzensiz akışı karşısında insanın kendi varoluşunu anlamlandırma çabasını anlatmak istedim. Figür, hem fiziksel hem de ruhsal bir yorgunluk içinde gibi görünse de, aynı zamanda doğanın bir parçası olarak onunla bütünleşiyor. Teknik olarak mürekkep ve çamaşır suyu ile çalıştım. Mürekkep ile yoğun ve keskin detayları işleyerek hayatın karmaşasını ve katmanlı yapısını yansıttım. Çamaşır su lekeleriyle bilinçli bir rastlantısallık oluşturdum; bu, hayatın kontrol edilemez yönlerini simgeliyor. Saçların içinden çıkan yüzler, bireyin geçmişteki kendilikleri ya da başkalarının ona yüklediği kimlikleri temsil ediyor. Çocuk yüzleri, hem masumiyeti hem de geçmişin izlerini taşıyor. İlhamımı, insanın karmaşık doğasından ve kendi içsel dünyamdan aldım. Bu resim, insanın hem kırılganlığını hem de dayanıklılığını ifade ediyor. Aynı zamanda bir arayışı, bir teslimiyeti ya da bir kabullenışı yansıtıyor. Görünürdeki kaosun içinde, bir düzen ve denge bulma çabasını ortaya koyuyor.

Şekil 103. Ezgi Hoşgör, Satmak, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Satomak isimli resmim, içimdeki çatışmaları, yüklerimi ve onlarla yüzleşme sürecimi anlatmak için yaptığım bir çalışma. Öndeki kadın figür benim bir yansıyam; çıplaklığı, savunmasızlığı ve aynı zamanda saf bir gerçeği simgeliyor. Arkadaki soyut figür ise, hayatım boyunca taşıdığım yükleri, korkuları ve bastırılmış duygularımı temsil ediyor. Resmi yaparken, kendimi hem güçlü hem de kırılğan hissettim. Güçlüydüm çünkü bu duyguları dışa vuracak cesareti buldum, kırılğandım çünkü bu yükleri taşımak kolay değil. Teknik olarak kalem ve mürekkep kullandım. Çizgilerin düzensizliği, o anki karmaşık ruh halimi yansıtıyor. Detaylara ve gölgelere verdiğim önem, bu duyguların derinliğini ifade etmeye çalışmaktı. İlhamımı, kendimle hesaplaşma sürecinden ve insanın içsel çatışmalarından aldım. Bu resim, hem bir itiraf hem de bir kabul niteliğinde. Arka plandaki figür, benim “gölge” yanımı, yani toplumun görmek istemediği, bastırılmış tarafımı simgeliyor. Ama aynı zamanda o figür, beni ben yapan parçalardan biri. Sonuç olarak, bu resim, bir kabullenme ve yüzleşme yolculuğunun bir parçası. Kendi karanlığımla barışmaya çalışırken, bu resim benim için bir terapi ve bir ifade aracı oldu. Bu süreçte, resimdeki düzensizliklerde aslında bir düzen olduğunu fark ettim; bu da hayatın kendisi gibi.

Şekil 104. Ezgi Hoşgör, Hastalığımı Gezdire, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Kendi iç dünyamın karmaşasını, Hastalığımı Gezdire isimli remimle dışa vurmak istedim. İçimde taşıdığım bir yük vardı, adeta sırtımda bir hastalık gibi. O yükü sokağa çıkarmak, onunla yüzleşmek istedim. Kadın figürü bu nedenle önemli. Kendimi, bu kadında gördüm. O kadın, içindeki ağırlığı dış dünyaya taşıyor. Çizim sırasında serbest bir teknik kullandım; hislerimin akışına göre elimi yönlendirdim. İnce çizimlerle detaylara odaklandım, ama bunları bilinçli bir estetik kaygıyla değil, duygularımın yönlendirmesiyle yaptım. Kullanılan altın sarısı ve kahverengi tonlar, yorgunluğun ve aynı zamanda bir tür kabullenişin simgesi. Çizgilerdeki karışıklık ise zihnimin karmaşasını yansıtıyor. Bu resim bana ilham veren kişisel bir deneyimden doğdu. Uzun süredir hissettiğim bir duygusal yük ve bununla birlikte yaşamayı öğrenme sürecim. Figürlerin soyutluğu, bu yükün tam olarak tanımlanamayan bir şey olduğunu vurguluyor. Gördüğün gibi, resimde kadın figürü ve grotesk bir yüz gibi görünen yapılar var. Aslında bu yüz, o kadının içsel çılgılığı, onun hastalığı. Son olarak, renklerde bilinçli bir sıcaklıkla melankoli arasında denge kurdum. Arka plandaki dokular ve tonlar, hem bir mücadele hem de bir kabulleniş ifadesi olarak resmin tamamlayıcısı oldu.

Şekil 105. Ezgi Hoşgör, Yenmek, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Resimdeki figür benim için insanın dayanıklılığını ve aynı zamanda yorgunluğunu simgeliyor. Gövdenin duruşu, bir yük altında ezilen ama yine de ayakta kalmayı başaran birini temsil ediyor. Bu yük bazen dışsal zorluklar, bazen de kendi iç dünyamızın ağırlığı olabilir. Çizim sırasında siyah ve kahverengiye bilinçli olarak tercih ettim çünkü bu renkler hem karamsarlığı hem de hayatta kalma mücadelesini ifade ediyor. Figürün gövdesindeki detaylar, yaşanmışlıkların izlerini göstermek için özenle işlendi. Arka plan ise, figürün iç dünyasına eşlik eden dış dünyanın karmaşıklığını anlatıyor. Çizgiler, adeta bir kafesi veya çevre baskısını çağrıştırıyor. Bu resmi çizerken hissettiğim duygu, mücadele ve kabulleniş arasında bir yerdeydi. İlhamımı hayatın yükünü taşımaya çalışan insanların hikâyelerinden aldım. Hepimiz bir şekilde ayakta kalmaya çalışıyoruz, bu bazen bir savaşçı duruşuyla, bazen de sessiz bir kabullenişle oluyor. Sonuçta, bu resim bir direniş ve aynı zamanda bir teslimiyet ifadesi. Güçlü görünsek bile, içimizde taşıdığımız yüklerin bizi nasıl şekillendirdiğini anlatmak istedim.

Şekil 106. Ezgi Hoşgör, İsimsiz, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Bir kopuş ya da yeniden doğuş hâlini aktarmak istediğim bu resmimde figürün baş aşağı durması, bakış açımızın ya da hayatımızın altüst olduğu bir durumu temsil ediyor. İç içe geçmiş yüzler, bireyin birden fazla 'benliği' taşıdığını ve bu benliklerin zaman zaman çatıştığını anlatmaya çalıştım. Eller ise hem tutunma ihtiyacını hem de o içsel karmaşadan bir çıkış arayışını ifade ediyor. Çizim sırasında kullandığım siyah çizgiler, figürün net sınırlarını belirlerken, turuncu ve kahverengi tonları, resme duygusal bir sıcaklık ve derinlik katmayı amaçladı. Turuncuyu, içimdeki enerjiyi ve zaman zaman hissettiğim huzursuzluğu ifade etmek için kullandım. Kahverengiye ise, yorgunluğun ve geçmişte biriken anıların bir temsili olarak düşündüm. Figürün bedeninde saklanan ifadeler, bir tür yüzleşme ya da geçmişle hesaplaşmayı simgeliyor. Bu resmi çizerken, hayatın hem kaotik hem de denge arayışında olduğumuz yanlarını düşünüyordum. İlhamımı, insanın sürekli kendini sorguladığı ve anlam aradığı o karmaşık iç dünyadan aldım. Resmin genel atmosferi, hem bir kargaşayı hem de bu kargaşadan doğan güzelliği barındırıyor. Burada anlatmak istediğim, her insanın kendi içsel döngüsü içinde bir yolculukta olduğu, bu yolculuğun bazen yorucu ama aynı zamanda aydınlatıcı olabileceğiydi.

Şekil 107. Ezgi Hoşgör, Yendim, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Yendim isimli resimde mürekkep ve suluboya tekniklerini kullanarak, soyut ve sürreal bir dünya yaratmak istedim. Saçları dalgalanan insan figürü ve elindeki balık, bilinçaltımdaki duygularımı ve düşüncelerimi yansıtan semboller olarak ortaya çıktı. Bu resimde, insanın doğa ile olan ilişkisini ve içsel dünyasının karmaşıklığını ifade etmeyi amaçladım. Renk seçimlerinde huzur ve dinginlik duyguları etkili oldu. Pastel tonlar, bu duyguları yansıtmak için idealdir. Resmin genelinde kullanılan pembe, mavi ve mor renkler, duygusal bir atmosfer yaratırken, bazı yerlerdeki yoğun renk sıçramaları ise ani ve güçlü duygusal tepkileri temsil ediyor. Elin üzerindeki "sen bıraktım" yazısı, bilinçaltımın derinliklerinden gelen bir mesajdır. Bu yazı, izleyiciyi kendi içsel dünyasına bir yolculuğa çıkarmayı ve bilinmeyeni keşfetmeyi teşvik ediyor. Büyük el figürü ise, insanın kaderi ve hayatını kontrol etme çabamı simgeliyor. Bana bu resim için ilham veren şey, doğanın ve insan ruhunun karmaşıklığıydı. İnsan figürü, balık ve büyük el gibi sembollerle, izleyiciye içsel bir keşif ve bilinçaltımın derinliklerine inme fırsatı. Bu resim, insanın içsel dünyasındaki karmaşıklığı, doğa ile olan ilişkisini ve bilinçaltımın derinliklerini ifade ediyor. İzleyiciye, kendi içsel yolculuğuna çıkma ve bilinmeyeni keşfetme çağrısında bulunuyor.

Şekil 108. Ezgi Hoşgör, Bağlar, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

İnsanın doğadaki tahribatının bende yarattığı derin bir hüznün ve aynı zamanda umut dolu duygularla bu resmimi çizdim. Suluboya ve mürekkep kullanarak, hem yumuşak hem de keskin hatlar yaratmak istedim. Bu teknik, duygularımın karmaşıklığını ve yoğunluğunu ifade etmek için idealdi. Elinde mikrofon tutan kadın figürü, sesini duyurmak isteyen bir bireyi temsil ediyor. Kuş figürü ise özgürlüğü ve doğayı simgeliyor. Gezi bağları şarkılarının sözleri, bu iki figürün etrafında dolanarak, onların hikayesini ve duygularını daha da derinleştiriyor. Renk seçiminde pastel tonları ve siyahı tercih ettim. Pastel tonlar, umudu ve doğanın güzelliğini ifade ederken, siyah renk ise yaşanan karanlık ve acı dolu anları yansıtıyor. Bu resimle, izleyicilere doğanın ve özgürlüğün değerini hatırlatmak ve onları bu değerleri korumaya teşvik etmek istedim. Bu resim, özgürlüğün ve doğanın korunmasının önemini vurgulamak için yapıldı. İçimdeki hüznün ve umut, resmin duygusal yoğunluğunu belirledi ve izleyiciye bu duyguları aktarmayı amaçladım.

Şekil 109. Ezgi Hoşgör, Oyuncu, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Bu resimde kullandığım çizgilerin karmaşıklığı, içsel dünyamdaki kaosu ve zihinsel dalgalanmaları yansıtıyor. Başında taç bulunan figür, asalet ve güç sembolü olarak resimde yer aldı, ancak grotesk ve rahatsız edici bir şekilde tasvir edildi. Bu, dışarıda güçlü ve kontrol sahibi görünen birinin içsel dünyasındaki karmaşayı ve çatışmayı simgeliyor. Teknik olarak siyah mürekkep ve suluboya kullanarak ince ve kıvrımlı çizgilerle çalıştım. Renk seçiminde siyah, gri ve koyu tonları tercih ettim çünkü bu renkler, karanlık ve melankolik bir ruh hali yaratıyor. Siyah mürekkep, figürün kasvetli ve derin duygularını ifade etmek için kullanıldı. Bu resimle, izleyiciye içsel dünyanın derinliklerini ve bu derinliklerdeki karmaşayı, çatışmaları ve duygusal yaraları hissettirmek istedim. Bana bu resim için ilham veren şey, içsel çatışmalarım ve hayatın getirdiği zorluklarla başa çıkma çabası oldu. Figürdeki taç, bir yandan gücü ve asaleti simgelerken, diğer yandan bu gücün arkasındaki kırılmanlığı ve karmaşıklığı ortaya koyuyor. Bu resim, hem içsel dünya ile dışarıya yansıtılan görüntü arasındaki çelişkiyi hem de insanın içsel mücadelesini ifade ediyor.

Şekil 110. Ezgi Hoşgör, Yem, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Üzüntü, umut ve karmaşa gibi duyguların etkisi altında çalıştığım bu resimde teknik olarak suluboya ve mürekkep kullandım. Suluboya ile arka plandaki renk geçişlerini ve ışık oyunlarını yaratırken, mürekkeple figürlerin detaylarını belirginleştirdim. Bu teknik, resmin hem yumuşak hem de güçlü bir etki yaratmasını sağladı. Resimde üzüm tabağı tutan kadın figürü, hayatın sunduğu bereketi ve güzellikleri temsil ediyor. Bedeninin içinden çıkan el ise, içsel dünyadaki gizemli ve bilinmeyen yönleri simgeliyor. Bu el, hayatın karmaşıklığını ve derinliklerini anlamaya çalışırken, bir nesne tutuyor. Bu nesne, izleyiciyi düşündürmek ve hayal gücünü kullanmaya teşvik etmek amacıyla belirsiz bırakılmıştır. Bu resimde anlatmak istediğim, insanın içsel dünyasındaki karmaşıklık ve hayatın sunduğu güzellikler arasında kurulan denge. İlham kaynağım, doğanın sunduğu bereket ve bu bereketin içsel dünyamızdaki yansımaları oldu. Kadın figürü, doğanın cömertliğini ve insanın bu cömertlikle kurduğu derin bağı temsil ediyor. İçten çıkan el ise, bu bağı ne kadar karmaşık ve derin olabileceğini gösteriyor. Renk seçiminde pastel tonları tercih ettim çünkü bu tonlar, resmin genelindeki huzuru ve sakinliği yansıtıyor. Aynı zamanda, yumuşak renk geçişleri ile ışık ve gölge oyunları, resmin derinliğini ve anlamını daha da artırıyor. Bu resim, izleyiciye hayatın ve içsel dünyanın karmaşıklığını, aynı zamanda da bu karmaşıklık içindeki güzellikleri fark etmeyi amaçlıyor.

Şekil 111. Ezgi Hoşgör, Bu Hava İyi Palamut Yapar, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Bu resmi yaparken doğanın gücü ve insanın doğa ile olan ilişkisini ele aldım. Teknik olarak suluboya ve mürekkep kullandım. Suluboya ile arka plandaki renk geçişlerini ve lekeleri yaratırken, mürekkep ile figürlerin detaylarını belirginleştirdim. Bu teknik, resmin hem yumuşak hem de güçlü bir etki yaratmasını sağladı. Resimdeki insan figürü, doğanın bir parçası olarak balıkla iç içe geçmiş durumda. Bu, insanın doğayla olan bağını ve bu bağın ne kadar derin olduğunu simgeliyor. Balık figürü, denizin derinliklerini ve bilinmeyeni temsil ederken, insan figürü bu bilinmeyenle yüzleşen bir varlık olarak resmedildi. Resmin sağ tarafında yer alan "Bu hava iyi palamut yapar" yazısı, bu ilişkiyi ve doğanın sunduğu nimetleri vurgulamak için yer alıyor. Renk seçiminde kahverengi, beyaz, mavi ve sarı tonlarını tercih ettim çünkü bu tonlar, doğanın sadeliğini, saflığını ve enerjisini yansıtıyor. Kahverengi ve beyaz tonları, insan figürünün doğallığını ve sadeliğini vurgularken, mavi ve sarı tonları doğanın canlılığını ve enerjisini temsil ediyor. Bana ilham veren şey, doğanın gücü ve insanın bu güç karşısındaki yerini düşünmek oldu. Bu resimle, doğanın ve insanın birbirine olan bağlılığını ve bu ilişkinin derinliğini anlatmak istedim. Doğa, insanın bir parçası ve bu bağ, insanın varoluşunun temel bir parçası olarak resmedildi.

Şekil 112. Ezgi Hoşgör, Oyun, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

İçimde derin bir karmaşa ve oyunbazlık hisleriyle suluboya ve mürekkep kullandığım bu resimde, suluboya ile arka plandaki renk geçişlerini ve lekeleri yaratırken, mürekkep ile figürlerin detaylarını belirginleştirdim. Bu teknik, resmin hem yumuşak hem de güçlü bir etki yaratmasını sağladı. Soytarının yakasını tutan el, kontrol ve gücü temsil ediyor. Soytarı figürü ise, hayatın oyunlarını ve bu oyunlar içindeki maskeleri simgeliyor. Soytarının başının üzerindeki sincap gibi hayvanlar, doğanın oyunbaz ve masum yönünü temsil ediyor. İnsan silüetleri ise, toplumun ve bireyin içsel dünyasını yansıtıyor. Bu figürler, hayatın içindeki karmaşıklıkları ve çeşitli rollerimizi simgeliyor. Renk seçiminde pastel tonları tercih ettim çünkü bu tonlar, resmin genelindeki oyunbaz ve hafif ruh halini yansıtıyor. Mavi, pembe ve sarı tonları ise, resme canlılık ve enerji katıyor. Bu resimle, izleyiciye hayatın oyunlarını ve bu oyunlar içindeki rollerimizi hatırlatmak istedim. Bana bu resim için ilham veren şey, hayatın içindeki maskeler ve rollerdi. Soytarı figürü, bu maskelerin ve rollerin bir yansıması olarak resme dâhil edildi. El figürü ise, bu maskelerin ardındaki gücü ve kontrolü simgeliyor. Bu resim, izleyiciye kendi içsel dünyasını ve toplumsal rollerini düşünmeye teşvik ediyor. Bu resimde anlatmak istediğim, hayatın oyunları ve bu oyunlar içindeki rollerimizdir. Renk seçiminde, pastel tonlar ve canlı renkler, bu temayı desteklemek için kullanıldı. Resmin dinamik ve karmaşık yapısı, hayatın kendisinin de ne kadar dinamik ve karmaşık olduğunu yansıtıyor.

Şekil 113. Ezgi Hoşgör, İlk Çağ Merhaba, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Bu resimde, belirsizlik, huzursuzluk ve belki de biraz melankoli ile çizgilerimi serbest bıraktım ve figürlerin doğal bir şekilde ortaya çıkmasına izin verdim. Bu resim ile, insan figürlerinin ve yüzlerin soyutlanmış hallerini keşfetmek istedim. İlham kaynağım, insanın içsel dünyası ve bu dünyanın dışı vurumu oldu. Bu resim, insanın karmaşık duygusal durumlarını ve içsel çatışmalarını ifade ediyor. Figürlerin belirsiz ve stilize edilmiş halleri, insanın kendini ve duygularını tam olarak ifade edememe durumunu yansıtıyor. Renk seçiminde ise, kâğıdın doğal rengi ve üzerindeki lekeler, zamanın ve yaşanmışlıkların izlerini taşıyor. Bu da resme nostaljik ve biraz da hüzünlü bir hava katıyor. Bu resimde anlatmak istediğim, insanın içsel dünyasının karmaşıklığı ve bu dünyanın dışı vurumunun ne kadar zor olabileceği. Figürlerin belirsizliği ve çizgilerin serbestliği, bu karmaşıklığı ve belirsizliği yansıtıyor. Renklerin ve lekelerin etkisi ise, zamanın ve yaşanmışlıkların bu içsel dünyaya nasıl etki ettiğini gösteriyor.

Şekil 114. Ezgi Hoşgör, İsimsiz, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

İçsel bir keşif ve kendimle yüzleşme içindeyken bu resmim ortaya çıktı. Teknik olarak, mürekkep ve suluboya karışımı bir yöntem kullandım. Mürekkep ile figürün ana hatlarını ve detaylarını belirginleştirirken, suluboya ile arka planı ve genel atmosferi oluşturdum. Bu teknik, resme hem keskin hem de yumuşak bir kontrast kazandırdı. Bu resimde, insanın içsel dünyasını ve duygusal karmaşıklığını anlatmak istedim. Figürün abartılı ve stilize edilmiş formu, insanın kendini nasıl algıladığı ve dış dünyaya nasıl yansıttığı arasındaki farkı simgeliyor. Göğüslerin belirginliği ve ellerin kanat benzeri şekilleri, hem kırılganlığı hem de özgürlüğü temsil ediyor. Arka plandaki çizgiler ve şekiller ise, zihinsel ve duygusal karmaşıklığı ifade ediyor. Bu resim için ilham kaynağım, insanın içsel dünyası ve duygusal deneyimleriydi. Renk seçiminde pembe tonlarını kullanmamın nedeni, hem yumuşaklığı hem de duygusal derinliği ifade etmektir. Siyah mürekkep ise, bu duygusal derinliğin ve karmaşıklığın altını çizmek için kullanıldı. Bu resim, insanın içsel dünyasını ve duygusal karmaşıklığını ifade ediyor. Figürün abartılı ve stilize edilmiş formu, insanın kendini nasıl algıladığı ve dış dünyaya nasıl yansıttığı arasındaki farkı simgeliyor. Göğüslerin belirginliği ve ellerin kanat benzeri şekilleri, hem kırılganlığı hem de özgürlüğü temsil ediyor. Arka plandaki çizgiler ve şekiller ise, zihinsel ve duygusal karmaşıklığı ifade ediyor.

Şekil 115. Ezgi Hoşgör, İnce Kenar Bu Gece Sardunyalılar, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

İnce Kenar Bu Gece Sardunyalılar isimli resmimde soyut teknik kullanarak, içsel dünyamı ve bilinçaltımı yansıtmaya çalıştım. Çizgiler ve renkler aracılığıyla, kaotik ve aynı zamanda düzenli bir kompozisyon yaratmak istedim. Bu resim, içsel çatışmalarımı ve düşüncelerimi ifade ediyor. Renk seçiminde, mavi ve mor tonları huzuru ve derin düşünceyi, sarı ve turuncu tonları ise enerjii ve canlılığı temsil ediyor. Mavi ve mor, zihinsel derinliği ve içsel huzuru yansıtırken, sarı ve turuncu canlılık ve dinamizmi simgeliyor. Bu resim, içsel dünyanın bir yansıması olarak, izleyiciyi kendi duygusal ve zihinsel yolculuğuna davet ediyor. Çizgilerin ve renklerin dansı, hayatın karmaşıklığını ve güzelliğini anlatıyor. Bu resmi çizerken, içsel huzuru ve kaosu aynı anda hissettim ve bu duyguları tuvale yansıttım. İlham kaynağım, doğanın ve insan ruhunun karmaşıklığı oldu. Her bir çizgi ve renk, bu karmaşıklığın bir parçasını temsil ediyor. Bu resimle, izleyicinin kendi içsel dünyasına bir yolculuk yapmasını ve kendi duygusal deneyimlerini keşfetmesini amaçladım.

Şekil 116. Ezgi Hoşgör, İsimsiz, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Bu resmi çizerken, çizgilerimi özgürce bırakarak, duygularımı kâğıda aktarmaya çalıştım. Bu resimde, insan kalabalığının içinde kaybolmuşluk ve bireyselliğin yitimi temasını anlatmak istedim. Beni bu resim için bana ilham veren şey, modern toplumda bireylerin kendilerini ifade etme ve var olma çabalarıydı. Kalabalık içinde kaybolmuş yüzler, bu çabaların ne kadar zor ve karmaşık olduğunu simgeliyor. Renk seçiminde, kahverengi ve sarı tonları, hem sıcaklık hem de belirsizlik duygularını yansıtmak için kullanıldı. Kahverengi, toprağa ve doğaya olan bağlılığı, sarı ise umut ve enerji arayışını temsil ediyor. Bu resimde anlatmak istediğim, bireylerin kalabalık içinde kendilerini bulma ve ifade etme çabalarıdır. Her bir yüz, farklı bir hikâye ve duygu barındırıyor. Renk seçiminde, içsel bir sıcaklık ve aynı zamanda bir belirsizlik hissi yaratmak istedim. Bu resim, modern toplumun karmaşıklığını ve bireyselliğin önemini vurguluyor.

Şekil 117. Ezgi Hoşgör, İsimsiz, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Özgür çizgilerle düşünsel durumumu müzikle birleştirerek müziğin ritminde hissettiklerimi bu resimde görselleştirmeye çalıştım. Soyut bir tarzda çalışarak, insan figürünün sınırlarını ve detaylarını belirsizleştirdim. Bu tekniğin, Bana kendi yorumlarımı katmama olanak tanıdı ve resmin her alanı için farklı bir anlam taşımasını sağladı. Renk seçiminde kahverengi, kırmızı ve siyah tonlarını kullanarak, resme derinlik ve dramatik bir hava katmak istedim. Bu renkler, aynı zamanda içimdeki yoğun duyguları ve belirsizlikleri yansıtmaktadır. Bu resim, insanın içsel karmaşasını ve duygusal derinliklerini ifade ediyor. Figürün belirsizliği, insanın kendini ve duygularını tam olarak tanımlayamamasını simgeliyor. Resmi çizerken, içsel bir yolculuğa çıktım ve bu yolculuk sırasında hissettiğim duyguları kâğıda aktardım. İlham kaynağım, insanın iç dünyası ve bu dünyadaki belirsizlikler oldu. Renk seçiminde ise, içimdeki yoğun duygular ve bu duyguların yarattığı karmaşa etkiliydi. Bu resimle, izleyicinin de kendi içsel yolculuğuna çıkmasını ve kendi duygusal derinliklerini keşfetmesini amaçladım.

Şekil 118. Ezgi Hoşgör, İsimsiz, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Bu resimde siyah zemin üzerine beyaz çizgilerle çalışmak, kontrastın gücünü ve zıtlık kavramını açığa çıkarmamı sağladı. Duygularımın yoğunluğunu vurgulamak için bu tekniği seçtim. Kontrast formlar, aynı zamanda figürün ve çevresindeki unsurların daha belirgin ve çarpıcı görünmesini sağladı. Resimde büyük bir figürün eğilmiş ve yere doğru uzanmış hali, insanın içsel dünyasına bir yolculuğu ve kendi içine dönük bir arayışı simgeliyor. Figürün başının aşağıya eğilmiş olması, bir tür teslimiyet veya derin düşünce halini ifade ediyor. Etrafındaki şehir silüetleri ve dalgalı çizgiler, bu içsel yolculuğun dış dünya ile olan bağlantısını ve karmaşıklığını temsil ediyor. Bu resmi çizerken, insanın kendi iç dünyasında kaybolma ve kendini bulma sürecini anlatmak istedim.

Şekil 119. Ezgi Hoşgör, On Üç Milyon Kelime, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Serbest çizim ve suluboya lekeleri kullandığım bu resmi oluştururken figürlerin spontane ve doğal bir şekilde oluşmasını sağladım. Resimdeki insan yüzleri ve uzuvlar, hayatın karmaşıklığını ve belirsizliğini temsil ediyor. Her yüz, farklı bir duygu ve hikâyeyi barındırıyor. Bu yüzler ve uzuvlar, insan ilişkilerinin ve içsel dünyamızın ne kadar karmaşık ve değişken olabileceğini simgeliyor. Renk seçiminde melankolik ve nostaljik duygular etkili oldu. Kahverengi ve bej tonları ile, geçmişe duyulan özlemi ve hayatın geçiciliğini anlattım.

Şekil 120. Ezgi Hoşgör, İsimsiz, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Bu resmi çizerken, insanların günlük yaşamın karmaşası içinde nasıl sıkışıp kaldıklarını ve bir araya geldiklerinde nasıl bir bütün oluşturduklarını anlatmak istedim. Teknik olarak, ince uçlu kalemler ve mürekkep kullanarak detaylı bir çizim yaptım. Çizim sırasında, insanların bireysel olarak ne kadar küçük ve önemsiz görünebileceğini, ancak bir araya geldiklerinde büyük bir resmin parçası olduklarını vurgulamak istedim.

Şekil 121. Ezgi Hoşgör, İsimsiz, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Hayatın kaotik ve düzensiz yapısını, insan ilişkilerinin karmaşıklığını bu resim ile yansıtmak istedim. Teknik olarak, serbest çizim ve suluboya lekeleri kullandım. Bu teknik, resmin spontane ve doğal bir şekilde oluşmasını sağladı. Resimdeki insan yüzleri ve uzuvlar, hayatın karmaşıklığını ve belirsizliğini temsil ediyor. Resimdeki insan yüzleri, farklı bir duygu ve hikâyeyi barındırıyor. Bu yüzler ve uzuvlar, insan ilişkilerinin ve içsel dünyamızın ne kadar karmaşık ve değişken olabileceğini simgeliyor.

Şekil 122. Ezgi Hoşgör, İsimsiz, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Bu resmi yaparken, yakınlık ve ayrılık gibi zıt duyguların bir arada yaşandığı anları düşünüyordum. Birbirine sarılan figürler, hem bir bağlılığı hem de kaybetme korkusunu simgeliyor. Bu figürler, hem fiziksel hem de ruhsal olarak birbirine yaslanıyor gibi, fakat aralarındaki çizgiler ve boşluklar, tam anlamıyla bütünleşemediklerini ifade ediyor. Renk seçimlerim bilinçliydi. Mavi, figürlerin huzur ve dinginlik arayışını temsil ediyor; bu, ilişkilerde genelde aranan bir dengeyi ifade ediyor. Kırmızı, o ilişkilerin içindeki gerilim, tutku ya da çatışmayı yansıtırken; sarı, bir umudu, geleceğe dair bir ışığı ve sıcaklığı simgeliyor. Resmin genelinde kullandığım bu kontrast, hayatın karmaşıklığını ve bir arada var olan zıt duyguları aktarmak için seçildi.

Şekil 123. Ezgi Hoşgör, Yeterince Neşelimi Herşey, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

İnsanın içsel dünyasını ve dış dünyayla olan çatışmasını bu resim ile bir araya getirmek istedim. Resmi çizerken aklımda net bir plan yoktu, ancak çizgiler ve renkler beni yönlendirdi. Resmin merkezindeki yüzler, farklı kimlikleri ve içsel yüzleşmeleri temsil ediyor. Yan tarafta beliren hayvan figürleri ise insan doğasının vahşi ve sezgisel yanlarını simgeliyor. Her şey bir bütün gibi görünüyor, ancak figürlerin birbiriyle çelişkili duruşları, bu bütünlüğün yüzeysel olduğunu anlatıyor. Renkler bilinçli bir şekilde seçildi. Mavi, sakinlik ve dinginlik arayışını; turuncu ve kırmızı ise bu arayışın içinde kaybolan enerjiyi ve kaosu ifade ediyor. Sarı ise bu kaosun içindeki umudu, bir ışık arayışını simgeliyor. Teknik olarak, spontane bir süreç izledim. İlk olarak, mürekkep çizgileriyle figürlerin sınırlarını belirledim, sonra suluboya ile içlerini doldurdum. Renklerin birbiriyle karışmasına izin vererek, tıpkı yaşamın kendisi gibi kontrolsüz ve doğal bir akış yaratmaya çalıştım. Bu resmi yaparken, insanın içinde barındırdığı zıtlıkları düşünüyordum. Sevgi, korku, tutku ve kaygı bir arada. İlhamımı, bu duyguların günlük hayatta nasıl görünmez bir şekilde var olduğundan aldım. İzleyiciye bu figürlerin arasında kendi hikâyelerini bulmaları için bir alan bırakmak istedim. Bu resim, hem içsel hem de dışsal bir yolculuk.

Şekil 124. Ezgi Hoşgör, Bazen Oturduğum Yerde, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

Bazen hayatta dururuz, oturduğumuz yerde kalır ve zihnimiz kendi yolculuğuna çıkar. Bu resmi çizerken de aslında tam anlamıyla bir duraklama anını yakalamak istedim. Sol taraftaki çökmüş kadın figürü, bir ağırlık ya da hayal kırıklığı taşıyor gibi. Sağdaki adam figürü ise biraz daha mesafeli; belki anlamaya çalışıyor, belki de kendi yolculuğunda bir noktada buluşuyorlar Yazıyı resme eklemek, bu sahnenin duygusunu daha doğrudan ifade etmemi sağladı. “Bazen oturduğum yerde kendi kendime dalıp giderim.” cümlesi aslında hepimizin zaman zaman hissettiği bir kopmuşluk anını anlatıyor.

Şekil 125. Ezgi Hoşgör, İsimsiz, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

İçimde yoğun bir rahatsızlık ve içsel karmaşa hissettiğim bir an da mürekkep ve suluboya kullanarak, bu duygularımı kâğıda döktüm. Çizimlerimde serbest ve düzensiz çizgiler kullandım. Bu çizgiler, içsel dünyanın karmaşıklığını ve düzensizliğini yansıtıyor. Suluboya lekeleri ise, bu duygusal durumun akışkanlığını ve belirsizliğini temsil ediyor. Resimdeki grotesk figür, insanın içsel korkuları ve karanlık taraflarını sembolize ediyor. Figürün abartılı ve rahatsız edici detayları, bu duyguların ne kadar derin ve rahatsız edici olabileceğini göstermeyi amaçlıyor. Bu figürle, izleyiciyi kendi içsel karanlığıyla yüzleşmeye davet ediyorum. Renk seçiminde pastel tonlar ve koyu renkleri tercih ettim. Pastel tonlar, yumuşaklık ve belirsizlik hissi yaratırken, koyu renkler (özellikle kahverengi ve siyah) karanlık ve yoğun duyguları temsil ediyor. Kırmızı ise, tutku ve öfkeyi ifade ediyor. Bu renk kombinasyonları, resmin duygusal derinliğini ve karmaşıklığını destekliyor. Bu resimde anlatmak istediğim, insanın içsel dünyasındaki karmaşıklık ve karanlık yönlerdir. Grotesk figür, bu duygusal derinlikleri ve rahatsız edici gerçekleri yansıtıyor. Resmin amacı, izleyiciyi kendi içsel yolculuğuna çıkararak, karanlık yönlerini keşfetmeye teşvik etmektir.

Şekil 126. Ezgi Hoşgör, Dönüşüm, Detay, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 28x20cm, 2024

İnsanın soyut ve stilize edilmiş bir formunu kendi yorumumla bu resimde keşfetmek istedim. Organik ve akışkan çizgiler kullanarak, doğanın ve insan bedeninin güzelliğini ve karmaşıklığını yansıtmaya çalıştım. Spiral ve dairesel desenlerle, yaşamın döngüselliğini ve sürekli değişimini ifade ettim. Arka plandaki lekeler ve dokular, figürün çevresiyle olan etkileşimini ve bu etkileşimin yarattığı hareketi temsil ediyor. Bu resimde, izleyicinin kendi yorumlarını ve duygularını katabileceği, açık uçlu bir anlatım sunmayı amaçladım. Figürün soyut ve stilize edilmiş hali, izleyicinin hayal gücünü harekete geçirerek, her bireyin kendi anlamını bulabileceği bir sanat eseri yaratmak istedim. Renk seçiminde, soluk pembe ve bej tonları gibi pastel renkleri tercih ettim. Bu tonlar, resmin genelindeki yumuşaklığı ve huzuru yansıtıyor. Bu resimle anlatmak istediğim şey, insan formunun ve doğanın güzelliğini ve karmaşıklığını vurgulamak.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Sanat ve hastalık arasındaki ilişki, sanat tarihi boyunca birçok sanatçının kişisel ve sanatsal yolculuklarını şekillendirmiştir. Bu çalışma, kronik hastalıkların sanatçılar üzerindeki fiziksel, ruhsal ve yaratıcı etkilerini inceleyerek, sanatın bu süreçlerde nasıl bir dönüşüm ve iyileşme aracı haline geldiğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Sanatçılar, hastalıklarıyla mücadele ederken bireysel varoluşlarını sorgulamakla birlikte, eserlerinde yeni ifade biçimleri geliştirmiş ve toplumsal farkındalık yaratma yoluna gitmişlerdir.

Örnek sanatçıların hayatları ve eserleri üzerinde yapılan analizlerde sanatın, bireyin yaşadığı fiziksel ve ruhsal sınırlamaları aşmasını sağlayan güçlü bir ifade aracı olduğu görülmüştür. Çeşitli kronik hastalıklarla mücadele eden sanatçılar, yaşadıkları zorluklara rağmen sanatın dönüştürücü gücünden faydalanarak kendi yaratıcı süreçlerini yeniden yapılandırmışlardır. Bu bağlamda sanatçılar; sınırlama, adaptasyon ve dönüşüm süreçlerinden geçerek sanatı, kendilerinin iç dünyalarını dışa vurdukları, kendilerini yeniden keşfettikleri ve hastalıklarıyla baş etme mekanizmalarını geliştirdikleri bir alan haline getirmişlerdir. Sanat ve hastalık arasındaki ilişki, sanatçının hem bireysel mücadelesini hem de yaratıcı sürecini şekillendiren güçlü bir bağ yaratmaktadır. Sanatçılar, yaşadıkları hastalıkları eserlerine doğrudan veya dolaylı olarak yansıtmış, bedenlerindeki ve zihinlerindeki değişimleri sanatsal yaratımlarında bir anlatım dili haline getirmişlerdir.

Aşağıda verilen Tablo 1.'de araştırma kapsamında incelenen sanatçıların hastalıkları ve bu hastalıkların sanatsal yaratım süreçlerindeki etkileri listelenmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, hastalıkların sanatsal yaratıma etkileri altı ana başlık altında gruplandırılmıştır. Bu sınıflandırma, sanatçıların hastalıkları karşısında geliştirdikleri yaratıcı stratejileri ve eserlerinde gözlenen değişimleri anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Tablo 1. Sanatçıların Hastalıklarının Sanatlarına Yansımaları

Sanatçı	Hastalığı	Sanatına Yansımaları	Sanatındaki Değişimler
Alice Neel	Depresyon, psikolojik sorunlar	Portrelerinde insanların psikolojilerini ve toplumsal sınıf farklılıklarını yansıttı.	Figürlerde içsel derinlik, güçlü yüz ifadeleri ve psikolojik gerilim ön plana çıktı (<i>Requiem</i> , 1928).
Andy Warhol	Travma sonrası stres bozukluğu	Seri üretim ve tüketim toplumu üzerine ironik göndermeler yaptı. Sanatı popüler kültür imgeleriyle doldurdu.	Pop-art akımının öncüsü oldu, parlak renkler ve tekrar eden imgeler kullandı (<i>Marilyn Diptych</i> , 1962).
Camille Claudel	Şizofreni belirtileri, depresyon	Heykellerinde dramatik ifadeler arttı.	Figürler giderek daha kederli ve içe dönük hale geldi (<i>L'Âge mûr</i> , 1899)
Chuck Close	Disleksi, Felç (Spinal arter tıkanıklığı)	Özel teknikler ve mekanik yöntemler geliştirerek portre sanatına devam etti. Foto-realist eserler üretti.	Dijital manipülasyonlar ve ızgara tekniği kullanarak portre sanatını yeniden şekillendirdi (<i>Big Self-Portrait</i> , 1968).
Claude Monet	Katarakt	Görme yetisi azaldıkça eserleri daha soyutlaştı.	Detaylar kayboldu, ışık ve renk oyunları ön plana çıktı (<i>Nilüferler Serisi</i>).
David Downes	Yüksek işlevli otizm	Mimari detaylara ve perspektife yoğunlaştı. Dünya algısını hiper-detaycı bir bakış açısıyla yansıttı.	Şehir manzaraları ve ayrıntılı çizimler ön plana çıktı (<i>The Savoy</i> , 2012).
Edgar Degas	Görme kaybı	Ayrıntılar azaldı, figürler yumuşak ve hareket odaklı hale geldi	Pastel boya kullanımı arttı, heykellere yöneldi (<i>Kanatlı Bale Dansçıları</i> , 1900).
Edvard Munch	Anksiyete, depresyon	Kaygı, ölüm ve yalnızlık temaları öne çıktı.	Figürler çarpıtılmış, renkler canlı ve yoğun (<i>Çığlık</i> , 1893).
Egon Schiele	İspanyol Gribi	İzolasyon ve ölüm imgeleri öne çıktı.	Çizgiler daha keskin ve dramatik hale geldi (<i>The Family</i> , 1918).
Francisco Goya	İşitme kaybı	Sanatı daha karanlık ve gotik bir hale geldi	Realist eserler yerini "Kara Resimler"e bıraktı (<i>Çocuklarını Yiyen Satürn</i> , 1819-1823).
Frida Kahlo	Fiziksel travma, omurga sorunları	Acıyı otoportrelerinde doğrudan yansıttı.	Otoportreler acı ve kimlik temalarını vurguladı (<i>Kırık Sütun</i> , 1944).
Gustav Klimt	İspanyol Gribi	Ölüm ve geçicilik temaları arttı.	Kompozisyonlar daha soyut hale geldi (<i>Öpücük</i> , 1907-1908).
Hannah Laycock	Multipl Skleroz (MS)	Fotoğraflarında belirsizlik, bulanıklık ve yorgunluk hissini yansıttı. Sanatıyla MS hastalarının deneyimlerini görünür kıldı.	Soyut ve duygusal fotoğraflar, yumuşak ışık kullanımı ve hareket bulanıklıkları ile hastalığın etkisini aktardı (<i>Awakenings</i> , 2015).
Jackson Pollock	Alkol bağımlılığı, depresyon	Rastlantısal ve kontrolsüz fırça darbeleriyle sanatı şekillendi. Kaotik ve enerjik kompozisyonlar oluşturdu.	"Drip painting" (damlatma tekniği) geliştirdi, geleneksel kompozisyonlardan uzaklaştı (<i>No. 5</i> , 1948).

Tablo 1. Devamı

Jean-Michel Basquiat	Uyuşturucu bağımlılığı, depresyon	Toplumsal eleştiriler, siyahi kimlik ve sokak sanatı temaları öne çıktı. Kaotik ve çarpıcı semboller kullandı.	Graffiti tarzı, soyut dışavurumculukla birleşti, primitif ve yazılı mesajlar içeren kompozisyonlar ortaya koydu (<i>Skull, 1981</i>).
Keith Haring	HIV/AIDS	Sanatını hastalıkla mücadele ve farkındalık yaratmak için kullandı.	Semboller ve pop-art figürler ön plana çıktı (<i>Ignorance = Fear, Silence = Death, 1989</i>).
Leonardo da Vinci	Muhtemel dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB), felç	Yarıda kalan projeleri ve çok yönlü ilgi alanları dikkat eksikliğini yansıtıyor. Yaşlılığında felç geçirdiği için sol eliyle çizmeye devam etti.	Optik illüzyon, anatomi çalışmaları ve mühendislik tasarımları sanatsal detaycılığını belirledi (<i>Son Akşam Yemeği, 1495-1498</i>).
Louis Wain	Şizofreni	Kediler başlangıçta neşeli iken zamanla soyut ve psikedelik hale geldi.	Renkler daha yoğunlaştı, simetrik ve karmaşık desenler ortaya çıktı (<i>Arka Ayakları Üzerinde Duran Kedi, 1939</i>).
Lydia Emily	Multipl Skleroz (MS)	Sanatını MS farkındalığı yaratmak ve hastalıkla mücadele edenleri desteklemek için kullandı. Sokak sanatı ve güçlü toplumsal mesajlar içerdi.	Portre ve aktivist sanat eserlerinde hastalığın psikolojik ve fiziksel etkilerini vurguladı (<i>MS On My Mind, 2015</i>).
Mark Rothko	Depresyon	Renk alanı resimleri gittikçe koyulaştı.	Parlak tonlar zamanla koyu kırmızı ve siyaha dönüştü (<i>No. 61 (Rust and Blue), 1963</i>).
Otto Dix	Savaş travması	Savaşın yıkıcı etkilerini ve insanın çöküşünü grotesk ve sert bir gerçekçilikle ele aldı.	Dışavurumcu ve Yeni Nesnellik akımıyla savaş sonrası dehşeti yansıttı (<i>War Triptych, 1929-1932</i>).
Paul Klee	Skleroderma (otoimmün hastalık)	Hastalık ilerledikçe sanatı daha soyut ve sade hale geldi.	Renk kullanımını sembolikleşti, figürler basitleşti (<i>Ölüm ve Ateş, 1940</i>).
Peter Howson	Asperger sendromu	Savaşın ve insan psikolojisinin etkilerini sanatıyla işledi. Travmalarını eserlerinde yansıttı.	Koyu tonlar, dramatik figürler ve güçlü kompozisyonlar kullanarak insan acısını yansıttı (<i>Prophecy, 2016</i>).
Pierre-Auguste Renoir	Romatoid artrit	Ellerini kullanamadığı için fırçayı ellerine bağlayarak resim yaptı.	Fırça darbeleri daha gevşek ve akıcı hale geldi (<i>Tilla Durieux, 1914</i>).
Riva Lehrer	Spina bifida	Engellilik deneyimini sanatına yansıttı, portrelerinde beden farklılıklarını vurguladı.	Figürler detaylı, karakterlerin fiziksel özellikleri ve hikâyeleri sanata dâhil edildi (<i>Susan Nussbaum, 1998</i>).
Salvador Dalí	Parkinson benzeri nörolojik hastalık, travmalar	Sürrealist imgeler, bilinçaltı ve rüyalar üzerine yoğunlaştı. Zihinsel karmaşa eserlerine yansıdı.	Gerçeküstü ve çarpıtılmış formlar, rüya sahneleri ve detaycı teknik (<i>Belleğin Azmi, 1931</i>).

Tablo 1. Devamı

Stephen Wiltshire	Savant sendromu	Fotoğrafik hafızasını kullanarak karmaşık şehir manzaralarını hafızasından detaylı bir şekilde çizdi.	Yüksek doğrulukta mimari çizimler yaptı, hafızadan gerçekçi kompozisyonlar oluşturdu (<i>Paris Uçak Görünümü</i> , 2022).
Vincent van Gogh	Bipolar bozukluk, depresyon, psikoz	Ruhsal dalgalanmalar renk kullanımına ve fırça darbelerine yansdı.	Renkler parlak ve yoğun, fırça darbeleri hareketli hale geldi (<i>Yıldızlı Gece</i> , 1889).
Willem de Kooning	Alzheimer	Hastalık ilerledikçe eserleri daha soyut ve basit hale geldi. Fırça darbeleri daha spontane oldu.	Geometrik kompozisyonlardan uzaklaşıp akışkan ve yumuşak hatlara yöneldi (<i>Woman III</i> , 1953).
Yayoi Kusama	Obsesif kompulsif bozukluk, halüsinasyonlar	Sanatını bir terapi aracı olarak kullandı. Sonsuz tekrar ve ritmik desenler oluşturdu.	Nokta ve desenlerin tekrarlandığı hipnotik kompozisyonlar (<i>Infinity Mirror Rooms</i> , 1965).

1- Fiziksel Kısıtlamalar Nedeniyle Teknik veya Üslup Değişimi

Sanat, insanın kendini ifade etmesinin en güçlü yollarından biridir. Ancak bazı sanatçılar, fiziksel hastalıklar veya bedensel engeller nedeniyle geleneksel tekniklerini uygulamakta zorlanmışlardır. Sanatsal üretimlerini sürdürmek isteyen bu sanatçılar, fiziksel sınırlarını aşmak için yeni teknikler ve alternatif yöntemler geliştirmişlerdir. Fiziksel kısıtlamalar nedeniyle sanatçılar eserlerinde farklı materyaller, farklı uygulama yöntemleri ve yeni teknikler kullanmaya yönelmişlerdir. Bazı sanatçılar, ellerini kullanamadıklarında farklı araçlar kullanarak sanat yapmayı denemiş, bazıları ise geleneksel resim tekniklerinden uzaklaşıp heykel gibi yeni alanlara yönelmiştir. Bu değişimler, sanatçının hastalık sürecine uyum sağlamasının yanında sanatıyla da yeni bir anlatım biçimi geliştirmesini beraberinde getirmiştir.

Örneğin, Pierre-Auguste Renoir, romatoid artrit nedeniyle hareket kabiliyetini büyük ölçüde kaybetmiştir. Ancak sanatını icra etmeye devam edebilmek için fırçayı eline bağlayarak resim yapmayı sürdürmüştür. "*Boulevard de la Danse*" (Şekil 30.) gibi eserlerinde, Renoir'in hastalığının fiziksel sınırlamalarına rağmen sanata olan tutkusunu koruduğu ve yaşama olan bağlılığı görülür. Ellerin hareket kabiliyeti azaldıkça fırça darbeleri daha yumuşak ve özgür hale gelmiş, renk paleti sıcak tonlara yönelmiştir. Renoir, fırçayı doğrudan eline sabitleyerek resim yapmaya devam etmiş ve böylece fiziksel sınırlarını sanatsal üretim sürecine adapte etmeyi başarmıştır.

Benzer şekilde, Edgar Degas, yaşlandıkça görme yetisini kaybetmiş ve bu durum sanatsal üslubunda büyük değişimlere yol açmıştır. Balerin figürlerini tasvir

ettiği eserlerinde, detaylara olan hakimiyeti azalırken, ışık ve renklerin ön plana çıktığı daha soyut ve sezgisel bir anlatıma yönelmiştir. Görme yetisinin azalması, Degas'ın kompozisyonlarını daha dinamik hale getirmesine neden olmuş ve renkleri daha güçlü bir biçimde kullanmasını sağlamıştır. Heykeltıraşlığa olan ilgisi de bu dönemde gelişmiş ve görme sorunlarını telafi etmek için üç boyutlu sanat üretimine ağırlık vermiştir.

Bir diğer örnek, Claude Monet'dir. Katarakt hastalığı sebebiyle görüşü bozuldukça eserlerinde büyük değişimler yaşanmıştır. "*Nilüferler*" serisi, bu dönüşümün en belirgin örneklerinden biridir. Monet'in kataraktı ilerledikçe renk algısı değişmiş ve paleti daha sıcak tonlara yönelmiştir. Detaylar giderek kaybolmuş, fırça darbeleri daha geniş ve özgür hale gelmiştir. Monet, ameliyat olmayı reddettiği dönemde gördüğü bulanık dünyayı sanatsal bir anlatım biçimi haline getirmiştir. Chuck Close, 1988 yılında geçirdiği bir rahatsızlık nedeniyle boynundan aşağısı felç olmuş ve geleneksel resim yapma yöntemlerini kullanamaz hale gelmiştir. Ancak sanatsal üretiminden vazgeçmek yerine, özel mekanizmalarla büyük ölçekli portreler yapmaya devam etmiştir. Bu dönemde, noktasal resim tekniklerini geliştirerek sanatına yeni bir yön kazandırmıştır.

Fiziksel hastalıklar, sanatçıların tekniklerini ve anlatım biçimlerini değiştirmeye zorlamış olsa da, aynı zamanda sanatsal üretimlerinde yeni keşifler yapmalarına ve alternatif yöntemler geliştirmelerine yol açmıştır. Bedensel sınırlamalarına rağmen sanatçılar, üretimlerine devam edebilmek için yenilikçi çözümler yaratmış, böylece hem bireysel mücadelelerini sanatlarıyla belgeleyerek hem de sanat dünyasında kalıcı izler bırakarak varlıklarını sürdürmüşlerdir.

2. Psikolojik Rahatsızlıkların ve Ruhsal Dalgalanmaların Sanata Yansıması

Sanat, insanın iç dünyasını, duygularını ve zihinsel durumlarını fırça darbeleri ve boya izleri ile tuvale yansıtan güçlü bir ifade biçimidir. Renkler, şekiller, desenler, tema ve kompozisyonun diğer unsurları sanatçının dili olmuştur. Ancak bazı sanatçılar için sanat, anlatım aracı olmanın ötesinde, psikolojik rahatsızlıklarla başa çıkma yöntemi haline gelmiştir. Depresyon, bipolar bozukluk, anksiyete, şizofreni gibi hastalıklarla mücadele eden sanatçılar, iç dünyalarındaki çalkantıları ve ruhsal dalgalanmaları eserlerine doğrudan yansıtmışlardır. Bu durum, sanatçının teknik üslubunda, renk kullanımlarında, kompozisyon anlayışında ve tematik öğelerinde

büyük değişimlere yol açmıştır. Yoğun duygusal dalgalanmalar yaşıyan sanatçılar, ruh hallerindeki değişimleri resimlerine yansıtarak kendi iç dünyalarını dışarı yansıtma fırsatı bulmuşlardır.

Vincent van Gogh, bipolar bozukluk ile mücadele eden ve bu durumun sanatsal üretimine doğrudan yansıyan sanatçılardan biridir. Manik ve depresif dönemler arasında gidip gelen ruh hali, onun eserlerinde belirgin biçimde görülmektedir. Özellikle "Yıldızlı Gece" (Şekil 1.) tablosu, onun zihinsel dalgalanmalarını yansıtan dinamik spiraller ve hareketli fırça darbeleri ile dikkat çeker. Sarı ve mavi tonların karşıtlığı, umut ve melankoli arasındaki gelgitleri simgeler. Van Gogh'un resimlerindeki yoğun dokular ve hareketli çizgiler, onun zihinsel durumunun görsel bir yansıması olarak kabul edilmektedir. Edvard Munch, anksiyete ve depresyon ile mücadele eden bir sanatçı olarak, bu rahatsızlıklarını doğrudan eserlerine yansıtmıştır. "Çığlık" tablosu (Şekil 3.), anksiyetenin ve varoluşsal korkuların en çarpıcı temsillerinden biri olarak kabul edilmektedir. Munch'un kullandığı dalgalı çizgiler ve yoğun renk kontrastları, kaygı ve panik hissini güçlendiren unsurlar olarak değerlendirilmiştir. Kendi günlüğünde, "Çığlık" tablosunu (Şekil 3.) yaratırken doğaya karşı duyduğu korkuyu ve iç dünyasında hissettiği kaygıyı betimlediğini yazmıştır.

Mark Rothko, derin depresyonla mücadele eden sanatçılardan biri olarak, soyut dışavurumculuğun önemli isimlerinden biridir. Kariyerinin erken dönemlerinde daha renkli ve enerjik tonlara yönelirken, depresyonunun ilerlemesiyle birlikte eserlerinde daha koyu ve karamsar tonlar ağırlık kazanmaya başlamıştır. Siyah, bordo ve kahverengi gibi tonların hâkim olduğu eserleri, onun iç dünyasındaki çöküntüyü ve yalnızlığı yansıtmaktadır. Bu dönüşüm, sanatçının ruh halindeki değişimlerin doğrudan bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Louis Wain, şizofreni ile mücadele eden bir sanatçı olarak, hastalığının ilerlemesiyle birlikte eserlerinde büyük değişimler yaşamıştır. Erken dönemlerinde neşeli ve detaylı kedi portreleri çizerken, hastalığı ilerledikçe desenleri daha soyut ve karmaşık hale gelmiştir. Kullandığı renkler daha parlak ve kontrastlı hale gelirken, figürler daha düzensiz ve tekrar eden motiflerle dolu olmuştur. Sanatı, zihinsel dünyasındaki değişimleri somutlaştıran bir belge niteliği taşımaktadır.

Sanatın psikolojik rahatsızlıklar yaşıyan sanatçılar için kendi iç dünyalarını dışı vurdukları bir alan olduğu açıkça görülmektedir. Sanat, bireyin kendi iç dünyasını düzenlemesine, korkularıyla yüzleşmesine ve bastırılmış duygularını açığa

çıkarmasına olanak sağlamaktadır. Aynı zamanda sanat, bu mücadelelerin bir belgesi haline gelmekte ve izleyicilere sanatçının ruhsal durumunu anlamaları için bir pencere sunmaktadır. Bazı sanatçılar, hastalıklarının etkisini sanat yoluyla bir anlatıya dönüştürerek hem kendilerini hem de sanat tarihini derinden etkilemişlerdir.

3. Hastalıkların ve Travmaların Tematik Olarak Sanata Yansıması

Sanat tarihine baktığımızda, hastalıkların ve travmaların sanatçıların temalarına nasıl yön verdiğini ve eserlerinin içeriğini nasıl dönüştürdüğünü görebiliriz. Sanatçılar, hastalıklarını bireysel olarak yaşarken, kendilerinin hastalıkları ile olan mücadelelerini sanatlarının ana teması haline getirmişlerdir. Fiziksel acı, ruhsal çöküntü, travma, ölüm ve varoluşsal sorgulamalar gibi konular, sanatçılar için güçlü bir ilham kaynağı olmuş ve eserlerinde doğrudan yansımıştır. Bazı sanatçılar için hastalık, insan bedeninin kırılmasını, toplumsal normlara olan eleştirileri ve yaşamın faniliğini anlatan bir unsur haline gelmiştir.

Frida Kahlo, hastalık ve acıyı sanatına yansıtan önemli sanatçılardan biridir. Çocukluğunda geçirdiği çocuk felci ve genç yaşta yaşadığı trafik kazası, onun hayatı boyunca süren fiziksel acılar yaşamasına neden olmuştur. Onun bu durumu, eserlerinde kendini doğrudan göstermiştir. Özellikle "*Kırık Sütun*" (Şekil 28.) adlı tablosunda, vücudu çatlamış ve dikenli tellerle sarılmış bir kadın figürü resmedilmiştir. Kahlo'nun bedeni, onun için hem bir savaş alanı hem de sanatsal bir anlatımın temel unsuru olmuştur. O, kendi acısını, yalnızlığını ve kadın bedenine yönelik toplumsal algıyı eserlerinde güçlü bir şekilde betimlemiştir.

Egon Schiele, hastalığın ve ölümün insan bedenine etkisini sanatsal dille çarpıcı bir şekilde aktaran sanatçılardan biridir. 1918'de İspanyol gribi salgınında genç yaşta hayatını kaybetmeden önce, ölüm temasını yoğun şekilde işlediği eserler üretmiştir. Çarpık bedenler, keskin hatlarla çizilmiş figürler ve soluk renk paleti, onun hastalıkla ve ölümla olan ilişkisini yansıtır. "*Ölüm ve Kız*" (Şekil 37.) gibi eserleri, hastalığın insan üzerindeki etkilerini ve ölümlü bekleyen bedenlerin kırılmasını sanatına yansıtması açısından önemli bir örnektir. Otto Dix, savaş travmalarının insan bedeni üzerindeki yıkıcı etkisini ele alan diğer bir sanatçıdır. I. Dünya Savaşı'na katılan ve savaşın yıkıcılığını birebir deneyimleyen Dix, eserlerinde bu travmayı çarpıcı bir biçimde ele almıştır. "*The Wounded Man*" (Yaralı Adam, Şekil 48.) eserinde, parçalanmış vücutlar, çürümüş bedenler ve deforme olmuş yüzler aracılığıyla

hastalık ve ölümün sanatsal bir anlatım haline gelişini gözler önüne sermiştir. Dix'in sanatında, hastalıklı bedenler sadece fiziksel bir çöküşü değil, aynı zamanda toplumsal ve politik bir eleştiriyi de temsil etmektedir.

Hastalık, birçok sanatçı için içsel bir hesaplaşma, varoluşsal bir sorgulama ve toplumsal bir eleştiri aracı olmuştur. Fiziksel acı, psikolojik travmalar ve ölüm korkusu, sanatsal yaratıcılığı besleyen en güçlü unsurlar arasında yer almış ve sanatçılar, bu duyguları eserlerine işleyerek hem bireysel hem de kolektif bir anlatı sunmuşlardır.

4. Sanatın Terapi ve Başa Çıkma Mekanizması Olarak Kullanılması

Sanat, insanın duygu ve düşüncelerini ifade etme biçimlerinden biridir. Fakat bazı sanatçılar için sanat, kişisel bir iyileşme, ruhsal dengenin sağlanması ve psikolojik ya da fiziksel hastalıklarla mücadelede sığındıkları bir araç olmuştur. Bu sanatçılar, sanat yoluyla hastalıklarını anlamlandırmış, onunla yüzleşmiş ve iç dünyalarındaki karmaşıklıkları yaratıcı bir süreçle dönüştürmeyi başarmışlardır. Hastalıklar ve travmalar karşısında sanatçılar, sanatın terapötik (iyileştirici) gücünden faydalanmış ve bunu bir başa çıkma mekanizması haline getirmiştir. Sanat, kişinin iç dünyasını düzenlemesine, korkularıyla yüzleşmesine, bastırılmış duygularını açığa çıkarmasına ve hatta toplumsal dışlanmaya karşı kendini ifade etmesine olanak sağlamaktadır. Özellikle fiziksel veya psikolojik hastalıklarla mücadele eden sanatçılar, sanat yoluyla hastalıklarını anlamlandırmış, onunla yüzleşmiş ve iç dünyalarındaki karmaşıklıkları yaratıcı bir süreçle dönüştürmeyi başarmışlardır.

Sanatı terapi aracı olarak kullanan sanatçılardan biri Yayoi Kusama'dır. Kusama, çocukluğundan itibaren yaşadığı halüsinasyonları ve obsesif kompulsif bozukluğunu sanatı aracılığıyla dışavurmuştur. Noktalarla dolu enstalasyonları ve sonsuzluk odaları, zihnindeki yoğun düşünceleri somutlaştırdığı bir alan haline gelmiştir. Kusama için sanat, onun dünyayı anlamlandırma ve içsel çatışmalarını kontrol altında tutma yöntemidir. Willem de Kooning, Alzheimer hastalığıyla mücadele ederken sanatsal uygulamalarında büyük değişimler yaşamıştır. Erken dönem çalışmalarında karmaşık ve yoğun detaylarla dolu kompozisyonlar üretirken, hastalığının ilerlemesiyle birlikte daha yalın, sade ve akıcı formlar kullanmaya başlamıştır. Bu değişim, onun zihinsel durumunun sanata nasıl yansıdığını gösteren önemli bir örnektir.

Stephen Wiltshire, otizm spektrumunda yer alan bir sanatçudur. Fotoğrafik hafızaya sahip olması, şehir manzaralarını inanılmaz bir doğrulukla çizebilmesini sağlamıştır. Onun için çizim yapmak, dünyayı anlama ve iletişim kurma yöntemlerinden biridir. Sosyal etkileşimde zorlanan Wiltshire, sanat yoluyla kendini ifade etme imkanı bulmuş ve bu onun için bir terapi aracı olmuştur. David Downes, Asperger sendromu teşhisi aldıktan sonra sanatın kendisine sağladığı dengeyi keşfetmiştir. Çizimleri, onun iç dünyasını yansıtan bir dil haline gelmiş ve sanat, kendisini daha iyi anlamasına ve dünyayla bağ kurmasına yardımcı olmuştur. Sanatı sayesinde duyuşal hassasiyetlerini yönetmeyi ve toplum içinde kendine bir yer bulmayı başarmıştır.

Sanat, bu sanatçılar için psikolojik ve fiziksel mücadeleleriyle başa çıkmalarını sağlayan önemli bir araç olmuştur. Renkler, çizgiler ve kompozisyonlar, bastırılmış duyguları açığa çıkarırken, yaratıcı süreç bireyin kendi hastalığını anlamasına ve kabullenmesine yardım etmiştir. Sanatın iyileştirici gücü bireylerin yaşam kalitesini arttırırken, onların toplum içinde kendilerine yer bulmalarını da sağlar. Bu bağlamda sanat, hem bireysel hem de toplumsal bir anlam taşımaktadır ve hastalıklarla mücadelede güçlü bir psikolojik destek mekanizması sunmaktadır.

5. Sanatın Toplumsal Farkındalık ve Aktivizm Aracı Olarak Kullanılması

Sanatçılar, hastalıklarını sadece bireysel bir deneyim olarak ele almakla kalmamış, aynı zamanda toplumda farkındalık yaratmak için sanatı bir iletişim aracı olarak kullanmışlardır. Özellikle bulaşıcı hastalıklar, travmalar ve ruşsal rahatsızlıklar gibi konular sanat aracılığıyla görünür hale getirilmiş, toplumsal bilincin artmasına katkıda bulunulmuştur. John Bramblitt, Riva Lehrer, Lydia Emily, Hannah Laycock, Alice Neel gibi sanatçılar, sanatı hastalıklarıyla başa çıkmak ve toplumsal mesajlar vermek için kullanmışlardır.

Keith Haring, 1980'lerin HIV/AIDS salgını sırasında sanatıyla farkındalık yaratmak için mücadele eden sanatçılardan biridir. Haring, eserlerinde cesur ve renkli figürlerle HIV/AIDS hakkında toplumu bilinçlendirmeyi amaçlamış ve hastalığın yarattığı damgalamaya karşı savaşmıştır. "*Cehalet = Korku, Sessizlik = Ölüm*" (Şekil 39.) adlı çalışması, toplumun HIV/AIDS ile ilgili korkularını ve yanlış bilgilerini eleştiren önemli bir eserdir. Haring'in çalışmaları, sanatın yalnızca bireysel bir anlatım

biçimi değil, aynı zamanda toplumsal hareketleri destekleyen bir araç olabileceğini de göstermiştir.

John Bramblitt, görme engelli bir sanatçı olarak sanatı sayesinde dünyayla iletişim kurmanın yeni yollarını keşfetmiştir. Kör olmasına rağmen renkleri dokular ve farklı boya kalınlıkları aracılığıyla hissetmeyi öğrenmiş ve bu şekilde eserler üretmiştir. Sanatı, engellilik algısını değiştiren ve bireylerin engellerine rağmen yaratıcı süreçlerini sürdürebileceğini gösteren bir örnek olmuştur. John Bramblitt, sanatın sadece görenlere özgü olmadığını, herkese hitap etmesi gerektiğini savunmuştur. Bu nedenle, gören ve görmeyenlerin birlikte sanat yapabileceği çok duyulu sergiler tasarlamıştır.

Hannah Laycock ise Multipl Skleroz (MS) hastalığına sahip bir fotoğrafçı olarak, hastalığın belirsizliği ve kayıplarını sanatı aracılığıyla görünür kılmaya çalışmıştır. “*Perceiving Identity*” (Şekil 56.) adlı projesinde MS’in getirdiği duysal değişimleri ve zihinsel etkileri soyut fotoğraf teknikleriyle yansıtarak izleyiciyi hastalık deneyimine daha yakın bir perspektiften bakmaya davet etmiştir.

Sanatın bireysel bir anlatım biçimi olmadığı, toplumsal dönüşüm yaratmada da güçlü bir araç olduğu bu sanatçılar üzerinden anlaşılmaktadır. Engellilik, hastalık ve travmalarla mücadele eden sanatçılar, eserleri aracılığıyla toplumun farkındalığını artırmakta ve bu konuların görünür olmasını sağlamaktadır. Böylece sanat, toplumsal bilinçlendirme ve değişimin de bir parçası haline gelmektedir.

6. Sanatsal Algının ve Anlatım Biçimlerinin Değişmesi

Hastalıklar, sanatçıların dünyayı algılama biçimini değiştirerek, sanatsal üsluplarının ve anlatım dillerinin dönüşmesine neden olmuştur. Bu durum, hem teknik hem de tematik açıdan sanatçıların eserlerinde belirgin farklılıklar yaratmıştır. Sanatsal algının ve anlatım biçimlerinin değişimi, sanatçının yaşamındaki olaylar, fiziksel ve ruhsal deneyimleri ile doğrudan ilişkilidir. Özellikle hastalıklar, sanatçının dünyayı algılayış biçimini değiştirdiğinde, bu durum sanatsal üsluplarına ve anlatım dillerine de yansımaktadır. Sanat tarihinde birçok sanatçı, hastalık sürecinde eserlerinde büyük değişimler yaşamıştır. Örneğin, Francisco Goya, işitme kaybı sonrası sanatsal anlatımını büyük ölçüde değiştirmiştir. Gençliğinde daha canlı renkler ve detaylı kompozisyonlar kullanırken, sağır olduktan sonra içe dönük, karanlık ve

grotesk sahnelere yönelmiştir. "*Kara Resimler*" serisi, onun hem kişisel izolasyonunun hem de toplumsal çalkantıların bir yansımasıdır.

Benzer şekilde Claude Monet, katarakt nedeniyle görüşü bozuldukça eserlerinde belirgin değişimler yaşamıştır. Renk algısındaki farklılaşma, onun fırça darbelerinin daha serbest ve belirsiz hale gelmesine neden olmuştur. "*Nilüferler*" serisi, bu dönüşümün en çarpıcı örneklerindedir. Monet'in kataraktı ilerledikçe renk paleti daha sıcak tonlara kaymış ve detaylar giderek belirsizleşmiştir. Edgar Degas, görme kaybı yaşadıkça sanatını farklı yönler kaydırmıştır. Eskiden detaylara büyük önem verirken, zamanla figürleri daha flu ve soyut hale gelmiştir. Ayrıca, heykeltıraşlığa yönelerek üç boyutlu sanata daha fazla ağırlık vermiştir.

Otto Dix, savaş travmalarını eserlerine yansıtan bir sanatçı olarak bilinmektedir. I. Dünya Savaşı'nda yaşadığı travmalar, onun sanatsal üslubunu kökten değiştirmiştir. Erken dönem çalışmalarında detaycı ve gerçekçi bir anlatım benimserken, savaş sonrası resimlerinde dışavurumcu bir stil gelişmiştir. İnsan vücudunu deforme ederek savaşın yıkıcılığını göstermeye çalışmıştır.

Sanatçıların yaşadığı hastalıklar, onların algılarında ve sanatsal anlatım biçimlerinde köklü değişimlere yol açmıştır. Bedensel sınırlamalar ve duyuşsal kayıplar, sanatçıyı farklı malzemeler ile yeni teknikler denemeye ve daha derin temalar işlemeye yönlendirmiştir. Bu dönüşüm sanatı, bireyin fiziksel ve ruhsal mücadelesinin bir kaydına ve toplumsal bir anlatıya dönüştürmüştür.

5.2. Öneriler

Bu araştırma, sanatın hem bireysel iyileşme sürecinde hem de toplumsal farkındalık yaratmada önemli bir rol oynadığını ortaya koymuştur. Sonuçlar ve varılan kanaatler doğrultusunda, kronik hastalıklarla mücadele eden bireyler ve sanat terapisi süreçlerine ilişkin aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

Sanat terapisi, sağlık sistemine daha kapsamlı şekilde entegre edilmelidir. Sanat terapisi, bireylerin duygularını ifade etmelerine, travmalarını işlemelerine ve ruhsal denge sağlamalarına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle, hastanelerde, rehabilitasyon merkezlerinde ve psikolojik destek programlarında sanat terapisine daha fazla yer verilmelidir. Sanat terapistleri ile sağlık çalışanları arasında iş birliği güçlendirilmeli, multidisipliner yaklaşımlar benimsenerek sanatın iyileştirici etkisi

daha yaygın hale getirilmelidir. Ayrıca, çevrimiçi sanat terapisi platformları oluşturularak, kronik hastalığı olan bireylerin bu hizmetlere erişimi kolaylaştırılmalıdır.

Kronik hastalıkları olan sanatçılar için destek mekanizmaları geliştirilmelidir. Sanatsal üretimini sürdürmek isteyen ancak fiziksel veya ekonomik zorluklarla karşılaşan sanatçılar için burslar, fonlar ve sanat malzemesi destekleri artırılmalıdır. Bu sanatçılar için özel sanat projeleri, sergi olanakları ve sanat toplantıları oluşturularak onların eserlerinin görünürlüğü sağlanmalıdır. Ayrıca, sanatçılar için sağlık güvencesine erişimi kolaylaştıran politikalar hayata geçirilmelidir.

Sanatın dijitalleşmesi ve yeni medya araçlarıyla entegre edilmesi, fiziksel kısıtlamalar yaşayan sanatçılar için önemli bir fırsat yaratmaktadır. Dijital sanat uygulamaları, artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik gibi teknolojiler, sanatçılar için yeni ifade biçimleri sunabilir. Ellerini kullanmakta zorlanan sanatçılar için göz takibiyle çalışan dijital çizim programları veya yapay zeka destekli sanat üretim araçları geliştirilmelidir. NFT ve dijital sanat platformları, kronik hastalıklara sahip sanatçılar için ekonomik bir gelir kaynağı yaratabilir.

Sanatın toplumsal farkındalık yaratmadaki rolü güçlendirilmelidir. Hastalıklarla mücadele eden bireylerin deneyimlerini sanat aracılığıyla aktarmaları, toplumda daha fazla bilinç oluşmasına katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda, kronik hastalıklar ve ruhsal rahatsızlıklarla ilgili farkındalık oluşturmak için sanatsal projeler teşvik edilmelidir. Sağlık temalı bienaller, festivaller ve sergiler düzenlenerek sanat ve toplum arasındaki bağ güçlendirilmelidir. Ayrıca, sağlık kuruluşları ve sanatçılar iş birliği yaparak, hastanelerde ve kamu alanlarında sanatsal farkındalık çalışmaları yürütmelidir.

Sanatın eğitim sistemine entegre edilmesi gerekmektedir. Sanat eğitimi, bireylerin psikolojik dayanıklılığını artırarak onların kendilerini daha iyi ifade etmelerini sağlar. Okullarda ve üniversitelerde sanat terapisi dersleri ve atölyeleri yaygınlaştırılmalı, sanatın terapi yönü öğrencilere erken yaşta kazandırılmalıdır. Engelli bireyler ve kronik hastalığa sahip gençler için özel sanat eğitimi programları hazırlanmalı ve onların sanatsal üretim süreçlerine katılımı teşvik edilmelidir.

Sonuç olarak sanat; bir anlatım dili, iyileşme, farkındalık yaratma ve toplumsal dönüşüm sağlama aracıdır. Bu nedenle, sanatın sağlık, teknoloji ve eğitimle daha fazla

entegre edilmesi, sanatçılar için destek mekanizmalarının geliştirilmesi ve toplumsal bilinçlendirme çalışmalarında sanatın daha aktif kullanılması gerekmektedir. Sanat, insanın kendini ifade etme biçimi olduğu kadar, bireylerin ve toplumların iyileşme sürecinde de önemli bir rol oynamaktadır. Sanatın dönüştürücü gücü, paylaşım ve destek mekanizmalarıyla daha da büyütülmeli ve daha geniş kitlelere ulaşması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Ades, D. (1982). *Dali*. Thames and Hudson.
- Akar, M. (2015). Tıp eğitiminde görsel sanatın etkisi. *İstanbul University Journal of Sociology*, 3 (30), 355-380.
- Akdeniz, M., ve Kavukcu, E. (2016). Aşılama ve aşılarda tarihçesi. *Klinik Tıp Aile Hekimliği*, 8 (2), 11-28.
- Akın, H. (2014). *Antikçağdan yeniçağa delilik, melankoli ve cinlenme. Avrupa'da aykırı olma halleri üzerine tarihsel bir inceleme*. Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı
- Akoğlu, C. A. ve Küçükakça Çelik, G. (2020). *Katarakt ameliyatı esnasında ağrı ve anksiyete: Birinci göz ve ikinci göz cerrahisi arasında karşılaştırma* Yüksek lisans tezi, Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
- Aksoy, M. (2012). HIV/AIDS ve beslenme. *Baskı, Ankara, Sağlık Bakanlığı*, 9.
- Alakuş A. (2021). Eski Yunan'da din ve şifa ilişkisi üzerine bir araştırma, *Erciyes Akademi*, Özel Sayı, 561-576
- Aldridge, D. (1996). *Music therapy research and practice in medicine: From out of the silence*. London: Jessica Kingsley
- Altan Sarıkaya, N., Sukut, Ö., ve Ayhan, H. (2017). Alzheimer hastalarında görülen davranışsal sorunları yönetme. *G.O.P. Taksim E.A.H. JAREN*, 3, 33-38
- Ansaldi, B. (2019). Perspective and the blind: Towards a communication of painted spaces to the visually impaired. *In ICGG Proceedings of the 18th International Conference on Geometry and Graphics: 40th Anniversary-Milan, Italy, August 3-7, 18 (pp. 541-552)*. Springer International Publishing.
- Apter, E. (1992). *Feminizing the fetish: Psychoanalysis and narrative obsession in turn-of-the century France* (p. 294). Cornell University Press.

- Aronson, J. K., and Ramachandran, M. (2010). The diagnosis of art: Scleroderma in Paul Klee and Rembrandt's scholar? *Journal of the Royal Society of Medicine*, 103 (2), 70-71.
- Ayoobi, F., Charmahini, S. A., Asadollahi, Z., Solati, S., Azin, H., Abedi, P., and Azin, M. (2022). Divergent and convergent thinking abilities in multiple sclerosis patients. *Thinking Skills and Creativity*, 45, 101065.
- Azeem, H. (2015). The art of Edvard Munch: A window onto a mind. *BJPsych Advances*. 21 (1), 51-53.
- Baal-Teshuva, J. (2003). *Rothko*. Taschen GmbH, in Germany.
- Baer, B. (1985). The rehabilitative influences of creative experience. *Journal of Creative Behaviour*, 19 (3), 202– 214
- Baron, J. H. (1997). Illnesses and creativity: Byron's appetites, James Joyce's gut, and Melba's meals and mésalliances. *BMJ*. 315 (7123), 1697-1703.
- Baron, J. H. (1997). The Arts in Health Care: A Palette of Possibilities, *Journal of the Royal College of Physicians of London*, 31 (5), 576-577
- Bastos, O. (2006). Camille Claudel: A revulsion of nature. The art of madness or the madness of art? *Jornal Brasileiro de Psiquiatria*, 55, 250-253.
- Batista R. S. (2014). Art and pain in Frida Kahlo, *SciELO Brazil*. 15 (2), 139-44
- Bauer, D. (2002). Alice Neel's portraits of mother work, *NWSA Journal*, 102-120.
- Bell, D. (2010). The beautiful stars at night: the glittering artistic world Yayoi Kusama, *New Zealand Journal of Asian Studies*, 12 (2), 81-106.
- Binns, C., and Low, W. Y. (2018). Remembering Gustav Klimt and 50 million others: the 100 year anniversary of the greatest human epidemic. *Asia Pacific Journal of Public Health*, 30 (5), 412-414.
- Birchall M., (2019). Keith Haring: Art and activism in 1980's New York, *Tate Liverpool and Liverpool John Moores University*, Nov 7–08
- Bolaki, S. (2017). Capturing the worlds of multiple sclerosis: Hannah Laycock's photography, *Medical Humanities*, 43 (1), 47-54.
- Bolaki, S. (2016). *Illness as many narratives: Arts, medicine and culture*, UK: Edinburgh University Press.

- Boone, M. (2023). *Converging Crises: The Spanish flu and WWI's influence within Egon Schiele's oeuvre*, Master's thesis, Birmingham: The University of Alabama.
- Buchanan, J. (2020). *Imagining and remembering the soldier at the imperial war museum (1980-1995)* PhD thesis, Plymouth: University of Plymouth.
- Budrys, V. (2006). Neurological deficits in the life and works of Frida Kahlo. *European neurology*, 55 (1), 4-10.
- Butler, J. S. (2008). *Alice Neel: An instrumental case study exploring a mother's stylistic elements in artwork in response to her infant child's death*, Phd thesis, Pennsylvania: Drexel University.
- Claudel, C. (2020). Of congenial paranoids and enlightened shadows: Theatrical madness in Titzina's Folie à Deux: Dreams from a psychiatric hospital and Marta Carrasco's white of a shadow: Remembering, *Mad/Bad/Sad: Philosophical, Political, Poetic and Artistic Reflections on the History of Madness*, 181.
- Charalampous, C., and Trigoni, T. (2020). Surreal science and scientific surrealism: Dalí and the fundamental building blocks of reality. *In Realisms of the Avant-Garde* (pp. 139-152). Mouton de Gruyter.
- Charcot, J. M. (1886). *Leçons sur les maladies du système nerveux, recueillies et publiées par Bourneville*. 1892-94 (Vol. 1). Bureaux du Progrès médical
- Charmaz, K. (1991). *Good days, bad days: The self in chronic illness and time*. Rutgers University Press, New Jersey
- Charmaz, K. (1999). Stories of suffering: Subjective tales and research narratives. *Qualitative health research*, 9 (3), 362-382.
- Cipriani, G., Cipriani, L., Picchi, L., and Di Fiorino, M. (2018). Art is long, life is short. Francisco José de Goya y Lucientes (1746–1828), the suffering artist. *Medical Hypotheses*, 117, 16-20.
- Cipriani, G., Cipriani, L., Danti, S., Picchi, L., and Di Fiorino, M. (2019). Links between painting and neurology: The example of dementia. *American Journal of Alzheimer's Disease and Other Dementias*, 34 (4), 217-222.

- Coxon, R. A. (2008). *Battlefield trauma (exposure, psychiatric diagnosis and outcomes)* PhD thesis, Adelaide: University of Adelaide.
- Cummings, C. (2017). The science of therapeutic images: Francis Reitman, schizophrenia and postwar psychiatric art at the Maudsley and Netherne Hospitals. *History of the Human Sciences*, 30 (2), 69-87.
- Damiani, S., and Fusar-Poli, L. (2018). The cats of Louis Wain: a thousand ways to draw one's mind. *American Journal of Psychiatry*, 175 (4), 315-315.
- Dedovic, B. (2020). When art betrays mythology: Acquitting Cronus (Κρόνος) in Goya's Saturn. *5th International Conference on Social Sciences, Humanities and Arts (ICSHA)*, Paris, France,
- Ding, N. (2020). *Behind appearance: hidden dimensions in the work of Wassily Kandinsky and Paul Klee*. Master's Thesis, USA: Department of Interior Architecture of the Rhode Island School of Design
- Drum M. P. and Adams A., (2020). Keith Haring, *Activism in Art*, ART-115-2W1
- Ellis-Hill, C. S., Payne, S., and Ward, C. (2000). Self-body split: Issues of identity in physical recovery following a stroke. *Disability and rehabilitation*, 22 (16), 725-733.
- Farley, T. (2011). Disabilities are at the heart of Chuck Close's art. *Brain and life*, August/September.
- Felisati, D., and Sperati, G. (2010). Francisco Goya and his illness. *Acta Otorhinolaryngologica Italica*, 30 (5), 264.
- Fisher, B., and Specht, D. (1999). Successful aging and creativity in later life. *Journal of Aging Studies*, 13 (4), 457-472
- Fraser, C., and Keating, M. (2014). The effect of a creative art program on self-esteem, hope, perceived social support, and self-efficacy in individuals with multiple sclerosis: a pilot study. *Journal of Neuroscience Nursing*, 46 (6), 330-336.
- Froehlich, C. (2019). Peter Howson and the language of salvation: the role of the grotesque in Redemption's Hades cycle. *Religion and the Arts*, 23 (1-2), 76-99.

- Gomes, M. (2023). The interplay between brain lesions and painters creative transformations. *Revista Brasileira De*, 59 (4 Suppl 1), 63110.
- Gough, P. (2021). Unstuck: 'War artists without a war'. A. Cramerotti, *Fortunes of War: Photography in Alter Space* (s. 61-71). UK: Intellect Books.
- Gubka, G. C. (2022). *Pandemics through the lens of art: Envisioning a new humanism baclehör's thesis*, Arizona: The University of Arizona
- Guijarro-Castro, C. (2013). Could neurological illness have influenced Goya's pictorial style. *Neurosci Hist*, 1 (1), 12-20.
- Herrera, H. (1983). *Frida: A biography of Frida Kahlo*. ISBN 0060118431, 9780060118433, Publisher Harper and Row
- Hill, A. (1952). Painting out illness (Williams and Norgate, London), *Experimental Studies in Psychiatric Art*.
- Hoban, P., and Neel, A. (2021). *Alice Neel: The art of not sitting pretty*. New York: Simon and Schuster.
- Huaman, R. Y. (2017). Pain, neurology, and art. A look at the life and work of Frida Kahlo. *Neurosciences and History*, 5 (2), 77-81.
- Inzelberg, R. (2013). The awakening of artistic creativity and Parkinson's disease. *Behavioral neuroscience*, 127 (2), 256–261.
- İlhan, M. (2023). *Sklerodermada triptofan/kinürenin yolağı metabolitlerinin moleküler ve biyokimyasal açıdan araştırılması*. Doktora tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Jastrzębowska, G., Paçalska, M., Buliński, L., Kaczmarek, B. L., Grochmal-Bach, B., and Bazan, M. (2013). Fine art and the quality of life of a prominent artist with frontotemporal dementia. *Acta Neuropsychologica*, 11 (4). 451-471
- Karcioglu, Z. A. (2007). Did Edgar Degas have an inherited retinal degeneration?. *Ophthalmic genetics*, 28 (2), 51-55.
- Katı, M., ve Karaaziz, M. (2023). Majör depresyon bozukluğunda bilişsel davranışçı terapi: Olgu sunumu. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 6 (8), 1006-1017.

- Kefalidou, A. (2021). The importance of digital art technology for supporting people with vision impairments. Practices for a museum aiming at social inclusion. The case of “Mind’s Eye| Opening Arts to the visually impaired” at MOMus-Museum of Contemporary Art in Thessaloniki. *Social Sciences and Economics International Hellenic University, Thessaloniki*.
- Kendall, R. (1988). Degas and the contingency of vision. *The Burlington Magazine*, 130 (1020), 180-216.
- Klee, P. and de Berna, S. (2019). Paul Klee, Equilíbrio Instável. *Exposição organizada pela curadoria de Fabienne Eggelhöfer, Centro Cultural Banco do Brasil, São Paulo*.
- Klin, A., and Volkmar, F. R. (2003). Asperger syndrome. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics*, 12 (1), xiii-xvi.
- Korhonen, A. (2020). *Representation of obsessions and compulsions in art: Tick-tock on the clock//but the party don’t stop video installation as a case study*. Bachelor’s thesis, Tampere: Tampere University of Applied Sciences.
- Kuru, T., ve Türkçapar, M. H. (2013). Farmakoterapi ve elektrokonvulsif tedaviye dirençli bir obsesif kompulsif bozukluk hastasının bilişsel davranışçı terapisi. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 2, 173-181.
- Lalor, T. (2023). *The risk pictures: Hillary Chute" by artist Riva Lehrer*. Undergraduate Project; Pomona: California Polytechnic University, LS 4211.03
- Langhorne, E. L. (2023). Self-Betrayal or Self-Deception? The case of Jackson Pollock. *In Arts*, MDPI, Vol. 12, No. 2, p. 54-87,
- Lazzeri, D. and Rossi, C. (2019). The right hand palsy of Leonardo da Vinci (1452–1519): new insights on the occasion of the 500th anniversary of his death. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 112 (8), 330-333.
- Liu, H., Luo, X., Cheng, W., and Arenas V., E. S. (2023). Analysis of Shot Marilyns by Andy Warhol (Version v1.), DOI 10.5281/ZENODO.14935144, Publisher GitData Archive.

- Lyon, S. J. (2020). *Viva La Mujer: International leftist politics and pan-hispanism in the work of Alice Neel*. Honor's thesis, USA: Florida State University Museum of Fine Arts
- Maggi, B. (2020). *Jackson Pollock's later drip paintings: Was there more on the canvas than spilled paint?* Doctoral thesis, Amsterdam: Union Institute and University.
- Malchiodi, C. A. (1999). Art therapy and medicine: Powerful partners in healing. *Medical art therapy with adults*, 13-23.
- Malchiodi, C. A., (2011). *Handbook of art therapy*. Guilford Press.
- Malchiodi, C. A. (2020). *Trauma and expressive arts therapy: Brain, body, and imagination in the healing process*. Guilford Publications.
- Marmor, M. F. (2014). Vision loss and hearing loss in painting and musical composition. *Ophthalmology*, 121 (7), 1480-1485.
- Marmor, M. F. (2016). Vision, eye disease, and art: Keeler Lecture. *Eye*, 30 (2), 287-303.
- Matteo, Di B., Tarabella, V., Filardo, G., Tanzi, P., Kon, E., Iacono, F., and Marcacci, M. (2017). Art in science: The artist and the disease: The exemplary cases of Renoir and Toulouse-Lautrec. *Clinical Orthopaedics and Related Research*, 475 (10), 2376-2381.
- Mazzarello, P. and Catani, M., (2019). Grey Matter Leonardo da Vinci: A genius driven to distraction. *Brain*, 142 (6), 1842-1846.
- Montgomery, C. B., Allison, C., Lai, M. C., Cassidy, S., Langdon, P. E., and Baron-Cohen, S. (2016). Do adults with high functioning autism or Asperger syndrome differ in empathy and emotion recognition? *Journal of autism and developmental disorders*, 46, 1931-1940.
- Nikolić, L., and Jovanović, V. (2016). Cataract, ocular surgery, aphakia, and the chromatic expression of the painter Jovan Bijelić. *Vojnosanitetski pregled*, 73 (11), 1003-1009.
- Nolen, W. A., Van Meekeren, E., Voskuil, P., and Van Tilburg, W. (2020). New vision on the mental problems of Vincent van Gogh; results from a bottom-up

- approach using (semi-) structured diagnostic interviews. *International journal of bipolar disorders*, 8, 1-9.
- Okan, M., ve Alıcı, S. (2021). İzlenimcilik akımı ve izlenimci müziğin Morceaux Impose geleneği ile flüt repertuarına yansımaları. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (40), 301-330.
- Ömerli, A. (2024). Parkinson hastalığında derin beyin stimülasyonunda kullanılan hedef noktaların anatomisi ve komşulukları. T. Akkoyun, M.B. Akkoyun ve H. Eciroğlu (Editörler), *Nörodejeneratif hastalıklara biyolojik yaklaşım*, (s.77-89). Ankara: İksad Publishing House
- Öztürk, Ş., Altieri, M., and Troisi, P. (2010). Leonardo Da Vinci and stroke–vegetarian diet as a possible cause. In *Neurological Disorders in Famous Artists-Part 3* (Vol. 27, pp. 1-10). Karger Publishers.
- Paine, S. (1997). Early obsessive drawings and personal development. *Journal of Art And Design Education*, 16 (2), 147-155.
- Papandrea, J. (2010). Autism and art education. *VADEA Conference*, Workshop Presentation. Strathfield: Australian Catholic University.
- Partsch S. and Klee, P. (2000). *Paul Klee 1879-1940*. Publisher Taschen GmbH.
- Piechowski-Jozwiak, B., and Bogousslavsky, J. (2013). Neurological diseases in famous painters. *Progress in brain research*, 203, 255-275.
- Prinz, J. (2017). Against Outsider Art. *Journal of Social Philosophy*, 48 (3).
- Rathee, S. (2019). Psychosocial management of bipolar affective disorder. *Int J Indian Psychol*, 7, 404-12.
- Ravin, J. G. and Ravin, T. B. (1999). What ailed goya? *Survey of ophthalmology*, 44 (2), 163-170.
- Ravin, J. G. (2008). The visual difficulties of selected artists and limitations of ophthalmological care during the 19th and early 20th centuries (an AOS thesis). *Transactions of the American Ophthalmological Society*, 106, 402-425
- Ravin, J. G. (1994). Eye disease among the impressionists: Monet, Cassatt, Degas. *Journal of ophthalmic nursing and technology*, 13 (5).

- Reynolds, F. (1997). Coping with chronic illness and disability through creative needlecraft. *British Journal of Occupational Therapy*, 60 (8), 352-356.
- Reynolds, F. (2000). Managing depression through needlecraft creative activities: A qualitative study. *The arts in Psychotherapy*, 27 (2), 107-114.
- Reynold F. (2002). Symbolic aspects of coping with chronic illness through textile arts. *The Arts in Psychotherapy*, 29 (2), 99-106.
- Reynolds, F. (2003). Conversations about creativity and chronic illness I: Textile artists coping with long-term health problems reflect on the origins of their interest in art. *Creativity Research Journal*, 15 (4), 393-407.
- Riggs, A. (2010). *The creative space: Art and wellbeing in the shadow of trauma, grief and loss* Doctoral thesis, Melbourne: Victoria University.
- Rios, A. (2023). *The incredibly adaptable Chuck Close*. LS 4211, CSU, The California State University.
- Roth, I. (2020). Autism, creativity and aesthetics. *Qualitative Research in Psychology*, 17 (4), 498-508.
- Saha, S. (2024). Analyzing the impact of schizophrenic progression on art styles of artists with this illness. *Research Archive of Rising Scholars*, 10-23.
- Schaffner, Ingrid (1999). *The essential Andy Warhol*. New York City: Harry N. Abrams. p. 79. ISBN 0-8109-5806-6.
- Schauder, S. (2024). Basquiat or the sublimation of the street. In *Annales Médico-psychologiques, revue psychiatrique* vol. 182 (6), 544-549. Elsevier Masson
- Schaverien, J. (2014). The picture within the frame. In *Pictures at an Exhibition (Psychology Revivals)*, 147-155.
- Selfe, L. (2012). *Nadia revisited: A longitudinal study of an autistic savant*. New York: Psychology Press.
- Skryabin, V. Y., Skryabina, A. A., Torrado, M. V., and Gritchina, E. A. (2020). Edvard Munch: the collision of art and mental disorder. *Mental Health, Religion and Culture*, 23 (7), 570-578.
- Sumners, L. (2008). *AIDS art: Activism on canvas*, Senior Honors Projects, South Kingstown: University of Rhode Island.

- Symeonidou, S. (2010). Feminist approaches to disability: Employing personal experiences to deconstruct stereotypes about disability. *UNESCO Chair in Gender Equality* 'de sunulan bildiri. Kıbrıs: Kıbrıs Üniversitesi
- Szepanski MR. (1988) Art therapy and multiple sclerosis. *Inscape Spring*, 4-10.
- Şahin, F., ve Şahin Altun, Ö. (2020). The relationship between perceived family support and happiness level of patients with schizophrenia. *Journal of Psychiatric Nursing*, 11 (3), 81-187.
- Thompson, G. (2007). *American culture in the 1980s*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Treffert, D. A. (2014). Savant syndrome: Realities, myths and misconceptions. *Journal of autism and developmental disorders*, 44 (3), 564-571.
- Uçar, T. F., Uçar, T. F., Kılıç, L., Orhon, N., ve Taşçıoğlu, M. (2013). Görsel kültür. *Eskişehir: TC Anadolu Üniversitesi Yayını*.
- Van Hoof, M. (2005). Camille Claudel and Auguste Rodin: Une gémellité heureuse ou fatale?. *Vie des arts*, 49 (199), 46-48.
- Vidal, P., Tibayrenc, M., and Gonzalez, J. (2007). *Encyclopedia of infectious diseases: Modern methodologies*. New York: John Wiley and Sons, Inc.
- Vijayan, S., Bansal, K., Goel, A., Ouardouz, S., Nune, A., and Gupta, L. (2022). The continuum of art and rheumatology: A discernment of mutual inclusivity. *Rheumatology International*, 42 (4), 571-579.
- Warren, B. (2003). *Using the creative arts in therapy: A practical introduction* (18200). Publisher Routledge, OCLC Number 1442701089, ISBN 9780203359747
- Wilson, S. (2017). Gender, genius, and the artist's double bind: The letters of Camille Claudel, 1880–1910. *Modern Language Review*, 112 (2), 362-380.
- Witherell, L. R. (2006). Claudel and Rodin fateful encounter or la rencontre de deux destins: A one point perspective. *Paul Claudel Papers*, 4 (1), 69-94

- Yeh, J. T., and Tsai, H. Y. (2007). Being-there: An existentialism point of view in Egon Schiele's self-portraits. *The International Journal of Arts Education*, 5 (1), 147-160.
- Yılmaz, Ş. S., ve Erim, A. (2019). Türkiye'de yaşayan yetişkinlerin disleksiye ilişkin bilgi düzeylerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19 (3), 1102-111
- Yolun, M. (2020). İspanyol gribinin kısa bir öyküsü. *Toplumsal Tarih*, 316, 74-80.

http-1:

https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Van_Gogh_-_Starry_Night_-_Google_Art_Project.jpg (Erişim Tarihi: 26.10.2024)

http-2:

https://en.wikipedia.org/wiki/Self-Portrait_with_Bandaged_Ear (Erişim Tarihi: 26.10.2024)

http-3:

https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Edvard_Munch_-_The_Scream_-_Google_Art_Project.jpg (Erişim Tarihi: 26.10.2024)

http-4:

<https://www.moma.org/artists/3315>, <https://www.artsy.net/artist/yayoi-kusama> (Erişim Tarihi: 26.10.2024)

http-5:

<https://www.singularart.com/en/blog/2023/12/26/infinity-mirror-room-by-yayoi-kusama/> (Erişim Tarihi: 26.10.2024)

http-6:

<https://www.frieze.com/article/yayoi-kusama-1945-now-2022-review> (Erişim Tarihi: 26.10.2024)

http-7:

[https://en.wikipedia.org/wiki/No._61_\(Rust_and_Blue\)](https://en.wikipedia.org/wiki/No._61_(Rust_and_Blue)) (Erişim Tarihi: 26.10.2024)

http-8:

https://www.mark-rothko.org/untitled-black-on-grey.jsp#google_vignette (Erişim Tarihi: 29.10.2024)

http-9:

<https://www.artic.edu/exhibitions/9714/camille-claudel> (Erişim Tarihi: 29.10.2024)

http-10:

https://en.wikipedia.org/wiki/Sakuntala_%28Claudel%29 (Erişim Tarihi: 29.10.2024)

http-11:

<https://www.museecamilleclaudel.fr/fr/collections/lage-mur> (Erişim Tarihi: 29.10.2024)

http-12:

<https://wellcomecollection.org/concepts/ezcv5xcr> (Erişim Tarihi: 29.10.2024)

http-13:

<https://wellcomecollection.org/concepts/ezcv5xcr> (Erişim Tarihi: 29.10.2024)

http-14:

<https://wellcomecollection.org/concepts/ezcv5xcr> (Erişim Tarihi: 29.10.2024)

http-15:

https://en.wikipedia.org/wiki/Impression,_Sunrise (Erişim Tarihi: 29.10.2024)

http-16:

<https://www.monetpaintings.org/water-lily-pond-in-the-evening/> (Erişim Tarihi: 29.10.2024)

http-17:

<https://www.monetpaintings.org/water-lilies/> (Erişim Tarihi: 29.10.2024)

http-18:

<https://www.monetpaintings.org/water-lilies/> (Erişim Tarihi: 30.10.2024)

http-19:

https://simple.wikipedia.org/wiki/Japanese_Footbridge (Erişim Tarihi: 30.10.2024)

http-20:

https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Francisco_de_Goya_y_Lucientes_-_Witches_Sabbath_-_Google_Art_Project.jpg (Erişim Tarihi: 30.10.2024)

http-21:

https://tr.wikipedia.org/wiki/Cocuklarini_Yiyen_Saturn (Erişim Tarihi: 30.10.2024)

http-22:

https://en.wikipedia.org/wiki/The_Sleep_of_Reason_Produces_Monsters (Erişim Tarihi: 30.10.2024)

http-23:

<https://www.wikiart.org/en/edgar-degas/ballet-dancers-in-the-wings-1900> (Erişim Tarihi: 30.10.2024)

http-24:

<https://www.musee-orsay.fr/fr/oeuvres/petite-danseuse-de-quatorze-ans-961> (Erişim Tarihi: 30.10.2024)

http-25:

<https://www.fridakahlo.org/the-two-fridas.jsp> (Erişim Tarihi: 30.10.2024)

http-26:

<https://www.fridakahlo.org/henry-ford-hospital.jsp> (Erişim Tarihi: 30.10.2024)

http-27:

<https://www.fridakahlo.org/the-broken-column.jsp> (Erişim Tarihi: 30.10.2024)

http-28:

<https://www.fridakahlo.org/without-hope.jsp> (Erişim Tarihi: 01.11.2024)

http-29:

https://en.wikipedia.org/wiki/Dance_at_Bougival (Erişim Tarihi: 01.11.2024)

http-30:

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/437432> (Erişim Tarihi: 01.11.2024)

http-31:

<https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-r/renoir-pierre-auguste/pierre-auguste-renoir-krizantemler-9387/> (Erişim Tarihi: 01.11.2024)

http-32:

<https://www.wikiart.org/en/paul-kllee/to-the-par-nassus-1932> (Erişim Tarihi: 01.11.2024)

http-33:

https://en.wikipedia.org/wiki/Death_and_Fire (Erişim Tarihi: 01.11.2024)

http-34:

[https://en.wikipedia.org/wiki/The_Kiss_\(Klimt\)](https://en.wikipedia.org/wiki/The_Kiss_(Klimt)) (Erişim Tarihi: 01.11.2024)

http-35:

https://en.wikipedia.org/wiki/Death_and_Life (Erişim Tarihi: 01.11.2024)

http-36:

https://en.wikipedia.org/wiki/Death_and_the_Maiden_%28Schiele%29
(Erişim Tarihi: 01.11.2024)

http-37:

[https://en.wikipedia.org/wiki/The_Family_\(Schiele\)](https://en.wikipedia.org/wiki/The_Family_(Schiele)) (Erişim Tarihi: 01.11.2024)

http-38:

<https://whitney.org/collection/works/46387> (Erişim Tarihi: 01.11.2024)

http-39:

<https://www.wikiart.org/en/keith-haring/stop-aids-1989> (Erişim Tarihi: 01.11.2024)

http-40:

<https://www.wikiart.org/en/keith-haring/fight-aids-worldwide-1990> (Erişim Tarihi: 01.11.2024)

http-41:

https://en.wikipedia.org/wiki/No._5,_1948: (Erişim Tarihi: 01.11.2024)

http-42:

[https://en.wikipedia.org/wiki/Untitled_\(1982_Basquiat_skull_painting\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Untitled_(1982_Basquiat_skull_painting))

(Erişim Tarihi: 04.11.2024)

http-43:

[https://en.wikipedia.org/wiki/Defacement_\(The_Death_of_Michael_Stewart\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Defacement_(The_Death_of_Michael_Stewart))

(Erişim Tarihi: 04.11.2024)

http-44:

https://en.wikipedia.org/wiki/Marilyn_Diptych (Erişim Tarihi: 04.11.2024)

http-45:

https://en.wikipedia.org/wiki/Shot_Marilyns (Erişim Tarihi: 04.11.2024)

http-46:

https://en.wikipedia.org/wiki/The_War_%28Dix_engravings%29 (Erişim Tarihi: 04.11.2024)

http-47:

<https://www.wikiart.org/en/otto-dix/wounded-soldier> (Erişim Tarihi: 04.11.2024)

http-48:

https://en.wikipedia.org/wiki/The_Persistence_of_Memory (Erişim Tarihi: 04.11.2024)

http-49:

<https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-d/dali-salvador/salvador-dali-galanin-angelusu-8218/> (Erişim Tarihi: 04.11.2024)

http-50:

<https://www.wikiart.org/en/salvador-dali/untitled-landscape-with-butterflies> (Erişim Tarihi: 04.11.2024)

http-51:

<https://anderson.stanford.edu/collection/woman-standing-pink-by-willem-de-kooning/> (Erişim Tarihi: 04.11.2024)

http-52:

[https://en.wikipedia.org/wiki/The_Last_Supper_\(Leonardo\)](https://en.wikipedia.org/wiki/The_Last_Supper_(Leonardo)) (Erişim Tarihi: 04.11.2024)

http-53:

<https://walkerart.org/collections/artworks/big-self-portrait> (Erişim Tarihi: 04.11.2024)

http-54:

<https://walkerart.org/calendar/2005/chuck-close-self-portraits-1967-2005/> (Erişim Tarihi: 04.11.2024)

http-55:

<https://hannahlaycock.com/projects/> (Erişim Tarihi: 05.11.2024)

http-56:

<https://hannahlaycock.com/projects/> (Erişim Tarihi: 05.11.2024)

http-57:

<https://hannahlaycock.com/projects/> (Erişim Tarihi: 05.11.2024)

http-58:

<https://lydiaemily.com/artwork/> (Erişim Tarihi: 05.11.2024)

http-59:

<https://lydiaemily.com/artwork/> (Erişim Tarihi: 05.11.2024)

http-60:

<https://lydiaemily.com/artwork/> (Erişim Tarihi: 05.11.2024)

http-61:

<https://bramblitt.com/pages/about-us> (Erişim Tarihi: 27.02.2025)

http-62:

<https://bramblitt.com/pages/about-us> (Erişim Tarihi: 27.02.2025)

http-63:

<https://bramblitt.com/pages/about-us> (Erişim Tarihi: 27.02.2025)

http-64:

<https://bramblitt.com/pages/about-us> (Erişim Tarihi: 27.02.2025)

http-65:

<https://www.rivalehrerart.com/mike-and-anna> (Erişim Tarihi: 01.03.2025)

http-66:

<https://www.rivalehrerart.com/susan-nussbaum> (Erişim Tarihi: 01.03.2025)

http-67:

<https://www.daviddownes.co.uk/about/> (Erişim Tarihi: 01.03.2025)

http-68:

<https://www.daviddownes.co.uk/central-london/> (Erişim Tarihi: 01.03.2025)

http-69:

<https://www.daviddownes.co.uk/central-london/> (Erişim Tarihi: 01.03.2025)

http-70:

<https://www.studiointernational.com/david-downes-interview-autism-covid-19-documenting-the-pandemic> (Erişim Tarihi: 01.03.2025)

http-71:

<https://www.stephenwiltshire.co.uk/gallery/prints> (Erişim Tarihi: 03.03.2025)

http-72:

<https://www.stephenwiltshire.co.uk/original/drawings/the-doges-palace-venice-1989/124> (Erişim Tarihi: 03.03.2025)

http-73:

<https://www.bbc.com/news/uk-scotland-65721010> (Erişim Tarihi: 03.03.2025)

http-74:

<https://www.bbc.com/news/uk-scotland-65721010> (Erişim Tarihi: 03.03.2025)

http-75:

https://www.researchgate.net/publication/343460338_Cruel_Visions_Reflections_on_Artists_and_Atrocities (Erişim Tarihi: 05.03.2025)

http-76:

<https://artuk.org/discover/artworks/three-miles-from-home-6269> (Erişim Tarihi: 05.03.2025)

http-77:

<https://graphicarts.princeton.edu/2014/03/25/edgar-allen-poe-and-alice-neel/> (Erişim Tarihi: 05.03.2025)

http-78:

<https://www.aliceneel.com/neel-works/futility-of-effort/> (Erişim Tarihi: 05.03.2025)

http-79:

<https://nmwa.org/art/collection/tb-harlem/> (Erişim Tarihi: 05.03.2025)

http-80:

<https://www.aliceneel.com/neel-works/andy-warhol/> (Erişim Tarihi: 05.03.2025)

http-81:

<https://multiplesclerosisnewstoday.com/news-posts/2019/06/06/los-angeles-muralist-and-emd-serono-illustrate-challenges-of-life-with-ms/> (Erişim Tarihi: 26.09.2024)

http-82:

<https://www.brainandlife.org/articles/dyslexia-paralysis-face-blindness-nothing-comes-between-legendary-artist-chuck> (Erişim tarihi: 04.11.2024)

